

arsboni

elektronikus folyóirat

II. évfolyam

2014. évi 2. szám

www.arsboni.hu

ISSN 2064-4655

Kiadja a Stádium Intézet
Budapest, Akadémia utca 11. mfsz. 3/A
stadiumintezet@gmail.com
arsboni@arsboni.hu

Felelős szerkesztő:
Orbán Endre

Szerkesztők:

Dobos Zoltán
Gál István
Klemencsics Andrea
Kocsis Gergő
Mátyás Ferenc
Milánkovich András
Molnár Benedek

Németh Márton
Rokob Balázs
Szalbot Balázs
Szentgáli-Tóth Boldizsár
Tóth Péter
Trombitás Mónika
Weidinger Péter

TARTALOMJEGYZÉK

ARS BONI MEETS LEGELUP!	3
ELEMZÉSEK	4
Nagy Gergő: Hova tűnt az Európai Unió zászlója?	4
Orbán Endre: Miért tenném ki az Unió zászlót az Országgyűlés épületére?	8
Kocsis Gergő: Hogyan választ Európa?	10
Orbán Endre: Az elnök(ön)jelölti-tévévita után	13
Sepsi D. Tibor: Veszélyeztet-e az internetes szólásszabadságot az AB kommentekkel kapcsolatos határozata?	15
Mátyás Ferenc: A második Orbán kormány jogalkotási statisztikája	19
Mátyás Ferenc: A KIM új kodifikációs (csoda)fegyvere	24
Mátyás Ferenc: Minden jó, ha-tály a vége	30
Mátyás Ferenc: Új nyelvvizsga követelmények?! Csak nyugalom	35
BESZÁMOLÓ	39
Sepsi D. Tibor: "Magyarországon a kampánykorrupció jobban teljesít"	39
Leszek Dziuba: Társasági jogi szabályozások versenye Kelet-Közép-Európában? ...	44
Bujdos Iván Ákos: Helyszíni tudósítás egy nem kerek asztalnál tartott kerekasztalról	48
Ványa Bertalan: Ház-ügyek: szakemberek a parlamenti működés új szabályairól ...	54
Szőke Evelin: Egyes szerződések – egyes új szabályok	58
Kis Anna Rita: Búcsút vett egymástól a kártérítési felelősség két rendszere a Ptk.-ban	61
STRASBOURG FIGYELŐ	63
Klemencsics Andrea: Felemás hét Strasbourgban, 6. cikk kontra Magyarország 1:1	63
Klemencsics Andrea: Legfelsőbb Bíróság elnökei Strasbourgban, avagy a 6. cikk mindenkit érint	65
Klemencsics Andrea: Tényleges életfogytiglani szabadságvesztés kontra felülvizsgálati kötelezettség (0:2)	68
Klemencsics Andrea: Vallásszabadság és az eljárások ésszerű idő követelményének megsértése, avagy mi minden történt a hetekben Strasbourgban?	71
INTERJÚK	75
Orbán Endre: „Újraszabályozásra van szükség” – interjú Pozsár-Szentmiklósy Zoltánnal	75
Orbán Endre: Tarthatatlan – interjú Halmai Gáborral	78
Nagy Gergő: „Senki sincs egyedül, aki ez ellen akar tenni” – interjú az AVM aktivistájával	81
Szabó Tibor Zsombor: Közös utakon: (Jog)tudomány és hit – kutatói szemmel	88
LegalUp!	102
Bajzik András: Mielőtt céget alapítanál... ..	102

ARS BONI MEETS LEGELUP!

*Ius est ars boni et aequi.
A jog a jó és a méltányos művészete.*

Tisztelt Olvasónk!

Jó hírünk van: *Ars Boni meets LegalUp!*

Azaz az Ars Boni új, kezdő vállalkozóknak készülő rovattal bővült. A *startupok* körüli jogi kérdéseket bemutató, *startupereket* segítő *LegalUp!* blog és szerzőgárdája csatlakozik az Ars Boni csapatához, melynek révén célunk, hogy színvonalas, szakmai, de közvetlen hangú és közérthető cikkekkel járuljunk hozzá sikereikhez.

A LegalUp! írói olyan fiatalok, akik szakmai pályafutásukat kompetitív, nemzetközi környezetben kezdték, ahol a legfontosabb érték a kemény, kitartó munka, a hozzáértés, a minőségre törekvés, a rugalmasság és a precizitás. Ezt a szemléletmódot alkalmazzák munkájuk során és ebből szeretnénk átadni az olvasóinkak is.

A LegalUp! szerzőinek bevallása szerint érezhetően megindult egyfajta mozgolódás a startupok körül, egyre több fiatal érzi úgy, hogy eljött az ideje saját vállalkozást építeni. A startup építéshez viszont elengedhetetlenül hozzátartozik a jogi kérdések megoldása is, amely általában idegen terepre vezeti a kezdő vállalkozókat.

Nincsenek illúzióink afelől, hogy a startup szcénának jogi témákat bemutató írásokat hozzáférhetővé tenni nem egyszerű feladat. Nehéz megtalálni azt az aranyközéputat, amely lehetővé teszi, hogy szakmai tartalmat közérthető formában, a fiatal vállalkozók és általában a nem jogász olvasók számára érthetően, sőt – reményeink szerint – érdekesen tálalja. Nehéz ráérezni arra, melyek azok a pontok, ahol hatékonyan lehet közreműködni a startup építés rögzös folyamatában. Közreműködni, mivel a cél elsősorban az, hogy megkönnyítsük a kezdő vállalkozók dolgát olyan jogi problémák, kérdések bemutatásával, megtárgyalásával, amelyek a gyakorlatban nehézséget, kihívást jelentenek a jogot nem, vagy nem alaposan ismerőknek.

Ezt a hiányt igyekszünk pótolni, remélhetőleg több, mint kevesebb sikerrel. A blog fókusza a teljesen egyszerű, kézenfekvő céges problémák, kérdések megtárgyalása, azaz olyan témák bemutatása, amelyek egy fiatal, friss diplomás, ám teljesen amatőr vállalkozó számára hasznosak lehetnek az első, *baby steps* jellegű lépések megtételekor. Ám szándékunkban áll áttevezni komolyabb vizekre is, az egyes tőkebevonási, befektetési kérdések körüljárásával. De ez egyelőre maradjon a jövő zenéje – vallják a szerzők és velük mi is.

A szerkesztők

ELEMZESEK

Nagy Gergő:
Hova tűnt az Európai Unió zászlója?

Több mint egy évvel ezelőtt a Parlament előtt elsétálva csak úgy felnéztem. Egy piros-fehér-zöld zászlót láttam, természetesen, meg egy kék-arany színűt, de nem a középületeken megszokott, európai uniósat, hanem a székely zászlót. Ez utóbbi azóta is ott lobog, az uniós viszont eltűnt a homlokzatról. A változások háttérében meghúzódó szimbolika nyomába eredtünk.

Szimbolika, politika

Városi legendák szerint a washingtoni Fehér Házban sem véletlenül ovális az elnöki iroda: az Oval Office kialakítása ugyanis azt szolgálja, hogy az amerikai elnök tárgyalás közben soha ne érezhesse magát sarokba szorítva. Az amerikai címerben látható sas pedig állítólag békeidőben másfelé néz, mint amikor az Egyesült Államok háborúban áll, az pedig biztos, hogy a lábában tartott olajág és a nyilak a béke megkötésének és a hadiállapot kihirdetésének felségjogát jelképezik. A politika sok szempontból a szimbólumok világa.

A zászló ugyanígy szimbolikus jelentőséggel bír, a politikai kommunikáció fogalomrendszerébe illeszkedő, sajátos jelentéstartalmú tárgy. A zászlóval üzeni lehet – és nem pusztán azzal, hogy mi szerepel rajta. A legtöbb esetben inkább azzal, hogy hová teszik ki, vagy éppen azzal, honnan távolítják el. Ezek az intézkedések legtöbbször nem is túlságosan bonyolultan kódolt politikai üzenetek.

Székely zászló a Parlamenten

A székely zászló Országháza történetébe tavaly év eleji kitűzését sem volt nehéz összekötni az akkori eseményekkel. „A nemzeti szolidaritás jeleként a Kárpát-medencei Képviselők Fórumának plenáris ülése alkalmából Kövér László házelnök kezdeményezésére az Országgyűlés Hivatala kitűzte a székely zászlót az Országház Kossuth téri homlokzatára.” – olvashattuk az Országgyűlés Hivatalának közleményét.¹

Ebben az időszakban ugyanakkor a Magyarország és Románia közötti diplomáciai kapcsolatok a megszokottnál jobban kiéleződtek. A magyar diplomácia a székely autonómia ügyének támogatása mellett tett hitet több alkalommal is, és ilyen alapon sérelmezte a román hatóságok egyes intézkedéseit. Többek közt pont a székely zászló kitűzésének több székelyföldi megyében történő megtiltását)

¹ Forrás: <http://www.origo.hu/itthon/20130215-kituztek-a-szekely-zaszlot-a-parlamentre.html> (Letöltve: 2014.04.18.)

Nyilvánvalóan szimbolikus jelentőségű üzenet, amikor a román hatóságok tiltják be a székely zászlót, de az is, amikor a magyar Parlamentre tűzik ki azt. A magyarországi alkalmazás szimbolikája érthető: a kulcs valóban a **nemzeti szolidaritás határokon átnyúló üzenete**. Az elhelyezésnek persze sem a helye (tehát hogy hová teszem), sem az időtartama (tehát hogy meddig marad ott) nem közömbös. Amikor a székely zászló a budapesti Parlament homlokzatára tűzve lobog, az kifejezésre juttatja, hogy maga az állam, mégpedig annak hatalmi csúcsa vállalja a szolidaritást, illetve tesz hitet a székely autonómia ügye mellett. Az pedig, hogy a zászló a mai napig a helyén maradt, világosan jelzi, hogy a magyar kormány és a magyar diplomácia mintegy állandó programpontként tekint a kérdésre. A szimbólumok szintjén mindenképpen.

Nem kell ahhoz komoly politikai elemzőnek lennünk, hogy összekapcsoljuk mindezt a határon túli magyarsággal kapcsolatos hazai politika előzményekkel. A most regnáló kormányhatalom már ellenzékben a leghatározottabban kiállt a kettős állampolgárság gondolata mellett, majd a 2010-es kormányváltás óta különböző szimbolikus ügyeken (például a honosítási eljárásokon vagy a Nemzeti Összetartozás Napjának létrehozásán) keresztül juttatta kifejezésre támogatását. És ez nyilván a továbbiakban is így lesz majd.

Gondolhatunk mindezekről bármit, mert politikai ízlések és pofonok kérdése. Az viszont világosan látszik, hogy a magyar kormány szimbolikus intézkedésein keresztül következetesen olyan álláspontot foglal el a határon túli magyarsággal kapcsolatosan, amelyet a választópolgárok stabil, nagyszámú csoportja is támogat. A kormány határon túli politikája határozott **politikai célkitűzés**, de ne legyenek illúzióink: egyben **politikai eszköz** is. Elég arra gondolnunk, hogy az idei választáson a levélben érkezett listás szavazatok 95,49 %-át a Fidesz-KDNP szövetség szerezte meg.²

És az EU zászlója?

A székely zászló Parlamentre való kitűzésének szimbolikája tehát aránylag könnyen értelmezhető, azt viszont már nehezebb eldönteni, hogy mit jelent az uniós zászló száműzése ugyanonnan.

Érdemes megjegyezni, hogy nincs olyan jogszabályi rendelkezés, amely szerint kötelező lenne az unió zászlaját kitűzni a Parlament homlokzatára. Annyira nincs, hogy akár a piréz zászló is loboghatna a helyén. Az európai uniós csatlakozással összefüggő törvénycsomag szól ugyan az „európai zászlóról”, de 139. § (1) bekezdésében csak annyit tartalmaz, hogy „Amennyiben ehhez a feltételek adottak, az európai zászlót ki kell tűzni, vagy az európai lobogót fel kell vonni – a (2) bekezdésben meghatározott intézmények, valamint az **Országgyűlés épülete kivételével** – azon középületeken, illetve középületek előtt, amelyek esetében a nemzeti zászlót ki kell tűzni, vagy a nemzeti lobogót fel kell vonni.”³ A törvénynek van ugyan egy végrehajtási rendelete, ez azonban olyan részletkérdésekről szól, mint hogy például az uniós zászló a középületeken szemből

² Forrás: http://valasztas.hu/hu/ogvv2014/861/861_0_index.html (Letöltve: 2014.04.18.).

³ Teljes körűen lásd: 2004. évi XXIX. törvény az európai uniós csatlakozással összefüggő egyes törvénymódosításokról, törvényi rendelkezések hatályon kívül helyezéséről, valamint egyes törvényi rendelkezések megállapításáról

nézve a magyar zászlóhoz képest bal kéz felől kell, hogy elhelyezkedjen, és a zászlórúdak hosszának egyezőnek kell lenniük, vagy hogy a zászlót legalább háromhavonta tisztítani kell.⁴

Mivel tehát nincs arra vonatkozó jogszabályi kötelezettség, hogy az uniós zászlót ki kell tűzni a Parlamentre, tulajdonképpen nem is jogellenes a jelenlegi helyzet. Mindez ugyanakkor még inkább kidomborítja a dolog szimbolikus oldalát. A jelkép megfejtésének variációi elég széles skálán mozognak: kezdve onnan, hogy véletlenül, figyelmetlenségből, „csak úgy” alakult így, olyan értelmezés is lehetséges, hogy Magyarország szakítani kíván az Európai Unióval. Árnyaltabb válasznak tűnik, hogy bár ez utóbbról nincsen szó, a magyar szuverenitás mindennél előre valóbb, avagy – a miniszterelnök szavaival élve – Brüsszel nem diktálhat nekünk.⁵

Ehhez kapcsolódik, hogy a választások éjszakáján elhangzott kormányfői beszédben Orbán Viktor mindkét kérdésre reflektált, amikor úgy fogalmazott, hogy „[...] a magyarok nemet mondtak az Európai Unióból való kilépésre is. Megerősítették, hogy Magyarországnak az Európai Unióban van a helye, de csak akkor, ha van erős nemzeti kormánya.”⁶ Persze nem hagyható figyelmen kívül, hogy egy választási beszéd természeténél fogva maga is tele van szimbolikus üzenetekkel – illetve nálunk tulajdonképpen csak ilyenekből áll –, és a győztes biztos nem ilyenkor fog részletesen értekezni arról, hogy mit is gondol az Európai Unióról. Mondjuk az is igaz, hogy az azóta ezzel kapcsolatban elhangzott beszédek és nyilatkozatok sem ástak sokkal mélyebbre, ahogy az EU-választás plakátkampánya sem szolgált valódi újdonsággal.

Kérdések valódi válasz nélkül

De vissza a zászlókhoz.

Több kérdés is adódik. Először is nem világos, hogy az „erős nemzeti kormány” gondolata, a nekünk járó tisztelet megkövetelése miatt is áll szemben azzal, hogy uniós tagállamként kitűzzük a zászlót az „országunk főterén” álló Parlamentre, a magyar zászló mellé. Következetes politika, hogy a nemzeti összetartozás határokon átívelő üzenetének részeként elhelyezzük a székely zászlót a Parlament épületén, viszont kérdés, hogy miért társul ehhez – az Európai Uniótól való távolságtartás vagy eltávolodás szimbólumaként – az uniós zászló eltüntetése. Akad még szabad zászlórúd azon a homlokzaton.

A legfontosabb mégsem ez.

Az Országgyűlés a demokrácia és a népképviselő, fogalmazzunk úgy: a népakarat letéteményese, amit az Országház épülete, így zászlói is valamilyen módon szimbolizálni hivatottak. A Kossuth tér egy szimbolikus helyszín. És azzal ellentétben, hogy a

⁴ Ld. 308/2004. (XI. 13.) Korm. rendelet az európai zászló és az európai lobogó használatának részletes szabályairól.

⁵ Forrás: http://www.miniszterelnok.hu/beszed/1848_es_2010_is_megujulast_hozott (Letöltve: 2014.04.18.).

⁶ Forrás: <http://www.miniszterelnok.hu/beszed/gyoztunk> (Letöltve: 2014.04.18.).

pártszékháza táján mindenki saját belátása szerint nyúl a különböző jelképekhez, hiszen a pártját, annak eszmeiségét, és mindezen keresztül szimpatizánsait képviseli, **a Parlament nem pártshékház**, még kétharmados többséggel sem. Amit a Kossuth téren üzenünk, az a magyar társadalom egészének üzenete mind saját magunk, mind Európa felé.

Persze mindenki tudja Magyarországon, hogy van egy Jobbik, aminek képviselői szeretnek uniós zászlót égetve kampányolni, amikor éppen volt országgyűlési képviselőjük nem a Parlament ablakán dobja ki vagy teszi be a képviselői WC-be azt. Tudható az is, hogy a legtöbb felmérés szerint Magyarországon nőttön-nő az Európai Unióból kiábrándultak aránya. Sokaknak nyilván egyáltalán nem hiányzik az uniós zászló a Kossuth térről.

De azért Magyarország mégiscsak az Unió tagja. Erről ugyanis hoztunk egy döntést, amit még semmilyen formában nem vontunk vissza. Ezért is volt ott korábban a magyar mellett az uniós zászló – pedig ahogy látjuk, még csak nem is volt kötelező. Vajon ma valóban kimondható, amit a zászló bevonása sugall, miszerint a többségi magyar társadalom az Európai Uniótól való távolodás pártján áll? Megkérdeztek erről bárkit? Ki döntött róla? Van ennek bármiféle nyoma? Beleszólhattunk, beleszólhatunk ebbe? Pedig nagyon jó lenne végre kompromisszumra jutnunk bizonyos kérdésekben, és ha valami, hát az Európai Unióról való gondolkodás is ezek közé tartozik. Lehet azt állítani, hogy a másodszor kétharmaddal megválasztott politikai erő mindenre felhatalmazást kapott, de ha valóban a „háromharmad” képvisellete a cél, akkor jó néha szóba állni a többiekkel is. Az Unióról speciel népszavazással döntöttünk.

A zászló bevonása így lesz a párbeszéd-nélküliség, és egy kétes felhatalmazással vívott szabadságharc szimbóluma. Hiszen mit tudunk? A zászló ott volt, most meg nincs. Sok egyéb, az alkotmányos jogállamhoz kapcsolódó témához hasonlóan ezt a döntést sem előzte meg és nem kíséri nemhogy társadalmi párbeszéd, de még nyílt vita sem, hanem valaki dönt, és a döntést már készen kapjuk. És most így van, csend van, és olyan, mintha minden a legnagyobb rendben volna.

Orbán Endre:
Miért tenném ki az Unió zászlót az Országgyűlés épületére?

Szerkesztőtársam írására¹ több médium felkapta a fejét és hirtelen érdeklődni kezdett, miért nincs kint az Unió zászló az Országgyűlés épületén. Az index.hu,² illetve a Magyar Narancs³ megkeresésére az Országgyűlés Hivatala már válaszolt is. A pillanatnyi tematizálás egyelőre nem hozott változást, azaz az Országgyűlés épületére továbbra sem tűzik ki a közös projektünk zászlaját. Való igaz, erre nincs semmiféle közjogi kötelezettség, azonban talán mégis szólhat egy-két erős érv a zászló kitétele mellett.

Egy közjogi érv

Az Alaptörvény E) cikk (2) bekezdése szerint „Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében (...) az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja.” Majd a (3) bekezdés szerint „Az Európai Unió joga - a (2) bekezdés keretei között - megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt.”

Ez a magatartási szabály pedig nem más, mint azok a jogalkotási aktusok, melyeket az Unió keretében a többi tagállammal közösen hozunk, azaz amelyek Unió nélkül hazai törvényi vagy rendeleti formában kerülnének szabályozásra. Az E) cikk tehát arról tanúskodik, hogy Magyarország, mint ahogy a többi tagállam is, Országgyűlési kompetenciákat ruházott át egy államok fölötti entitásra, azaz **az Országgyűlés egyes jogköreit itthon a Házban, másokat pedig többféle delegációs láncolatokon keresztül Brüsszelben gyakorolja**. Mindez a szuverenitás Európai Unióra történő részleges átruházását (*transfer*), de legalábbis ráruházását (*confer*), illetve együttes gyakorlását jelenti.⁴ Ennek fényében az EU zászló kitétele annak a jelzése lehetne, hogy az EU-ban született döntések a mi döntéseink is, illetve az amelletti tanúságtétel, hogy az EU mi vagyunk. **Nincs olyan, hogy Magyarország és az EU**, mivel ez egy fals szembeállítás. Ha bármilyen konfliktus fel is merül, az csakis az Unió saját kompetenciái felett örökődő egyik szerv, a Bizottság, és a tagállam vitája, amely végsősoron a független Bíróság előtt kerülhet rendezésre.

Egy szimbolikus érv

Jelentős kérdésnek érzem továbbá a kitűzött székely zászló szimbolikus súlyát. E tekintetben ugyanis nem lehet elmenni a zászló kontextusának kérdése mellett. Jelenleg egyedül a magyar zászló áll a szomszédságában, amely a szolidaritás kifejezésén túl

¹ Nagy Gergő: *Hova tűnt az Európai Unió zászlója?* Ld. Jelenlegi lapszámunkban.

² *Kövér nem teszi ki az uniós zászlót a Parlamentre:* http://index.hu/belfold/2014/05/13/kover_nem_tesz_ki_az_unios_zaszlot_a_parlamentre/ (Letöltve: 2014.10.28.).

³ Zsidai Péter: *Kövér nem tűz EU-zászlót a Parlamentre.* <http://magyarnarancs.hu/belpol/kover-nem-tuz-eu-zaszlot-a-parlamentre-90025> (Letöltve: 2014.10.28.).

⁴ Drinóczi Tímea: *A párbeszéd hatása az állami szuverenitásra.* MTA Law Working Papers, 2014/27. Elérhető: http://jog.tk.mta.hu/uploads/files/mtalwp/2014_27_Drinoczi.pdf (Letöltve: 2014.10.28.).

lehetőséget teremt arra, hogy azt a román fél szimbolikus belpolitikai beavatkozási kísérletként interpretálja. Mit változtatna ezen az uniós zászló? Hát elég sok mindent. Először is hitelesítené az Országgyűlés Hivatala által kiadott közlemény retorikáját. Az ugyanis miközben jogszabályi kifogásokra alapozva elutasítja az Uniós zászló kitűzését, a székely zászló ügyében pontosan az európai értékrend autoritására hivatkozik ("...a székely zászló mindaddig lobogni fog a homlokzaton, amíg Romániában jogellenesen és az európai szellemiséggel ellentétes módon tiltják és büntetik a székely zászló használatát.").

Ennek megfelelően az uniós zászló azt reprezentálná, hogy hiszünk a szabadságra, emberi jogokra, pluralizmusra és – ahogy magyar kezdeményezésre bekerült az EU értékei közé - a kisebbségi jogok tiszteletére épülő Európában.⁵ Ebben az értelmezési keretben annak az **Európának a zászlója, amelyhez 2004-ben 83.76%-os,⁶ teljesen arányos többségű népszavazási háttérrel csatlakoztunk**, arra emlékeztetheti a szomszédos államokat is, hogy vannak bizonyos értékek, standardok, amelyeket tiszteletben kell tartaniuk. **Az Uniós zászló tehát felerősítené a székely zászló üzenetét** és azt közvetítené (amit egyébként a hazai kisebbségek államalkotó tényezőként való elismerése is közvetít), hogy mi, modern, nyugatias gondolkodók természetesnek tartjuk a kisebbségi jogok intézményes védelmét és ebben az értelmezési keretben értetlenül szemléljük, ha egy állam, amely szintén az Európai Unió tagja (vagy éppen azzá szeretne válni) mégis tekintettel a területén élő kisebbségi csoport követeléseire. Sőt, ez az a pont, ahol a tavaszi koppenhágai dilemma is új értelmezési árnyalatokat nyerhet: igenis legyen utólagos koppenhágai ellenőrzés, sőt az végre kéressék számon a régi tagállamokon, az Unió alapítóin is. A fókusz pedig az kell legyen, hogy az Unió értékei közé sikeresen belobbizott kisebbségi jogok tiszteletben tartása számonkérhető legyen a koppenhágai ellenőrzés során is, és így talán a kisebbségek létét tagadó franciák és a tőlük inspirálódók is gondolkodóba eshetnek.

A helyzet érdekessége egyébként az, hogy éppen a fent jelzett a jelentéstöbbletet hangsúlyozta a miniszterelnök legutóbbi nyilatkozata is, mely sajtóértésülések szerint kisebb diplomáciai bonyodalmat okozott.⁷ Pedig, ha az érzékeny ukrán kontextustól eltekintünk, a miniszterelnök nem mondott egyebet, minthogy európai kérdésnek tekinti a kisebbségek jogainak tiszteletben tartását. Miközben az emellett demonstrációként került ki a székely zászló, ennek a miniszterelnöki, Európára támaszkodó állásfoglalásnak a legitimitását erősítené az Uniós zászló kitétele is. Lehet, hogy az Országgyűlés Hivatala megfontolhatná a miniszterelnök értelmezési keretét?

⁵ „Az Unió az emberi méltóság tiszteletben tartása, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség, a jogállamiság, valamint az emberi jogok – ideértve a kisebbségekhez tartozó személyek jogait – tiszteletben tartásának értékein alapul. Ezek az értékek közösek a tagállamokban, a pluralizmus, a megkülönböztetés tilalma, a tolerancia, az igazságosság, a szolidaritás, valamint a nők és a férfiak közötti egyenlőség társadalmában.” EUSZ 2. cikk.

⁶ Országos Választási Iroda: A 2003. április 12-i népszavazás összesített adatai. Elérhető: <http://www.valasztas.hu/nepszav03/hu/index.html> (Letöltve: 2014.10.28.).

⁷ Orbán: *Ukrajnának tiszteletben kell tartania a közösségi jogokat!* http://index.hu/kulfold/2014/05/15/orban_ukrainanak_tiszteletben_kell_tartania_a_kozossegi_jogokat/ (Letöltve: 2014.10.28.).

Kocsis Gergő:
Hogyan választ Európa?

A kérdés nemcsak az, hogy kit választanak meg az európai polgárok, hanem az is, hogy hogyan. Rövid áttekintés következik arról, amit a harmadik magyar EP választásról tudni érdemes és persze arról, hogyan választanak a többiek.

2014 a választások éve Magyarországon. Már túl vagyunk az országgyűlési választáson, amelyen idén debütált az új választási rendszer, ősszel pedig önkormányzati választások lesznek, amelyeken immár négy helyett öt éves mandátumra választjuk meg helyi vezetőinket. Május 25-én pedig Európa Parlamenti választások lesznek Magyarországon is, a csatlakozásunk óta immáron harmadik alkalommal.

Az EP választásokon Magyarországon országos listákra lehet szavazni, amelyet jelölő szervezetek állíthatnak 20 000 aláírás összegyűjtésével. A magyarországi rendszer szerint a jelölő szervezeteknek csakúgy, mint az országgyűlési választásokon itt is el kell érnie egy 5 %-os küszöböt ahhoz, hogy bejussanak az EP-be.¹ Uniós-szerte különbözőek a bejutási küszöbök, a legtöbb országban egyáltalán nincs, egyébként öt százaléknál sehol nem magasabb. A legérdekesebb a ciprusi küszöb, amely 1,8%-os „kerekszámot” választott bejutási küszöbének.²

Érdekesség, hogy az EP választásokra a választási rendszert az Unióban mindegyik tagállam maga határozhatja meg, így akár követhetnék az országos listástól eltérő, teljesen más képviseleti rendszert is. Több tagállamban is a magyarországihoz hasonló, zárt országos lista van, azonban ez nem általános. Több tagállamban is egynél több választókerület van, nem pedig egy országos lista. Van olyan tagállam is, amelyben ugyan listás szavazás van, azonban a lista nem zárt és így a választópolgárok befolyásolhatják annak sorrendjét, azaz eldönthetik, hogy a listán ki hányadik helyen szerepeljen. Írországból egy szavazata van az uniós polgároknak, amelyet nem listákra adnak le, hanem rangsort állíthatnak fel a választókerületükben induló jelöltek között, megjelölve preferenciáikat.³ Az ír rendszerben, ha egy jelölt eléri a leadott szavazatok számából számolt bejutási küszöböt, akkor onnantól kezdve a második helyezettre leadott szavazatok számítanak és így tovább.

Az EP választáson a magyar országos listákra nemcsak a magyar polgárok szavazhatnak, hanem szavazatot adhatnak le az itt élő külföldi uniós polgárok is,⁴ csakúgy, ahogy a külföldön élő magyarok is szavazhatnak más tagállamokban az ottani jelöltekre. Ez a rendszer egyébként vonatkozik az önkormányzati választásokra, ezzel hozva közelebb a helyi demokráciát az uniós polgárokhoz. Valószínűsíthető azonban, hogy nem ez az oka

¹ 2003. évi CXIII. törvény az Európai Parlament tagjainak választásáról 8. § (2) bekezdés.

² The Law Concerning the Elections of the Members of the European Parliament of 2004 (10(I)/2004) (Cyprus), Part V, point 23 para. 2.

³ Ireland, Country-fiche Electoral Law: <http://www.elections2014.eu/en/in-the-member-states/Ireland/electoral-law> (Letöltve: 2014.10.31.).

⁴ Alaptörvény XXIII. cikk.

annak, hogy a külképviseleti szavazás most nem annyira népszerű, mint az országgyűlési választásokon. Míg április 6-án több, mint 5000-en választottak Londonban, úgy tűnik ez a lelkesedés az EP választásokra már elfogyott.⁵ Az EP választásokon a külképviseleti névjegyzékbe vételről a Nemzeti Választási Iroda által közölt adatok szerint a legtöbben Brüsszelben fognak voksolni.

Csökken-e a demokrácia deficit? A sokat emlegetett kifejezés mögött nem egy bonyolult gazdasági probléma van, hanem az, hogy az EU fő kritikusai szerint a brüsszeli szerveket olyan emberek irányítják, akiket csak nagyon közvetve választottak meg a polgárok és éppen ezért demokratikus legitimációjuk a hatalomgyakorlásra elég csekély. Ezen kritikákra válaszként a Lisszaboni Szerződés kötelezővé teszi az Európai Tanácsnak, hogy az Európai Bizottság elnökének úgy válasszon ki egy személyt, hogy ez a választás tükrözze az EP választások eredményét.⁶ Arról van tehát szó, hogy az EU kormány- és államfőit tömörítő szerve, azaz az Európai Tanács ezentúl nem pusztán diplomáciai úton megtett háttéralkuk során választja ki azt a személyt, aki gyakorlatilag az EU kormányának számító Bizottság elnöke lesz. Az európai párttömörülések ezen felbuzdulva meg is választották a maguk csúcsjelöltjeit, akik közül a legesélyesebbek a szocialista Martin Schulz és az Európai Néppárt jelöltje Jean-Claude Juncker. Magyarországon ugyan nem volt túl nagy visszhangja, de egészen felpeteszült az európai politikai élet, kampánybuszokkal járták a jelöltek az EU-t és egy egész vitasorozaton vagyunk túl. A viták során pedig Orbán Viktor miniszterelnök neve is előkerült, Guy Verhofstadt liberális jelölt ugyanis szívesen hozta fel negatív példaként a magyar alkotmányozási szokásokat. Így tehát az mindenképpen újdonság, hogy van arca az európai pártoknak, akikre május 25-én szavazunk.

Már hogyha május 25-én szavazunk. Ugyanis nem is mindenhol ekkor szavaznak. Mivel a választási rendszer tagállamonként eltérő, ezért a szavazásra is különböző időpontokban kerül sor. Hollandiában és az Egyesült Királyságban már május 22-én szavazhatnak a polgárok, a Cseh Köztársaságban pedig május 23-án és május 24-én is adhatnak le szavazatot a választók.⁷ Az eltérő szabályok egyik érdekessége, hogy Ausztriában alacsonyabb a korhatár, már tizenhat éves kortól választhatnak a polgárok. A választhatóak kora viszont sokkal eltérőbb, a legtöbb államban 18. életév a korhatár, de majdnem ugyanennyi tagállamban pedig a 21 éves kor. Amíg Romániában 23, addig Olaszországban, Cipruson és Görögországban csak 25 éves kortól lehetnek a polgárok az Európai Parlament képviselői.

Szintén idei újdonság lesz, hogy a képviselők száma maximalizálva van 751 főben,⁸ így ennek következtében az országok kvótái is újra felosztásra kerültek, mivel Horvátország képviselőinek is helyet kell szorítani. Ennek következtében Magyarország is eggyel kevesebb képviselőt küld az EP-be, természetesen legalább ennyire érdekes

⁵ EP-választás: még egy hét van az átjelentkezésre: <http://mno.hu/eu/ep-valasztas-meg-egy-het-van-az-atjelentkezésre-1226851> (Letöltve: 2014.10.10.).

⁶ Európai Unióról szóló Szerződés 17. cikk (7) bekezdés.

⁷ A 2014-es Európai Parlamenti választások áttekintése <http://www.elections2014.eu/hu/press-kit/content/20131112PKH24411/html/Bevezet%C3%A9s-a-2014-es-eur%C3%B3pai-parlamenti-v%C3%A1laszt%C3%A1sokba> (Letöltve: 2014.10.10.).

⁸ Európai Unióról szóló Szerződés 14. cikk (2) bekezdés.

Magyarország és a magyarok számára, hogy a határontúli magyaroknak sikerül-e és ha sikerül, akkor mennyi EP képviselőt tudnak Brüsszelbe juttatni.

Orbán Endre:
Az elnök(ön)jelölti-tévévita után

2014 több szempontból is jelentős intézményi változásokat jelent az Európai Unió életében. Talán a legjelentősebb ezek közül a kettős többségi szavazási rendszerre való áttérés,¹ amelynek alapján november elsejétől a Tanácsban a tagállamok legalább 55 százalékának az egyetértése szükséges egy döntés elfogadásához, a támogató országok népességének pedig el kell érnie az Unió össznépességének 65 százalékát.

Egy másik fontos változás az Európai Bizottság elnökének megválasztásához kötődik. A Lisszaboni Szerződés ugyanis – összhangban az Európai Parlament jogalkotási szerepének a növelésével – a Bizottság elnökének megválasztásának feladatát is Parlamentre osztotta. Ennek megfelelően a napokban került sor az európai pártcsaládok jelöltjeinek nyilvános vitájára és egyikük, a szocialista Martin Schulz, azt nyilatkozta, hogy a következő bizottsági elnök biztosan a pódiumon áll.

A helyzet ugyanakkor talán mégsem ennyire bizonyos. A jelölési jog ugyanis az állam- és kormányfőkből álló Európai Tanácsot illeti, akik minősített többséggel tesznek javaslatot a Parlamentnek a bizottsági elnök személyére. A Európai Unióról szóló szerződés² csupán azt a kötelezettséget rója az állam- és kormányfőkre, hogy vegyék figyelembe az EP választások eredményét és konzultáljanak, ebből azonban nem feltétlenül következik, hogy az EP saját elképzelései szerint alakul majd a jelölt kiléte.

Az EP buzgolkodása és a nyilvános vita persze nem meglepő. A proaktív fellépés – hasonlóan a megannyi különféle parlamenti berkekben készült jelentésekhez – csupán egy újabb lenyomata a brüsszeli elit kialakulására építő integrációelméletnek.³ Ennek központi felismerése mondhatni magától értetődő. Röviden úgy foglалható össze, hogy a brüsszeli intézményrendszer létrejöttével előbb-utóbb kialakul egy brüsszeli elit, aki a saját intézményi érdekeit követi és saját mozgásterének növelésén fog dolgozni. Ennek fényében nem meglepő, hogy a Parlament is folyamatosan azon fáradozik, hogy maximálisan kihasználja a szerződésben biztosított jogköreit.

Az EP helyzetbe hozása és a tévévita azonban a transzparencia jóindulatú felmutatásán túl kissé meg is bonyolíthatja a Bizottság elnökének kiválasztását és nemkívánatos mellékhatásokkal is járhat. A döntési folyamat ugyanis egy kétszereplős játék, melyben az EP-nek csupán a *veto player* szerep jutott.⁴ Az ilyen bikamerális típusú döntések

¹ Az Európai Unió Tanácsa: http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0008_hu.htm (Letöltve: 2014.10.28.).

² Elérhető: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/?uri=OJ:C:2010:083:TOC> (Letöltve: 2014.10.28.).

³ Az integrációelméletekről lásd: Kende Tamás – Szűcs Tamás – Jeney Petra (szerk.): *Európai közjog és politika*. Complex, Budapest, 2007. 195-245. o.

⁴ George Tsebelis: *Veto Players*. Princeton University Press, Princeton, 2002.

esetében különféle kutatások⁵ az Európai Tanács, illetve a Tanács erősebb pozícióját hangsúlyozzák. Ráadásul minél nagyobb többségre van szükség az Európai Tanácsban vagy a Tanácsban, a súlypont annál inkább eltolódik az ő irányába. Extrém esetben például egyes döntésekhez a Tanács egyhangú döntéshozatala szükséges. Ez azt jelenti, hogy a Tanácson belül minden tagállam önálló *veto player*ként viselkedik, azaz minden tagállam preferenciáját figyelembe kell venni. Az EB elnök jelölése ennél annyiban egyszerűbb, hogy „pusztán” minősített többségre van szükség, ám a fent hivatkozott kutatás szerint az még így is erősebb szerepet ró az Európai Tanácsra, mint az egyszerű többséggel dönteni hivatott Európai Parlamentre.

Talán nem túlzás azt állítani, hogy a helyzet hátterében két különböző Európa-koncepció áll, melyeket maguk az említett uniós intézmények reprezentálnak. Ezek egyike úgy tekint az Európa-projektre, mint a tagállamok ügynökére. Ennek fényében hiába proaktívkodik az Európai Parlament, ha az Európai Tanács nem partner ebben és adott esetben a tagállamok átlépnek az elképzelésein. A másik megközelítést a föderalista EU elképzelésének nevezhetjük, melynek törekvése, hogy az új Bizottság a nemzeti kormányok megválasztásához hasonlóan kerüljön beiktatásra, azaz az EP választások teljes figyelembe vételével és annak legitimációs bázisára építve.

Hogy végül ki lesz a Bizottság új elnöke az hamarosan kiderül. Jelenleg pusztán arra a csúszós talajra érdemes felhívni a figyelmet, amelyre a tévévita vitte a európai döntéshozókat. A tétet ugyanis megnövelték, azonban ha az Európai Tanács „átlép” a parlamenti frakciók elképzelésein, az minden Lisszaboni erőfeszítés – mint az EP szerepének növelése, a nemzeti parlamentek aktivizálása a szubszidiaritás vizsgálaton keresztül stb. – ellenére súlyos érvágás lehet az EU demokratikus deficitjét⁶ tekintve. Persze lehetséges, hogy mindezt sikeresen megoldja az intézmények konzultációs kötelezettsége, mint ahogy az is, hogy a már lefolytatott háttéregyeztetések sarkallták a parlamenti frakciókat a vita megrendezésére.

⁵ Mika Widgren – Stefan Napel: *The Inter-Institutional Distribution of Power in EU Codecision*. Elérhető: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=634222 (Letöltve: 2014.10.28.).

⁶ Körösi András: Demokráciadeficit, föderalizmus, szuverenitás. Az Európai Unió politikaelméleti perspektívából. *Politikatudományi Szemle*, 2004/3. 144-164. o.

Sepsi D. Tibor:
Veszélyeztet-e az internetes szólásszabadságot az AB kommentekkel kapcsolatos
határozata?

Az Alkotmánybíróság 19/2014. (V.30.) AB határozatának elemzése

Tekintettel arra, hogy az internet és a blogoszféra világa egy emberként háborodott föl az Alkotmánybíróság (AB) legutóbbi, kommenteléssel kapcsolatos határozatán, igyekeztünk mi magunk is tüzetes vizsgálat alá vetni az ominózus AB döntést. A tárgyilagos vizsgálat lefolytatását és nemzetközi kitekintést követően arra jutottunk, hogy a helyzet korántsem olyan borús, mint ahogy azt egyes sajtóorgánumok beállítják.

Az AB határozatát¹ fogadó sajtóvisszhang és felháborodás méreteit tekintve akár arra a következtetésre is juthatnánk, hogy az AB beütötte az utolsó szöveget a honi sajtó- és szólásszabadság koporsójába azzal, hogy megállapította az internetes oldalak üzemeltetőjének objektív felelősségét az oldalon megjelenő kommentekért. Újságcikkek születtek a következő címekkel: „Az AB komment-döntése veszélyeztet a véleménynyilvánítás szabadságát”,² „A kommentekkel összefüggő ítélet tovább csorbíthatja a véleménynyilvánítást”³ és talán a pozitivdirekt.com tette a leghajmeresztőbb megállapítást: „Senki sincs biztonságban: akár a Facebook-oldalunkra mások által írt tartalomért is felelünk!”⁴

De valóban ennyire drasztikus fordulatot hozott az AB vitatott határozata?

Az ügy és a határozat lényege. A *ratio decidendi*

Az AB döntés alapjául szolgáló konkrét ügyben a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete (MTE) közleményben ítélte el az ingatlan.com üzemeltetőjének általános szerződési feltételeit, mert állítása szerint az tisztességtelen feltételeket tartalmazott. A rendes bírósági ítéletek és a Kúria felülvizsgálati határozata szerint a közlemény nem, viszont a közlemény alatt megjelenő kommentek sértőek és indokolatlanul lealázoók voltak, illetve ezek tekintetében a honlap üzemeltetője és nem a komment szerzője felelős.

Az MTE által benyújtott alkotmányjogi panaszt az AB nem találta megalapozottnak, mert megítélése szerint **nem alkotmányellenes a rendes bíróságok által alkalmazott**

¹ 19/2014. (V.30.) AB határozat.

² Az AB komment-döntése veszélyeztet a véleménynyilvánítás szabadságát:

<http://nol.hu/belfold/az-ab-komment-dontese-veszelyeztet-i-a-velemenynyilvanitas-szabadsag-1465109> (Letöltve: 2014.10.28.).

³ A kommentekkel összefüggő ítélet tovább csorbíthatja a véleménynyilvánítást: http://m.napi.hu/magyar_gazdasag/a_kommentekkel_osszefuggo_itelet_tovabb_csorbithatja_a_velemenynyilvanitast.581992.html (Letöltve: 2014.10.28.).

⁴ Senki sincs biztonságban: akár a Facebook-oldalunkra mások által írt tartalomért is felelünk! <http://proaktivdirekt.com/magazin/cikk/senki-nincs-biztonsagban-akar-a-facebook-oldalunkra-masok-altal-irt-tartalomert-i> (Letöltve: 2014.10.28.).

felelősségi alakzat (a honlap üzemeltetőjének objektív felelőssége), illetve a felelősségtől álláspontja szerint az sem mentesíti az üzemeltetőt, hogy moderálja-e a honlapon megjelenő kommenteket vagy nem. Az AB szerint „a jogsértő közleményekért való felelősség (és adott esetben a helytállási kötelezettség) független a moderálástól: egyedül a jogsértő közlés tényén alapszik.”

Az AB döntése tehát egyáltalán nem lazít a kommenteléssel kapcsolatos jogi kereteken, de a határozat lehetséges megítélését árnyalja néhány további körülmény is.

A bírósági gyakorlat alapján a honlap kártérítés-fizetésre kötelezése nem jellemző

Az elmúlt években a kommentekért való felelősség kérdése egyre többször rendes bírósági fórumok elé, és jellege folytán az internetes sajtó érdeklődésének homlokterébe került:

- közismertté vált a Lázár János által kezdeményezett személyiségi jogi per,⁵
- már egy a Pécsi Ítéltáblán jogerősen elbírált eset bekerült a Bírósági Döntések Tárába BDT 2013.2904számon, illetve
- a jelen ügy alkotmányossági megítéléséről AB határozat is született.

Ezen ügyek közös jellemzője, hogy **a rendes bíróságok már eddig is alkalmazták a honlap üzemeltetőjének objektív felelősségének elvét**, és a Lázár-ügy kivételével (ahol a bíróság által jóváhagyott egyezség zárta le a jogvitát) a bíróságok kártérítésre nem, **csak a költségek megfizetésére kötelezték az alpereseket**. Ez a gyakorlat illeszkedik a – Stumpf István alkotmánybíró különvéleményében is idézett – BDT 2013.2904 számú bírósági döntésben is kimondott elvhez, miszerint „az interneten hozzáférhető honlap fenntartója (közvetítő szolgáltató) akkor tartozik polgári jogi felelősséggel a honlapra mások által feltöltött ún. kommentek jóhírnevet sértő tartalmáért, ha a tudomásszerzést követően haladéktalanul nem intézkedik a jogsértő tartalom eltávolítása iránt.”

Tekintettel arra, hogy az AB határozata csak a honlap üzemeltetőjének objektív felelősségéről rendelkezik, de a jogsértés szubjektív szankciójáról nem, ezért álláspontunk szerint az AB kommentekkel kapcsolatos döntése a fent részletezett bírósági gyakorlatot nem teszi zárójelbe és nem írja felül.

Az internetes hírportálok és a Web 2.0 elkülönítése

Az AB határozat megítélése szempontjából nagyon fontos körülmény, hogy a többségi vélemény különbséget tesz a hírportálok illetve a Web 2.0 (blogok, Facebook, stb.) üzemeltetőinek felelőssége között. A többségi vélemény szerint „jelentős különbség van az internetes oldal üzemeltetője által szerkesztett, és ekként tartalmi egységet alkotó (tartalom)szolgáltatás és az úgynevezett Web 2.0, vagyis a közösségi oldalak és a tisztán véleményoldalak között [...]. Ez utóbbiaknak nincs szerkesztőjük, és ezért nem is lépnek

⁵ Félmilliót fizetnek egy Lázár Jánost sértő kommentért:

<http://www.origo.hu/itthon/20130723-lazar-janos-felmillio-forintot-kap-egy-serto-kommentert.html>

(Letöltve: 2014.10.28.).

fel tájékoztatási vagy hasonló igénnyel: céljuk az internetes közösségbe tartozók közötti eszmecsere, egyáltalán, a kommunikáció lehetőségét biztosítani.”

Ez alapján tehát a fent idézett pozitivdirekt.com-on megjelent cikk – amely már a Facebook-os bejegyzések alatt megjelenő kommentektől is félti az internetezőket, – olyan következtetést von le az AB határozatából, amely teljesen ellentétes annak tartalmával. **A blogjaink és Facebook-bejegyzéseink alatt megjelenő kommentek miatt nem perelhetnek bennünket sikerrel.**

Paczolay Péter és Stumpf István párhuzamos ill. különvéleménye

További, bizakodásra okot adó körülmény, hogy az AB határozathoz fűzött párhuzamos és különvéleményekből látható: vannak olyan alkotmánybírák a taláros testületben, akik hajlanak a kommentekkel kapcsolatos felelősség cizelláltabb megítélésére.

Paczolay Péter alkotmánybíró párhuzamos véleményében hiányolja a többségi véleményből a konkrét ügy körülményeinek részletes elemzését és a honlap üzemeltetői felelősség differenciálását. Álláspontja szerint fontos, hogy a kérdéses komment beazonosítható vagy névtelen személytől származik-e, hiszen a „névtelen felhasználói kommentek az esetek túlnyomó részében eleve nem képesek jelentős jogsérelmet okozni,” illetve az is jelentős körülmény, hogy a jogsértő kommentre tekintettel mikor alkalmazzák a szubjektív jogkövetkezményt (kártérítés, sérelemdíj) is. Ehhez kapcsolódóan az AB elnöke kimondja, hogy a felróhatóság körében „az felel meg a szólásszabadság korlátozása arányosságának, ha kizárólag a kifogásolt bejegyzés jelzést követő eltávolítását (*notice and take down*) követeljük meg.”

Stumpf István alkotmánybíró különvéleményében lényegében szintén a felelősségi esetek differenciálását hiányolja a többségi véleményből (álláspontja szerint az objektív felelősségi alakzatnál arányosabb/enyhébb jogkövetkezmény a honlap üzemeltetőjének mögöttes felelőssége a kommentet szerző személyének sikertelen azonosítása esetén vagy az ún. *notice and take down* rendszer alkalmazása), és nem tartja kielégítőnek a honlap üzemeltető objektív felelősségének arányossága melletti többségi érveket. Az AB határozatban megfogalmazott hírportál és Web 2.0 elkülönítés kapcsán a különvéleményt megfogalmazó alkotmánybíró hozzáteszi, hogy „a többségi Indokolás fent hivatkozott részében nem azonosíthatóak teljesen világosan azok az ismérvek, amelyeknek megfelelő internetes oldalakkal szemben érvényesíthető a jelen ügyben a többségi Indokolás által arányosnak minősített felelősségi alakzat.”

Paczolay Péter párhuzamos véleményének utolsó mondatai arra utalnak, hogy a fenti felelősségdifferenciálást azért nem tette (még) magáévá a többség, mert az alapul fekvő tényállás szerint jelen ügyben a kártérítés vagy sérelemdíj fizetési kötelezettség fel sem merült. Mint az alkotmánybíró elnöke fogalmaz: „a honlap üzemeltetőjének felelősségi körét most még alkotmányosan meghúzó jogértelmezés könnyen eredményezhet a szólásszabadságot aránytalanul korlátozó döntéseket,” így más esetekben minden bizonnyal szükség lesz az árnyaltabb indokolásra.

A DELFI-ügy

Az AB határozatot, és az annak nyomán veszélyeztetve látott véleménynyilvánítási szabadság helyzetét (ld. nol.hu cikk) más megvilágításba helyezi az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) előtti DELFI-ügy⁶ Ebben az észtországi hírportálon közzétett kommentekkel kapcsolatos ügyben az észti bíróságok szintén megállapították a honlap üzemeltetőjének objektív felelősségét, és kártérítés fizetésére is kötelezték a honlap üzemeltetőjét. Az EJEB első fokon megállapította, hogy **nemcsak az objektív felelősségi alakzat alkalmazása nem ellentétes az Emberi Jogok és Alapvető Szabadságok Védelméről szóló Egyezmény 10. cikkével** (véleménynyilvánítás szabadsága), **de elfogadható mértékűnek tartotta a 350 euró összegű kártérítést is.**

Az ügy jelenleg az EJEB Nagykamarája előtt van, így másodfokon az ügy megítélése még változhat. Jelen állás szerint azonban az EJEB úgy ítéli meg, hogy a honlap üzemeltetőjének objektív felelőssége nem korlátozza aránytalanul a szólásszabadságot, és az AB vitatott határozata csak illeszkedik ehhez a nemzetközi tendenciához. Ettől függetlenül persze megengedett újságírói túlzás lehet a véleménynyilvánítás szabadságának féltése, feltéve, ha egyéb ügyekben sem fogadják el az EJEB, mint az emberi jogok és alapvető szabadságok nagytekintélyű szakértőjének az állásfoglalását.

Következtetések

Kétségtelen, hogy az AB határozata és az abban foglalt indokolás több szempontból is kritizálható és nyilvánvalóan kiegészítésre szorul: ezeket a hiányosságokat nagyszerűen összefoglalják a fentebb már idézett **párhuzamos és különvélemények**, illetve annak kifejtésével is adós marad a többségi vélemény, hogyha egyszer a rendes bíróságokkal ellentétben álláspontjuk szerint az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény (Ektv.) alkalmazható az ügyben, akkor az indítványozó MTE által hivatkozott, **az Ektv.-ben előírt tárhelyszolgáltatói korlátozott felelősségi szabály miért nem alkalmazható a jelen ügyben.**

Az AB határozatának fenti hiányosságai ellenére is talán túlzás azt állítani, hogy a döntéssel a véleménynyilvánítás szabadsága egyértelműen és súlyosan sérült. Leginkább az igyirnankmi.atlatszo.hu oldalon megjelent, visszafogottságra intő cikkel⁷ értünk egyet: az AB ugyan nem lazította, de egyértelműen nem is szigorította a fennálló jogi kereteket.

⁶ *Delfi AS v. Estonia* No. 64569/09 (11 October 2013). Elérhető: [http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126635#{\"itemid\":\[\"001-126635\"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-126635#{\) (Letöltve: 2014.10.28.).

⁷ *Jogi felelősség a kommentekért: pánikba azért nem kéne esni*: <http://igyirnankmi.atlatszo.hu/2014/05/30/jogi-felelosseg-a-kommentekert-panikba-azert-nem-kene-esni/> (Letöltve: 2014.10.28.).

Mátyás Ferenc:
A második Orbán kormány jogalkotási statisztikája

A jogalkotás minden területén rekordot döntött a 2010-2014-es kormányzati ciklus. Soha ennyi jogszabályt nem alkottak, és soha ekkora terjedelmű joganyag nem került még a nyilvánosság elé.

A ciklusban az Országgyűlés 46,8%-kal több törvényt fogadott el,¹ mint az előző Országgyűlés,² összesen 859 darabot (ez a szám tartalmazza már az alkotmánymódosításokat, az Alaptörvényt, annak módosításait és az Átmeneti Rendelkezéseket is). A törvények közül 321 volt új törvény és 583 a törvénymódosítás. A 2006-2010-es ciklus 585 darabot, a 2002-2006-os 573 darabot, az 1998-2002-es 460 darabot fogadott el (a korábbi 2 ciklus még kevesebbet számlált). A 2007-es évet (184 törvény) követően nagyobb volumenű csökkenés mutatkozott a törvények számában, a 2008-as évben csak 115 darabot alkotott az Országgyűlés, ezt követően azonban folyamatos emelkedést figyelhettünk meg. 48%-kal több, összesen 163 törvényt fogadtak el 2009-ben, majd 17%-os emelkedést követően 2010-ben 191 törvényt. Azóta ingadozó mértékben, de folyamatosan emelkedett (20%, 5%, 13%) a törvények száma, és minden évben rekordmennyiséget ért el. 2011-ben 211, 2012-ben 223 és 2013-ban 253 törvényt alkotott az Országgyűlés.

A 2010-2014-es ciklusban bevett és általánosan alkalmazott gyakorlattá vált a törvények **kihirdetést követő napon történő hatályba léptetése.**³ Míg az előző ciklusban 157 törvényben alkalmazta ezt a technikát a jogalkotó, **2010-2014 között már 429 törvény lépett hatályba rögtön a kihirdetést követő napon.**⁴

Ez a megoldás nem biztos, hogy maradéktalanul eleget tesz a kellő felkészülési idő követelményének⁵ – még akkor sem, ha az alkalmazás jóval a hatálybalépés után nyílik meg. Aznap jószerivel még a Közlöny megjelenéséről sem szerzünk tudomást, és persze nem is várható el, hogy a Közlöny honlapját⁶ figyeljük folyamatosan. A hatálybalépés további jellemzője, hogy ha nincs konkrét óra megjelölve, akkor a nap kezdetén, tehát 0 órakor lép hatályba a jogszabály.⁷ Ha tehát egy törvényt este 8-kor hirdetnek ki a Magyar Közlönyben és hatálybalépésként a kihirdetést követő napot jelölik meg, akkor az a törvény 4 óra múlva hatályba is lép.

¹ http://www.parlament.hu/iromanyok-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=Pr8WJKgL&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1 (Letöltve 2014.11.07.).

² http://www.parlament.hu/iromanyok-elozo-ciklusbeli-adatai?p_auth=Pr8WJKgL&p_p_id=pairproxy_WAR_pairproxyporlet_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1 (Letöltve 2014.11.07.).

³ Statisztikai adatok a Complex Jogtár jogszabály-nyilvántartásból kinyerve.

⁴ Ezzel kapcsolatban lásd még: Mátyás Ferenc: Az előző év tartalmából. *Ars Boni*, 2013/1., 31-34. o.

⁵ Lásd: 28/1992. (IV. 30.) AB határozat.

⁶ <http://magyarkozlony.hu/>

⁷ 2010. évi CXXX. törvény 7. § (7) bekezdés.

	2014	2013	2012	2011	2010
Törvény	19	253	223	211	144
Korm. rendelet	152	565	447	379	191
MNB rendelet	20	44	26	24	12
BM rendelet	36	83	87	71	16
KIM rendelet	32	42	60	44	33
NGM rendelet	21	77	54	56	27
NFM rendelet	29	83	83	97	41
HM rendelet	9	24	23	20	5
KüM rendelet	4	4	3	4	3
VM rendelet	57	136	151	149	48
EMMI rendelet	40	86	58	-	-
NEFMI rendelet	-	-	33	78	31
PSZÁF rendelet	-	11	29	28	-
NMHH rendelet	3	21	15	14	-
ME rendelet	-	3	2	3	4
OGY határozat	10	104	96	98	111
KORM. határozat	331	1057	705	522	192
AB határozat	19	37	45	181	80
MEKH rendelet	2	6	-	-	-

A 2010-2014-es ciklus jelentősebb joganyagai

(a törvények és OGY határozatok száma mindig az alakuló üléshez igazodik, a többi joganyag a Kormány megalakulásához)

A 2010-2014 közötti ciklusban összesen 4889 jogszabályt alkottak. Ezen belül a törvények, csak 17%-ot tesznek ki. Jelentős mennyiségű azonban a megalkotott kormányrendeletek száma. Ez az 1734 anyagot felölelő mennyiség a jogszabályok 35%-át teszi ki. A kettejük száma pedig meghaladja az összes jogszabály felét (52%). A kormányrendeletek száma az előző ciklushoz képest a törvényeknél mérsékeltebb módon, csupán 11,65%-kal emelkedett (a korábbi ciklusban 1553 darabot alkottak meg).

A miniszteri rendeleti szintű szabályozás terén a Vidékfejlesztési Minisztérium adta ki a legtöbb rendeletet, szám szerint 541 darabot, ami az összes jogszabály 11%-a. Új jogalkotóként jelent meg a palettán a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság és a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete. Ez utóbbi rendeletalkotási joga a Magyar Nemzeti Bankba integrálással meg is szűnt.

A legdrámaibb változás az Alkotmánybíróság határozatainál figyelhető meg a vizsgált két ciklusban.

2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
59	107	170	127	198	181	45	37	19

A határozatok számának hirtelen negyedére történő visszaesése a mindenki által kezdeményezhető utólagos normakontroll megszüntetésével magyarázható. Az azt felváltó tényleges alkotmányjogi panasz⁸ (mivel sok közülük az érdemi vizsgálatig sem jutott el formai hibák miatt) a Magyar Közlönyben nem érezteti hatását.

A rekordszámú joganyag rekordterjedelmű megjelenést is generált. Míg a **2006-2010 közötti ciklusban 165 570 oldalnyi joganyag jelent meg** (123 136 oldal Magyar Közlöny és 42 434 oldal Hivatalos Értesítő), addig a **2010-2014 közötti ciklusban már 248 281 oldalnyi joganyag** (193 755 oldal Magyar Közlöny és 54 526 oldal Hivatalos Értesítő). Ez **49,9 %-os emelkedést jelent a korábbi ciklushoz képest**. Ha figyelembe vesszük, hogy a 2010-2014 közötti ciklus 1469 napig tartott, mindez azt jelenti, hogy egyrészt ha végig szeretnénk olvasni a 2010-2014 között megjelent anyagokat, akkor **naponta 3,328 jogszabályt kellene olvasnunk 1469 napon keresztül**, másrészt az összes megjelent joganyag elolvasása azt tenné szükségessé, hogy a ciklus elejétől kezdve **minden nap 169,128 közlönyoldalt olvassunk el, vagyis óránként 7,05 oldalt**. Ez a helyzet kicsivel volt jobb a 2006-2010 közötti ciklusban, ott ugyanis csak napi 114,107 oldalt kellett „csak” elolvasni, ami óránként 4,75 oldalt jelentett.

A ciklus vizsgálata során természetesen nem mehetünk el mellett a nagyszámú és jelentős kódex és törvény mellett, amelyek újraszabályozták az adott jogterületeket, és meghatározzák az elkövetkező évek jogalkalmazását. Ezek közül csak a legfontosabbakat szemléltetjük az alábbi táblázatban.

2014. évi XVI. törvény	a kollektív befektetési formákról és kezelőikről, valamint egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról
2014. évi XV. törvény	a bizalmi vagyonkezelőkről és tevékenységük szabályairól
2013. évi CCXXXVII. törvény	a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról

⁸ 2011. évi CLI. törvény 26-27. §.

2013. évi CCXXI. törvény	a hitelbiztosítéki nyilvántartásról
2013. évi CXXXIX. törvény	a Magyar Nemzeti Bankról
2013. évi LXXVII. törvény	a felnőttképzésről
2013. évi XXXVI. törvény	a választási eljárásról
2013. évi V. törvény	a Polgári Törvénykönyvről
2012. évi CCV. törvény	a honvédek jogállásáról
2012. évi C. törvény	a Büntető Törvénykönyvről
2012. évi XXXVI. törvény	az Országgyűlésről
2012. évi II. törvény	a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
2012. évi I. törvény	a munka törvénykönyvéről
2011. évi CCVI. törvény	a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról
2011. évi CCIV. törvény	a nemzeti felsőoktatásról
2011. évi CCIII. törvény	az országgyűlési képviselők választásáról
2011. évi CCII. törvény	Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint állami kitüntetéseiről
2011. évi CXCIX. törvény	a közszolgálati tisztviselőkről
2011. évi CXCVI. törvény	a nemzeti vagyonról
2011. évi CXCV. törvény	az államháztartásról
2011. évi CXCI. törvény	Magyarország gazdasági stabilitásáról
2011. évi CX. törvény	a nemzeti köznevelésről
2011. évi CLXXXIX. törvény	Magyarország helyi önkormányzatairól
2011. évi CLXXXI. törvény	a civil szervezetek bírósági nyilvántartásáról és az ezzel összefüggő eljárási szabályokról
2011. évi CLXXIX. törvény	a nemzetiségek jogairól
2011. évi CLXV. törvény	a polgárőrségről és a polgárőri tevékenység szabályairól
2011. évi CLXIV. törvény	a legfőbb ügyész, az ügyészek és más ügyészségi alkalmazottak jogállásáról és az ügyészi életpályáról
2011. évi CLXIII. törvény	az ügyészségről
2011. évi CLXII. törvény	a bírák jogállásáról és javadalmazásáról
2011. évi CLXI. törvény	a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról
2011. évi CLI. törvény	az Alkotmánybíróságról
2011. évi CXXVIII. törvény	a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

2011. évi CXIII. törvény	a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről
2011. évi CXII. törvény	az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról
2011. évi CXI. törvény	az alapvető jogok biztosáról
2011. évi CX. törvény	a köztársasági elnök jogállásáról és javadalmazásáról
2011. évi CVIII. törvény	a közbeszerzésekről
2011. évi LXVI. törvény	az Állami Számvevőszékről
2010. évi CLXXXV. törvény	a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról
2010. évi CXXX. törvény	a jogalkotásról
2010. évi CXXII. törvény	a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról
2010. évi CIV. törvény	a sajtószabadságról és a médiatartalmak alapvető szabályairól

Mátyás Ferenc:
A KIM új kodifikációs (csoda)fegyvere

Kodifikálj! Kodifikálj! De jogban csak minőségit kodifikálj!

(Belga zenekarra hajazó utánérzés)

Mi történik akkor, amikor saját farkába harap a jogalkotási kígyó és a hatályba léptető rendelkezés hatálybalépését kezdi értelmezgetni, vagy amikor skizofréniában szenved a melléklet, mert azonos időben két hatály is vonatkozhatna rá? És hogyan jön ehhez a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium tűzoltásszerű csodafegyvere? Más szóval, amikor a KIM megunja, hogy a jogalkotó nem tud kodifikálni és orvosolni próbálja a hibákat.

1. A végtelenített spirál

A 2014. február 25-én 19 órakor hatályba lépett KIM rendelet¹ fontos változásokat hozott a jogszabályszerkesztés területén a jogszabályok értelmezésével kapcsolatosan felmerül problémák megszüntetése tekintetében. Az utóbbi időben egyre inkább elharapódzó kodifikációs hibák miatt jelentős nehézségeket okozott ugyanis a jogkereső közönség számára az egyes jogszabályok vagy jogszabályi rendelkezések tényleges hatálybalépési időpontjának meghatározása.² Pedig jogkövetési szempontból nem feltétlenül probléma, ha pontosan tudom, mit és mikortól kell alkalmazni.

A hatályba léptető rendelkezés a jogszabályok gyűjtőpontja: a hatályba nem lépett jogszabályt, annak részeként hatályba lépteti, a jogszabályok tehát egy hatályban nem lévő rendelkezésük hatására lépnek hatályba. Ha ez nem így lenne, akkor minden egyes esetben a hatályba léptető rendelkezés hatályba léptetéséről kellene először rendelkezni, hogy aztán ez a rendelkezés hatályba tudja léptetni az egész jogszabályt. Ami pedig elvezethetne odáig, hogy minden egyes hatályba léptető rendelkezésről rendelkezni kellene. Először a hatályba léptetőről, utána a hatályba léptető hatályba léptetőjéről, majd a hatályba léptető hatályba léptetőjének a hatályba léptetőjéről...és így tovább a végtelenségig. Ez az elv teljesen megbénítaná, ellehetetlenítené a jogalkotást.³

Néha viszont a jogalkotó akarata mégis egyértelműen felrúgja ezt az elgondolást – igaz, véletlenül, kodifikációs hiba eredményeként – és rendelkezik a hatályba léptető hatályba léptetéséről. Az elv ugyanis csak azt jelenti, hogy nem kell külön rendelkezni, és működik a rendszer magától, de az ezzel ellentétes cselekvés lehetőségét nem zárja ki.

Lássuk ezt egy gyakorlati példán keresztül:

2014. évi XV. törvény

¹ 10/2014. (II. 25.) KIM rendelet.

² Pl.: 2011. évi CLVI. törvény.

³ Erről: Mátyás Ferenc: *Minden jó, ha-tály a vége*. Ld. jelenlegi lapszámunkban.

a bizalmi vagyonkezelőkről és tevékenységük szabályairól

48. § (1) Ez a törvény – a (2)-(5) bekezdésben foglalt kivétellel – a kihirdetését követő napon lép hatályba.

(2) A 70. §, 72. § (1) bekezdése, 81. §, 86. és 87. § 2014. március 14-én lép hatályba.

(3) Az 1-52. §, az 53. § (1) és (2) bekezdése, (3) bekezdés a) és c) pontja, az 54-58. §, az 59. § (1), (2), (4), (5), (6) és (7) bekezdése, a 60-69. §, a 71. §, a 72. § (2) bekezdése, a 73. § (2), (4)-(14), (16) és (20)-(27) bekezdése, a 74. § a) pontja, a 75. §, a 76. §, a 77. § (1) bekezdés b)-e) pontja, (2) bekezdése, a 78-80. §, a 82-84. § 2014. március 15-én lép hatályba.

A törvény 48. §-a szerint a törvény hatálybalépési időpontja (kivételekkel) a kihirdetést követő nap, vagyis 2014. február 25. (alaphatály). Ez alól több rendelkezés, amiket a (2)-(5) bekezdés kifejezetten nevesít, kivételt képez. Ezek közé tartozik a (3) bekezdésben megjelölt 1-52. § intervallum, ami magában foglalja a hatálybalépésről rendelkező 48. §-t is.

Mikor is lép ilyenkor hatályba akkor a törvény? Több lehetséges megoldás is kínálkozhat:

1. A törvény 48. §-a a (3) bekezdésben megjelölt időpontig, 2014. március 15-ig nem tud hatályba lépni, mivel kifejezetten ezt rendeli el a 48. § (1) bekezdése, így a törvény:

a) sosem tud hatályba lépni, mivel a 48. § hatálybalépését felfüggeszti a (3) bekezdésben foglalt kivétel, így legkorábban március 15-én léphetne hatályba az alaphatályt megállapító 48. §-a, mégpedig február 25-ére visszamenőlegesen (tehát március 15-én megállapítja, hogy február 25-én hatályba lépett). Ez hatásában a visszamenőleges hatálybaléptetéssel lenne azonos, hiszen az alaphatálykor végrehajtani szándékolt rendelkezésekre a tényleges hatálybalépésnél majdnem egy hónappal korábbi időpontban kerülne sor. Ha azt kifejezett szabály tiltja, hogy a kihirdetést megelőző napra nem lehet hatályba léptetni jogszabályt,⁴ akkor azt vonatkoztathatjuk erre az esetre is. Ugyanakkor a tényleges hatálybalépésnél korábbi hatályú rendelkezések március 15-én sem tudnak hatályba lépni, ezek vonatkozásában kifejezett jogalkotói akarat van, hogy az alaphatálykor, illetve a (2) bekezdés vonatkozásában március 14-én lépjenek hatályba, vagyis a jogalkotó egyértelműen megjelöli, hogy ezek a rendelkezések nem március 15-én léphetnek hatályba. Ebből pedig arra a következtetésre juthatunk, hogy a törvény a kodifikációs hiba miatt sohasem lép hatályba.

b) A törvény hatályba lép március 15-én, és minden olyan korábbi hatály, amit a törvényben a jogalkotó megjelölt, ugyanebben az időpontban fog hatályba lépni. Mivel ezek a szándékolt időpontban nem tudnak hatályosulni, kb. „feltorlódnak a rajtvonal mögött”, tolódik hatálybalépésük, egészen március 15-ig.

⁴ 2010. évi CXXX. törvény 7. § (1) bekezdés.

c) A törvény hatályba lép március 15-én, de minden olyan rendelkezése, amely korábbi időpontban lépett volna hatályba, végrehajthatatlanná válik.

2. A törvény hatályba lép az alaphatálykor, mert ha szigorúan szem előtt tartom azt az elméletet, hogy a hatályba léptető rendelkezés hatálybalépéséről nem lehet rendelkezni, az erre irányuló szándék fogalmilag nem értelmezhető. Maga a jogszabályt hatályba léptető rendelkezés a kihirdetéstől kezdve fejt ki joghatást és lépteti hatályba a jogszabályt, ezért a (3) bekezdésben foglalt rendelkezés a 48. § vonatkozásában végrehajthatatlan, azt lényegében figyelmen kívül kell hagyni. Ilyen esetben ez felel meg legjobban a jogalkotó akaratának.

A többféle értelmezési lehetőség nagyon veszélyes, gyakorlatilag a jogi tartalomszolgáltatók vérmérsékletén múlik, hogy melyik álláspontot fogadják el, és hogy hogyan vezetik át a rendelkezéseket. Ennek eredményeként nagyon **könnyen elfordulhat, hogy ugyanaz a jogszabályhely a különböző tartalomszolgáltatóknál teljesen más tartalommal szerepel.** Amelyik rugalmas és nagyobb teret enged a jogalkotó akaratának, végrehajtja a rendelkezéseket, amelyik szigorúbb elvek mentén jár el, nem.

A minisztérium az egységes értelmezés megteremtése érdekében a jogszabályszerkesztési rendelet (JsZR.)⁵ módosításával⁶ elvi élel zárja be a kaput a hatályba léptető hatálybalépésének értelmezése előtt. Megtiltja a jogalkotó számára, hogy a jogszabály tervezetében a hatályba léptető rendelkezés hatálybalépését önállóan meghatározza.⁷ A tiltáson túl praktikusán irányt mutat arra az esetre is, amikor a jogalkotó figyelmen kívül hagyja mégis olyan kodifikációs hibát követ el, amely a hatályba léptető hatályba léptetését eredményezné. Ilyenkor a 2. pontban leírtakat alapul véve rendelkezik arról: ha mégis lenne a hatályba léptetőnek hatályba léptetője, akkor az ilyen jogszabályi rendelkezésnek a hatályba léptető rendelkezés hatálybalépését meghatározó része végrehajthatatlannak minősül.⁸

A szabályozás az egységes értelmezés érdekében rendkívül fontos és előremutató, mégsem mehetünk el szó nélkül negatívumai mellett:

1. A jogalkotó **nem megfelelő jogforrási szintet választott** a szabályozáshoz. A miniszteri rendeletben rögzített szabályok egyértelműen a jogalkotási törvénybe tartoznak. Persze az egységes értelmezés olyan közérdek, amely – figyelembe véve, hogy jelenleg nem ülészik a parlament – ideiglenesen nem megfelelő jogforrási szinten is biztosítható, mindenesetre bízunk abban, hogy az új Országgyűlés megalakulása után a jogalkotó a szabályokat a megfelelő jogforrási szintre, a jogalkotási törvény rendelkezései közé emeli be.
2. A szabályozás **elkeni a jogalkotó felelősségét** a rá vonatkozó alapvető szakmai előírások ismerete és betartása terén. Bár követelményt támaszt a jogalkotóval

⁵ 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet.

⁶ 10/2014. (II. 25.) KIM rendelet.

⁷ 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 79. § (1a) bekezdés.

⁸ 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 79. § (1a) bekezdés.

szemben, de ha ennek mégsem tesz eleget, akkor a jogkövetőkre hárítja a kötelességet, hogy a jogalkotó hibás kinyilatkoztatását megfelelően értelmezzék. Ez valljuk be, meglehetősen ironikus: a jogalkotó olyan jogszabályban várja el tőlünk valaminek az ismeretét és betartását, aminek megalkotásakor a rá irányadó szabályokat figyelmen kívül hagyta.

A már hivatkozott törvényen túl az utóbbi időben hasonló hibák fordultak elő az alábbi jogszabályokban:

2012. évi XLVI. törvény

a földmérési és térképészeti tevékenységről

40. § (1) Ez a törvény a (2) és (3) bekezdésben foglalt kivételével a kihirdetését követő 5. napon (2012. V. 27.) lép hatályba.

(2) Az 1-10. §, a 11. § (1) bekezdésének a)-k) pontja, a 11. § (2) bekezdése, a 12. §, a 13. § (1) és (3)-(5) bekezdése, a 14. § (1)-(7) bekezdése, a 15. § (2) és (3) bekezdése, a 16-43. §, a 45. § 2012. október 1-jén lép hatályba.

valamint:

50/2013. (II. 25.) Korm. rendelet

az államigazgatási szervek integritásirányítási rendszeréről és az érdekérvényesítők fogadásának rendjéről

11. § (1) Ez a rendelet – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel – a kihirdetését követő 30. napon lép hatályba. (március 27.)

(2) Az 5. § (2) bekezdés, a 7. § (2) bekezdés, és a 11. § 2014. január 1-jén lép hatályba.

1. A kétarcú mellékletek

A mellékletek a jogszabályok olyan egységei,⁹ amit akkor kell alkotnia a jogalkotónak, ha a jogszabályban rögzíteni kívánt szabályozási tartalom – annak speciális megjeleníthetősége vagy technikai jellege miatt – nem fejezhető ki átláthatóan a jogszabály tervezetének a szakaszaiban: pl.: képek (KRESZ táblák, cigaretta dobozokon szerepeltetendő képek), táblázatok, képletek, ábrák. Ráadásul a mellékletet mindig úgy kell megalkotni, hogy a jogszabály valamely szakasza a melléklet szerinti szabályozási tartalom megjelölésével hivatkozzon a mellékletre.¹⁰ Pl.: „A Számlaképtv. 6. melléklete e törvény 7. melléklete szerint módosul.”

⁹ 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 127. § (1) bekezdés.

¹⁰ 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 127. § (2) bekezdés.

Látszólag tehát fennáll az az elképzelés, hogy a melléklet osztja annak a szakasznak a sorsát, különösen módosító jogszabály esetén, amelyik a szabályozási tartalom megjelölésével hivatkozik rá. De mi történik abban az esetben, ha a jogalkotó nem eltérő hatályt állapít meg a szakasznak és a rendelkezésnek?

Pl.:

518/2013. (XII. 30.) Korm. rendelet

77. § (1) Ez a rendelet – a (2) bekezdésben foglalt kivétellel – a kihirdetést követő napon hatályba.

(2) Az 1–31. §, a 32. § (1) bekezdése, valamint 33–76. § 2014. január 1-jén lép hatályba.

A mellékletekről nem esik szó a hatályba léptetőben, de a mellékletre a következő szakaszok hivatkoznak:

8. § Az Mnbkr. 2. számú melléklete az 1. melléklet szerint módosul.

33. § (1) A Hitkr. 1. számú melléklete a 2. melléklet szerint módosul.

Látható, hogy míg a 8. § csak 2014. január 1-én lépne hatályba, addig az 1. melléklet – kiindulva abból az alaptételezésből, hogy minden olyan jogszabályrész, amely nem szerepel az alaphatály alóli kivételek között, az alaphatálykor hatályba lép – már egy nappal korábban, holott elvileg a kettő szorosan kötődik egymáshoz. A kérdés tisztázásának különös jelentőségét az adja, hogy ezen múlik, hogy a jogalkotó a melléklet rendelkezéseit milyen módon változtathatja meg. Ha ugyanis alaphatálykor hatályba lépett, akkor december 31-én már csak módosítással, de ha csak január 1-én lép hatályba, akkor csak a hatályba nem lépés vagy az eltérő tartalommal történő hatályba lépés kimondásával változtathatja meg a szöveget a jogalkotó. A nem megfelelő eljárás alkalmazása végrehajthatatlanságot eredményez. A hatálybalépés megállapítására itt is többféle elmélet van:

1. Hiába mond ki a jogalkotó eltérő hatályt a szakaszra és a mellékletre, mivel a szakasz rendeli el a módosítást (és a melléklet megalkotásának szükségességét csak az adta, hogy a módosítani kívánt tartalom nem lehetett átláthatóan kifejezhető a jogszabály szakaszában), így a melléklet minőségét minden esetben a szakasz fogja meghatározni, hiszen létjogosultsága belőle ered.
2. Bár maga a megoldás nem felel meg a jogszabályszerkesztés előírásainak, de formai alapon értelmezve a melléklet – akkor is, ha véletlenül felejtette el a jogalkotó a hatálybalépésről való rendelkezést – a jogszabály alaphatályakor hatályba lép, függetlenül a rá hivatkozó szakasz hatályától.
3. A mellékletek ugyan hatályba lépnek az alaphatálykor, azonban a normatartalmuk beépülésére az alapjogszabályba csak a rájuk hivatkozó szakaszok hatályba lépésével kerül sor (ez adja az erre irányuló utasítást). Ez az elmélet az első kritikájaként fogalmazza meg, hogy az nem tudja kezelni azokat a helyzeteket, amikor több főszövegbeli szerkezeti egység is hivatkozik ugyanazon mellékletre (hiszen egy mellékletnek nem lehet többféle időbeli hatálya), egy erre adott olyan

válasznak pedig, hogy a melléklet az első rá hivatkozó főszövegbeli rendelkezéssel egyidejűleg lép hatályba, nincs tételes jogi alapja.

A KIM rendeletben részben a 3. pontban foglaltakra támaszkodva megnyitja a lehetőséget nem módosító jogszabályok körében a melléklet és a rá hivatkozó jogszabályhelyek hatályának szétválasztása terén, ugyanakkor a módosító jogszabályoknál rögzíti a melléklet és a melléklet szerinti módosítást kimondó jogszabályhely közötti egységet (vagyis ilyen esetben a melléklet osztja a szakasz sorsát), mikor előírja, hogy ezeknek azonos időpontban kell hatályba lépniük.¹¹

Ezt az összefüggést azonban szintén célszerűbb lenne törvényi szinten rögzíteni, garanciális útmutatásokat az tudna ugyanis adni a jogkeresőknek. A Jszer. módosításnak ugyanis nagy hiánya, hogy bár érzékeli a problémát, előírást is tartalmaz a megelőzésre, mégsem tudni, mi a teendő, ha a jogalkotó figyelmen kívül hagyja ezeket a szakmai szabályokat és a régi gyakorlata alapján kodifikál a jövőben is.

¹¹ 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 101. § (3) bekezdés.

Mátyás Ferenc:
Minden jó, ha-tály a vége

Az elmúlt évek jogalkotását vizsgálva a kodifikációs hibák jelentős megszorodása és a szakmai minőségének rohamos romlása figyelhető meg.¹ A jogalkotásban már régóta nem a szakmai szabályokat rögzítő törvények és rendeletek érvényesülnek, hanem egy egészen speciális törvény. Murphy-é: ami elromolhat, az el is romlik. Kis változtatással: amit el lehet rontani, azt el is rontják.

A hatályba léptető rendelkezések már eddig is sok gondot okoztak.² Talán emlékezhetünk, amikor adójogszabályok léptek hatályba 1 hónappal a tervezett időpont előtt egy, a hatályba léptető rendelkezések közé csúszott hiba miatt,³ vagy amikor egy évvel a kihirdetését megelőző időpontban szerettek volna – szintén hiba miatt – egy módosító törvényt hatályba léptetni.⁴

A jelenlegi probléma szintén a hatálybalépéshez kötődik, bár nem olyan látványos, mint elődjei, viszont megfelelő kezelése komoly dogmatikai fejtörést okozott.

A kodifikáció

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény módosításával a gyermeknek (abban az évben, amelynek augusztus 31. napjáig a harmadik életévét betölti) a nevelési év kezdő napjától legalább napi négy órai óvodai foglalkozását előíró szabály⁵ hatálybalépést szerette volna a jogalkotó 2014. szeptember 1-ről 2015. szeptember 1-ére elhalasztani. Mégpedig úgy, hogy megbontja a szabály hatályba lépéséről rendelkező 95. § (4) bekezdést.⁶

¹ Ezzel kapcsolatos cikkeink: <http://www.arsboni.hu/a-kim-uj-kodifikacios-csodafegyvere.html>, <http://www.arsboni.hu/a-kim-uj-kodifikacios-csodafegyvere.html>, <http://www.arsboni.hu/arvizvesz.html>, <http://www.arsboni.hu/granit.html>, <http://www.arsboni.hu/matyascikk2.html>, <http://www.arsboni.hu/matyascikk.html> (Letöltve 2014.11.07.).

² Lásd erről: Mátyás Ferenc: Játék hatályok nélkül és Uő: A helyesbítéssel élés és visszaélés gyakorlata – a contra legem jogalkotás. *Kodifikáció*, 2013/1. 61-68. o. és 78-90. o.

³ 2011. évi CLVI. törvény.

⁴ 2010. évi CLX. törvény.

⁵ 2011. évi CLVI. törvény 8. § (2) bekezdés.

⁶ 2012. évi CCIX. törvény 10-12. §.

53. Hatályba lépő rendelkezések

95. § (1)* Ez a törvény - a (2)-(6) bekezdésben foglalt kivételekkel - 2012. szeptember 1-jén lép hatályba.
- (2)* A 7. § (1) bekezdés *i)* pontja, a 18. §, a 45. § (2) és (4) bekezdése, az 50. § (7) bekezdése, a 74. § (1)-(3) és (7) bekezdése, a 75-76. §, a 95. § (7) bekezdése 2013. január 1-jén lép hatályba.
- (3)* A 4. § 13. pont *b)* alpont, a 8. § (3) bekezdés, a 12-14. §, a 17. § (2) bekezdés második mondata, a 25. § (7) bekezdés, a 27. § (1)-(10) bekezdés, a 27. § (12)-(13) bekezdés, a 28-29. §, a 35. §, a 46. § (1) bekezdés *a)* pont, a 46. § (5) bekezdés, a 47. § (7) bekezdés, az 55. § (1) bekezdés, a 60. § (2) bekezdés, a 61. § (3) és (5) bekezdés, a 62. § (3) és (5)-(14) bekezdés, a 64. §, a 65. § (1) bekezdés, a 65. § (3)-(9) bekezdés, a 69. § (5)-(6) bekezdés, a 88. § (4)-(5) bekezdés, a 89. § (1)-(2) bekezdés, a 95. § (8) bekezdés, az 1. melléklet, a 2. melléklet, a 4. melléklet, az 5. melléklet, a 6. melléklet, a 7. melléklet, a 8. melléklet 2013. szeptember 1-jén lép hatályba.
- (3a)* A 74. § (4)-(6) bekezdése 2012. október 27-én lép hatályba.
- (3b)* A 65. § (2) bekezdése 2017. szeptember 1-jén lép hatályba.
- (4)* A 8. § (2) bekezdés, az 53. § (1) bekezdés, 95. § (9) bekezdés 2014. szeptember 1-jén lép hatályba.**
- (5)* A 6. § (2) bekezdés *e)* pont „szakközépiskolában a szakközépiskola igazgatójának megfelelő szakmai vizsgatárgy” szövegrésze 2017. január 1-jén lép hatályba.
- (6)* A 67. § (2) bekezdése a 2014. évi általános önkormányzati választások napján lép hatályba.
- (7)*
- (8)*
- (9)*

A módszer egyszerű. A jogalkotó kivette a 8. § (2) bekezdésére és a 95. § (9) bekezdésére vonatkozó részt a szövegből és hatályba lépésüket új, beiktatott bekezdésben [95. § (7) bekezdés] szabályozta:

95. § (1)* Ez a törvény - a (2)-(6) bekezdésben foglalt kivételekkel - 2012. szeptember 1-jén lép hatályba.
- (2)* A 7. § (1) bekezdés *i)* pontja, a 18. §, a 45. § (2) és (4) bekezdése, az 50. § (7) bekezdése, a 74. § (1)-(3) és (7) bekezdése, a 75-76. §, a 95. § (7) bekezdése 2013. január 1-jén lép hatályba.
- (3)* A 4. § 13. pont *b)* alpont, a 8. § (3) bekezdés, a 12-14. §, a 17. § (2) bekezdés második mondata, a 25. § (7) bekezdés, a 27. § (1)-(10) bekezdés, a 27. § (12)-(13) bekezdés, a 28-29. §, a 35. §, a 46. § (1) bekezdés *a)* pont, a 46. § (5) bekezdés, a 47. § (7) bekezdés, az 55. § (1) bekezdés, a 60. § (2) bekezdés, a 61. § (3) és (5) bekezdés, a 62. § (3) és (5)-(14) bekezdés, a 64. §, a 65. § (1) bekezdés, a 65. § (3)-(9) bekezdés, a 69. § (5)-(6) bekezdés, a 88. § (4)-(5) bekezdés, a 89. § (1)-(2) bekezdés, a 95. § (8) bekezdés, az 1. melléklet, a 2. melléklet, a 4. melléklet, az 5. melléklet, a 6. melléklet, a 7. melléklet, a 8. melléklet 2013. szeptember 1-jén lép hatályba.
- (3a)* A 74. § (4)-(6) bekezdése 2012. október 27-én lép hatályba.
- (3b)* A 65. § (2) bekezdése 2017. szeptember 1-jén lép hatályba.
- (4)* A 8. § (2) bekezdése 2014. szeptember 1-jén lép hatályba.**
- (5)* A 6. § (2) bekezdés *e)* pont „szakközépiskolában a szakközépiskola igazgatójának megfelelő szakmai vizsgatárgy” szövegrésze 2017. január 1-jén lép hatályba.
- (6)* A 67. § (2) bekezdése a 2014. évi általános önkormányzati választások napján lép hatályba.
- (7)* A 8. § (2) bekezdése és a 95. § (9) bekezdése 2015. szeptember 1-jén lép hatályba.**
- (8)*
- (9)*

A probléma

A jogalkotásról szóló törvény⁷ lehetőséget ad arra, hogy a jogszabály egyes rendelkezéseinek hatálybalépésére különböző – a jogszabály hatálybalépését követő – időpontokat is meg lehessen állapítani. Ennek módja a jogszabályszerkesztésről szóló rendelet⁸ szerint a következő: a jogszabály záró rendelkezései között önálló szakaszban

a) a szakasz első bekezdéseként kell rendelkezni a jogszabály hatálybalépéséről és

b) a szakasz további bekezdéseiben kell rendelkezni a jogszabály hatálybalépését követő időpontokban hatályba lépő szerkezeti egységeinek hatálybalépéséről.

⁷ 2010. évi CXXX. törvény 7. § (5) bekezdés.

⁸ 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 78. § (1) bekezdés.

Ebből a rendelkezésből, de a jogalkotás általános logikájából is következik, hogy mindazon jogszabályi rendelkezések, amelyek nem a kivételkor lépnek hatályba, a jogszabály alaphatályakor hatályosulnak. Kivételnek pedig csak azok tekinthetők, amelyeket a jogszabály hatályba léptető rendelkezése kivételként megnevez:

„Ez a törvény – **a (2)-(6) bekezdésben foglalt kivételekkel** – 2012. szeptember 1-jén lép hatályba”⁹

Tehát:

1. Minden, ami nem a 95. § (2)-(6) bekezdésében szerepel, a törvény alaphatályakor lép hatályba.
2. Kivétel az lehet, amit a jogszabály, jelen esetben a 95. § (1) bekezdése kivételként megjelöl.
3. Ha egy rendelkezést kivonunk a kivételek közül, rá az alaphatály lesz irányadó (feltéve, hogy eleve szerepelt a jogszabályban és nem másik jogszabály iktatta be).
4. A 95. § (7) bekezdése nem szerepel kivételként.

Mikor lépnek hatályba a 95. § (7) bekezdésében foglalt rendelkezések? Bár látszik a jogalkotó akarata, de ez vajon képes joghatás kiváltására? Vagy visszamenőlegesen, az alaphatállyal kéne hatályba léptetni, ami viszont nem lehetséges?

Problémakezelési kísérletek

1. **Járható-e az az út, amikor a (7) bekezdés hatálybalépésénél a 95. § (2) bekezdését vesszük alapul, amely az eredeti, módosítást tartalmazó (7) bekezdést lépteti hatályba?**

Tételezzük fel, hogy a 95. § (2) bekezdésének hatása később is fennáll és alkalmazható az új, eltérő hatályt megállapító (7) bekezdésre. A megoldás a hatályba léptető rendelkezés hatályba léptetéséhez vezetne. Több ilyen probléma merült fel 2014 elején, ezek értelmezési nehézségeit a jogalkotó a jogszabályszerkesztésről szóló rendelet (Jszt.)¹⁰ módosításával kezelte, értelmezési kereteket mutatva a probléma kezeléséhez.¹¹ A megoldás lényege, hogy a hatályba léptető rendelkezés hatálybalépésről rendelkező részt figyelmen kívül kell hagyni!¹²

Ha ez nem így lenne, akkor minden egyes esetben a hatályba léptető rendelkezés hatályba léptetéséről kellene először rendelkezni, hogy aztán ez a rendelkezés hatályba tudja léptetni a jogszabályi rendelkezést. Ami pedig elvezethetne odáig, hogy minden egyes hatályba léptető rendelkezésről rendelkezni kellene. Először a hatályba léptetőről, utána a

⁹ 2011. évi CLVI. törvény 95. § (1) bekezdés.

¹⁰ 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet.

¹¹ Jszt. 79. § (1a) bekezdés.

¹² Lásd erről részletesen: <http://www.arsboni.hu/a-kim-uj-kodifikacios-csodafegyvere.html> (Letöltve: 2014.11.07.).

hatályba léptető hatályba léptetőjéről, majd a hatályba léptető hatályba léptetőjének a hatályba léptetőjéről...és így tovább a végtelenségig. Ez az elv teljesen megbénítaná, ellehetetlenítené a jogalkotást.

A kivétel szabály csak akkor tud érvényesülni, ha arról az alaphatályt megállapító rendelkezésben rendelkeztek. Korábban ezzel nem volt probléma, mert a 95. § (3a) és (3b) bekezdése vonatkozásában –mivel részei a kivételt képező [(2)-(6) bekezdés] intervallumnak – érvényesülni tudott a jogalkotó akarata. Az újonnan beiktatott (7) bekezdése vonatkozásában viszont nem. A problémát a jogalkotó egyszerűen kezelhette volna egy (3c) bekezdés beiktatásával.

Ráadásul a jogalkotónak lett bőven lett volna lehetősége a probléma kezelésére. A (7) bekezdést beiktató törvény 2013. december 7-én lépett hatályba, a (7) bekezdést beiktató rendelkezés viszont csak 2014. január 1-jén, így kellő idő állt még a jogalkotó rendelkezésére, hogy akármilyen megoldást alkalmazva kiköszörülje a csorbát.

2. Analógia alkalmazása, amely lehetőséget teremt a zökkenőmentes hatálybalépésre.

Lépünk tovább és az 1. ponthoz képest új szemszögből közelítsük meg a problémát. Egy korábban nem létező, beiktatott szakasz vagy bekezdés esetében nincsen probléma, mivel az nem létezett, ezért egyértelműen a beiktató rendelkezésre irányadó hatály lesz irányadó a beiktatott részre is. Tehát ha (3a) bekezdéssel egészítem ki a jogszabály 1. §-át és eredetileg az 1. §-ra az alaphatály vonatkozik, az nem vonatkozhat a (3a) bekezdésre, mivel korábban nem képezte a jogszabály részét. Kérdés, hogy mi történik akkor, ha hatályon kívül helyezett jogszabályhelyet iktatnak be újra. Itt nem vállalkoznánk annak a dogmatikai kérdésnek az eldöntésére, hogy ilyenkor az egész egység [jelen esetben a (7) bekezdés] a megjelöléssel együtt tűnik el a jogszabályból, lyukas szerkezetet hagyva maga után, vagy pedig csak a tartalom tűnik el, de a megjelenés marad. Első esetben nincs probléma, az újonnan beiktatott (7) bekezdés olyan, mintha sose lett volna, így rá csak a beiktató rendelkezés hatálya vonatkozik és képes a kívánt joghatás elérésére. A másik esetben viszont köti a hatálybalépésre vonatkozó szabály.

Mi van akkor, ha mégsem áll már fenn a korábbi hatályba léptetők hatása?

Hívjuk segítségül a Jat. 12. §-ában foglalt automatikus hatályon kívül helyezés analógiáját. Ez a rendelkezés arra enged ugyanis következtetni, hogy a hatályba léptető rendelkezés csak a hatályba lépés időpontjában rendelkezik relevanciával, utána már csak pusztán informális szerepe van, megmutatja, hogy mikor lépett hatályba a rendelkezés. A hatálybalépéssel a hatályba léptető rendelkezés tehát elveszíti kötőerejét. Ha pedig ez így van, akkor a frissen megállapított (7) bekezdés vonatkozásában nem alkalmazható az (1) bekezdés, így tetszőlegesen állapíthat meg kivételeket az alaphatály alól. Tehát a 95. § (7) bekezdésében foglalt rendelkezések végül is a jogalkotó által kívánt időpontban tudnak hatályba lépni.

Ez az elmélet azonban természetesen nem követi az általánosan alkalmazott kodifikációs gyakorlatot, hiszen ha megvizsgáljuk a köznevelési törvény 95. § (6) bekezdését, a következőt láthatjuk: a korábban hatályon kívül helyezést tartalmazó, majd a Jat. alapján hatályon kívül helyezett rendelkezést a jogalkotó alaphatály alól kivett kivételt tartalmazó hatályba léptetéssel tölti fel:¹³

„A 67. § (2) bekezdése a 2014. évi általános önkormányzati választások napján lép hatályba.”

Az egységesség érdekében azonban módosítja az alaphatályt tartalmazó (1) bekezdést is, hiszen a korábbi „a (2)–(5) bekezdésben foglalt kivételekkel” szöveget „a (2)–(6) bekezdésben foglalt kivételekkel” szövegre cseréli.¹⁴

De ezen az apróságon már felesleges fennakadni, hiszen minden jó, ha jó a vége.

¹³ 2012. évi CCIX. törvény 10-12. §.

¹⁴ 2012. évi CCIX. törvény 12. §.

Mátyás Ferenc:
Új nyelvvizsga követelmények?! Csak nyugalom

Az elmúlt napokban sorra láttak napvilágot azon hírek, amelyek a mesterszakok elvégzéséhez két felsőfokú nyelvvizsga szükségességét vizionálták.¹ A futótűzként terjedő pánikroham közepén, néhány szívroham után, szerencsére néhány hírportál észbe kapott, értelmezte a jogszabályt, és rövid megjegyzéssel látta el korábbi cikkeit, hogy a legújabb verzió szerint ez a többletkövetelmény csak a nemzetközi kapcsolatok szak hallgatóira vonatkozik.² Viszont a hírportálok szerint ez mindenkre vonatkozik, akinek a 2015-16-os őszi félévben hallgatói jogviszonya van. Most viszont a nemzetközi kapcsolatok szakon tanuló hallgatók kaptak a szívükhöz... Hogy is van ez?

Először is, mindenki nyugodjon meg. Eget rengető változások nem történnek, amik meg igen, azok különben sem vonatkoznak a már hallgatói jogviszonnyal rendelkezőkre. Azon szakok közül ugyanis, ahol eddig is több nyelvvizsgát követeltek meg a hallgatóktól, csak az **alábbi szakokon történik változás**:

- NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK MESTERKÉPZÉSI SZAK
- NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK ALAPKÉPZÉSI SZAK
- VALLÁSTÖRTÉNET MESTERKÉPZÉSI SZAK

Változatlanok maradnak a feltételek az alábbi szakokon:

- NEMZETKÖZI GAZDÁLKODÁS ALAPKÉPZÉSI SZAK
- TURIZMUS-VENDÉGLÁTÁS ALAPKÉPZÉSI SZAK
- PSZICHOLÓGIA MESTERKÉPZÉSI SZAK

Változás még, hogy megszűnik a BIZTONSÁG- ÉS VÉDELEMPOLITIKAI ALAPKÉPZÉSI SZAK, illetve hogy 2014. június 2-től egy új szak, az ÖSSZEHASONLÍTÓ HELYI FEJLESZTÉSI TANULMÁNYOK MESTERKÉPZÉSI SZAK kerül bevezetésre.³

¹ Pl.: A jövő évtől már két középfokú nyelvvizsga kell a diplomához - Az Emberi Erőforrások Minisztériuma rendeletéről. <http://www.jogiforum.hu/hirek/31883> (Letöltve 2014.11.07.).

² Tényleg két felsőfokú nyelvvizsga kell a diplomához? http://eduline.hu/nyelvtanulas/2014/6/1/ket_felsofoku_nyelvvizsga_diploma_1D234Y (Letöltve 2014.11.07.). Kiderült: mégsem kell 2 nyelvvizsga a diplomához. http://www.delmagyar.hu/belfold/hirek/kiderult_megsem_kell_2_nyelvvizsga_a_diplomahoz/2384297/ (Letöltve 2014.11.07.).

³ Forrás: 38/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet.

A változás

A kezdeti híresztelésekkel ellentétben, a **nemzetközi tanulmányok mesterképzési szakhoz sem szükséges több nyelvből nyelvvizsga letétele**. Az előírások (és ezek 2010. május 31-e óta változatlanok) **eddig is 2 felsőfokú nyelvvizsga** megszerzését tették kötelezővé ezen a szakon.⁴ Arra már korábban is lehetőséget nyújtott azonban a jogalkotó, hogy az egyik felsőfokú nyelvvizsga kiváltható legyen 2 középfokúval. A mostani módosítás⁵ annyiban változtat a szabályozáson, hogy előírja: az egyik felsőfokú nyelvvizsgának szaknyelvinek kell lennie, illetve ha a hallgató az egyik felsőfokú nyelvvizsgáját 2 középfokúval kívánja kiváltani, akkor választhat, hogy szaknyelviként a felsőfokút vagy pedig a két középfokút teszi le. **A módosítás összes újítása tehát az egyik felsőfok (vagy az azt kiváltó 2 középfok) szaknyelvivé minősítése. A leteendő nyelvvizsgák számában érdemi változás nem történik.**

	Szak	Nyelvvizsgák
ÚJ szabály szerint	NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK MESTERKÉPZÉSI SZAK	két felsőfokú (C1) komplex típusú nyelvvizsga, amelyek közül legalább az egyik szaknyelvi nyelvvizsga, a másik legalább általános nyelvvizsga vagy egy felsőfokú (C1) komplex típusú nyelvvizsga és további két középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga, amelyek közül a felsőfokú, vagy a két középfokú nyelvvizsga szaknyelvi nyelvvizsga, a másik legalább általános nyelvvizsga
Régi szabály szerint		két felsőfokú (C1) komplex típusú nyelvvizsga vagy egy felsőfokú (C1) komplex típusú nyelvvizsga és további két idegen nyelvből középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga

⁴ 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet 3. melléklet.

⁵ 38/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet.

Hasonló a helyzet a nemzetközi tanulmányok alapképzési szakán is. A korábbi, két középfokú nyelvvizsga letételét előíró szabályozás az egyik nyelv vonatkozásában szintén a szaknyelvi minősítés megszerzését írja elő a hallgatóknak, megalapozva ezzel a mesterszaknál előírt követelménynek.

	Szak	Nyelvvizsgák
ÚJ szabály szerint	NEMZETKÖZI TANULMÁNYOK ALAPKÉPZÉSI SZAK	két középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga, amelyek közül legalább az egyik szaknyelvi, a másik általános nyelvvizsga
Régi szabály szerint		két középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga

Könnyítés figyelhető meg a vallástörténet mesterképzési szakon. Míg korábban a képesítéshez szükséges nyelvvizsgák vonatkozásában előírás volt, hogy mindkettőt élő nyelvből szerezze meg a hallgató, most elegendő egy élő nyelvből letett felsőfokú is a képesítéshez, illetve a két középfok választása esetén már csak az egyik vonatkozásában lesz előírás az élő nyelvi minőség, a másik nyelvvizsga, latin, de akár ógörög nyelvből is letehető.

	Szak	Nyelvvizsgák
ÚJ szabály szerint	VALLÁSTÖRTÉNET MESTERKÉPZÉSI SZAK	két középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga (egyikük élő idegen nyelv) vagy egy élő nyelvből felsőfokú (C1) nyelvvizsga
Régi szabály szerint		két élő nyelvből középfokú (B2) komplex típusú nyelvvizsga

Kikre vonatkozik az új szabály?

A híresztelések szerint az új szabály mindenkire vonatkozik, akinek a 2015-16-os őszi félévben hallgatói jogviszonya van. Ez azonban nem igaz! A módosító rendelet ugyanis a következő átmeneti rendelkezést, vagyis alkalmazási szabályt fűzi a szabályozáshoz:

A nemzetközi tanulmányok alapképzési szakon, a nemzetközi tanulmányok mesterképzési szakon **2015. tavaszi félévében**, valamint a vallástörténet mesterképzési szakon **2014. tavaszi félévében hallgatói jogviszonnyal rendelkezők** esetében, továbbá **mindhárom szakon a hallgatói jogviszonnyal nem rendelkező, már végbizonyítványt (abszolutóriumot) szerzett vagy záróvizsgát tett, de oklevelet nem szerzett volt hallgatók esetében** az adott szakon a módosított idegennyelvi követelményekre vonatkozó rendelkezések **nem alkalmazandók**, rájuk a **hallgatói jogviszony létesítésének időpontjában hatályos idegennyelvi követelményeket** kell alkalmazni.⁶

Vagyis például nemzetközi tanulmányok mesterképzési szakon azokra kell először alkalmazni a rendelkezéseket, akik a 2015. őszi félévben létesítenek majd hallgatói jogviszonyt. Azoknak sem kell megijedniük, hogy a többlétszabályok szerint kell majd végezniük, akiknek van már hallgatói jogviszonyuk, viszont az adott félévben, jelen esetben 2015 tavaszán ez szünetel. Hiszen az ő hallgatói jogviszonyuk is korábban létesült, szünetelés esetén speciális helyzetről van szó: létező, csak éppen szünetel, de ettől nem tekinthető nem létezőnek, tehát semmiképpen nem vonatkozhat a hallgatói jogviszonyt szüneteltető hallgatókra az új szabályozás. Vagyis minden, jelenleg az adott szakok valamelyikén tanuló, de még a most, 2014 ősszel kezdőkre is a régi szabályok lesznek alkalmazandóak, hiába lépett hatályba a módosítás 2014. június 1-jén.

⁶ A 38/2014. (IV. 30.) EMMI rendelet 1. §-a által a 15/2006. (IV. 3.) OM rendeletbe iktatott 7. § (7) bekezdés.

BESZÁMOLÓ

Sepsi D. Tibor:

“Magyarországon a kampánykorrupció jobban teljesít”

Kampány- és pártfinanszírozási szakértők értékelték a 2014-es országgyűlési képviselőválasztást

2014. április 28-án „Kampánykód 2” címmel a Jövőképp! – Fiatalok Magyarországaért! Egyesület (Jövőképp!) szervezésében értékelő és összegző fórumbeszélgetést tartottak a téma szakértőinek a részvételével. A múlt heti rendezvény a 2014. március 6. napján „Kampánykód – Csökkenő politikai látótávolság”¹ címmel az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán megtartott előadás folytatásaként a Transparency International Magyarország (TI Magyarország), az atlatszo.hu és a k-monitor.hu közös kezdeményezésének, a 2010 után másodszor is elindított kepmutatas.hu projektnek a lezárását és a 2014. április 6-án zárult országgyűlési választási kampány korrupciós szempontból történő értékelését tűzte ki célul.

A beszélgetés résztvevői Martin József Péter, a TI Magyarország ügyvezető igazgatója, Ligeti Miklós, a TI Magyarország jogi igazgatója, Bodoky Tamás, az atlatszo.hu főszerkesztője, Varga Áron a K-monitor projektvezetője, illetve Orbán Balázs, a Századvég Alapítvány kutatási igazgatója voltak. A beszélgetést Pócza István, a Jövőképp! egyesület elnöke moderálta.

Martin József Péter a konferencia nyitányaként megállapította, hogy Magyarország rossz korrupciós teljesítményt tudhat a magáénak, hiszen a TI Magyarország által készített **korrupciós percepció indexen² hazánk a 47. helyen szerepel, és ezzel a helyezéssel az Európai Unió 28 tagállama között is az alsó harmadban (20. helyezés) vagyunk**, továbbá az Eurobarométer 2013. évi felmérése³ szerint a magyarországi megkérdezettek 89 %-a gondolja úgy, hogy hazánkban a korrupció komoly probléma, miközben az uniós átlag 76%.

Ligeti Miklós a pártfinanszírozással kapcsolatos jogszabályokat és a „kepmutatas.hu” elnevezésű kampánymonitorozási projektet elemezve megállapította, hogy a hatályos szabályozás gerincét adó, a választási eljárásról szóló 2013. évi XXXVI. törvény, az országgyűlési képviselők választása kampányköltségeinek az átláthatóvá tételéről szóló 2013. évi LXXXVII. törvény és az Alaptörvény politikai reklámokkal kapcsolatos 5. sz. módosítása felemás szabályozást alakított ki. **Jó és előremutató** az egyéni képviselőjelöltek kampánytámogatásának és a politikai hirdetéseknek a

¹ A rendezvény összefoglalója elérhető: <http://jovokepp.hu/rendezvenyek/kampanykod-csokkeno-politikai-latotavolsag/osszefoglalo> (Letöltve: 2014.10.10.).

² Transparency International: *Indexek és jelentések*.
<http://www.transparency.hu/INDEXEK> (Letöltve: 2014.10.10.).

³ Transparency International: *Az Európai Unió jelentést készített a tagállamok korrupciós helyzetéről*.
http://www.transparency.hu/Az_Europai_Unio_jelentest_keszitett_a_tagallamok_korrupcios_helyzeterol?bind_info=page&bind_id=76 (Letöltve: 2014.10.10.).

szabályozása, sőt, az is üdvözlendő, hogy végre van kampányfinanszírozási szabályozás. **Gyengéje ugyanakkor az új szabályozásnak, hogy „megfeledkezik”** az európai parlamenti és az önkormányzati választásokról, valamint nem vesz tudomást a köztéri plakátok létezéséről, nem kezeli az ún. „CÖF-jelenséget” és a Kormány „önkampányát” (igaz, ezen némileg enyhít a Kúria azon döntése, mely a TV2-ben megjelenő, a Kormány által megrendelt „Magyarország jobban teljesít” szlogent tartalmazó közérdekű közleményeket/társadalmi célú hirdetéseket politikai reklámnak minősíti), továbbá kedvező táptalajt nyújt a „kamu- vagy bizniszpártok” megjelenésének. További hiányossága az új kampányfinanszírozási szabályoknak az ellenőrzés gyengesége. A pártok kampányköltségei felett örködni hivatott Állami Számvevőszék az eddigi választási kampányokat követően pusztán formális ellenőrzéseket hajtott végre és nem vizsgálta azt, hogy a pártok által bemutatott számlák a tényleges kiadásokra vonatkoznak-e. Folyamatba épített ellenőrzést, amely a kampány menetében is számadásra, például a költségeket nyilvánosságra hozó kampányszámla vezetésre kötelezné a pártokat és a jelölteket, egyáltalán nem rendelkezik a törvény.

A kepmutatas.hu projekt módszertanát ismertetve Ligeti Miklós elmondta, hogy **kutatásuk során minimális szerepet engedtek a becslésnek**, és ebben kiemelt szerepe volt különböző sajtó- és hirdetésmonitorozó szolgáltatásoknak, a Budapesten és vidéki nagyvárosokban tevékenykedő önkéntesek rendezvényfigyelésének. **A becslés azonban elkerülhetetlen volt a BKV járművein szereplő hirdetésekkel és a Mahir Cityposter Kft. hirdetőfelületein szereplő plakátokkal kapcsolatban**, mivel ezen két szolgáltató nem adott meg konkrét számokat a náluk megjelenő hirdetésekkel kapcsolatban.

A kutatás eredményei alapján⁴ a TI Magyarország munkatársai arra a következtetésre jutottak, hogy a **Fidesz-KDNP a CÖF és a Kormány által elköltött összegekkel együtt közel négyszer annyit költött, mint amennyi megengedett**, de a civil és kormányzati tétel nélkül is mintegy háromszorosan lépte túl a költési limitet. A kampányfinanszírozásról szóló törvényben meghatározott **küszöböt egyébként mind a baloldali összefogás pártjai mind pedig a Jobbik átgugrota**, a vonatkozó szabályt az Országgyűlésbe bejutott pártok közül **egyedül az LMP nem sértette meg**. Ligeti Miklós kiemelte még, hogy a **„bizniszpártok” visszaéléseire utalhat**, hogy az Országgyűlésbe be nem jutó pártok részére kiosztott **mintegy 3 milliárd forint összegű állami támogatás alig több, mint tizedének megfelelő összeg elköltését támasztják alá a kutatás adatai**.

A TI Magyarország munkatársainak bevezetőjét követően **Orbán Balázs az új szabályozás pozitívumaként azt emelte ki, hogy az rendkívül nyitottá vált új formációk megjelenésére**. Szerinte az, hogy a kispártok költségei nem feltétlenül jelentek meg látható módon (plakátok és tényleges kampánytevékenység formájában) az önmagában nem jelenti a támogatás elcsalását, hiszen az általuk megszerzett állami támogatás szolgálhatta a hosszú távú építkezést is infrastrukturális beruházások (pl. pártiroda) formájában.

⁴ Elérhető: <http://kepmutatas.hu/kampanymonitor-2014/> (letöltve: 2014.10.10.).

Bodoky Tamás örömtelinek tartja, hogy az ajánlási rendszer liberálisabbá vált, de szerinte elgondolkodtató, hogy homályos eredetű, új formációk könnyedén országos listát tudtak állítani, míg például a már évek óta megalakult 4K! nem. Az atlatszo.hu főszerkesztője szerint továbbra is nagy **hiányossága a rendszernek, hogy nem tesz komoly lépéseket az átláthatóság irányában**, állami szervek, szereplők továbbra is csak hosszadalmas és költséges pereskedést követően hoznak nyilvánosságra közérdekű adatokat, és hogy Csizmadia László, aki a CÖF szóvivője, egyben döntéshozóként a civilszervezeteknek nyújtandó kormányzati támogatások felett is rendelkezhet.

A lakosság tisztában van a kampányfinanszírozás tisztességtelenségével

A beszélgetés következő szakaszában Martin József Péter egy a TI Magyarország által márciusban megrendelt közvéleménykutatás adataira hivatkozott, mely szerint **a megkérdezettek 8 %-a gondolta úgy, hogy a kampányolás finanszírozása tiszta lesz**, 62 % szerint a baloldal, míg 55 % szerint a jobboldal a korruptabb ilyen tekintetben. A TI Magyarország ügyvezető igazgatója szerint **a baloldal rosszabb eredménye háttérben a Zuschlag- és a Simon-ügy, illetve a megkérdezettek pártpreferenciája állhat**. Ez utóbbit Bodoky Tamás is megerősítette, aki az atlatszo.hu cikkeihez írt kommentekből szintén azt látja, hogy az egyes ügyeket aszerint ítélik meg az olvasók, hogy mely párt áll közelebb hozzájuk.

Orbán Balázs felvetette, hogy **a korrupció felosztható ún. „jól követhető korrupció” ügyekre** (mint a megítélése szerint pártfinanszírozási jellegű Simon-ügy), melyeknek büntetőjogi következményei is lesznek/lehetnek, **és nem korrupciós, de tisztességtelen ügyekre** (mint amilyen pl. a kampányköltségi limit túllépése), amelyeknek nincsen sem büntetőjogi sem más jogi következménye. Ezt a felosztást egyébként vitatta Varga Áron, aki szerint a limit túllépése önmagában ugyan nem bűncselekmény, de mindenképpen **magyarázatra szorul az, hogyha az egyes pártok többszörösét költik el az állami támogatásuknak, akkor azt milyen forrásból egészítik ki**, illetve a háttérben meghúzódó bőkezű névtelen **támogatók mit kérnek cserében a támogatásért**. Ezzel egyetértve tette hozzá Martin József Péter, hogy a TI Magyarország a munkája során **nemcsak a rendőrségi ügyeket tekinti korrupciónak, hanem minden olyan esetet, amely kapcsán a közhatalommal vagy a közbizalommal élnek vissza azok birtokosai**.

„Ez a minimum!” program

Pócza István ehhez kapcsolódó kérdésére mutatta be Varga Áron a k-monitor.hu, atlatszo.hu és a TI Magyarország közös kezdeményezését, **a 6 pontból álló „Ez a minimum!” elnevezésű korrupció elleni csomagot**,⁵ melyek **a korrupció fő okainak** (pl. pártok állami támogatásának elégtelensége, a közbeszerzési eljárások, a törvényalkotási folyamat, illetve a közérdekű adatok átláthatóságának hiánya) **megszüntetését vagy enyhítését célozzák**. Ezt a programot már több mint 1000 fő támogatja aláírásával, illetve kettő párt – a DK és az Együtt-PM – vállalt kötelezettséget annak végrehajtására kormányzati pozícióban.

⁵ Elérhető: <http://www.ezaminimum.hu/> (Letöltve: 2014.10.10.).

A témához kapcsolódva Bodoky Tamás azt jegyezte meg, hogy – vélhetően az irracionális magyar pártlogika miatt – az „Ez az minimum!” kezdeményezést az azzal egyébként szimpatizáló **LMP csak azért nem írta alá, mert „azt Bajnaiék már aláírták”**, míg Orbán Balázs arra hívta fel a figyelmet, hogy a Fidesz-KDNP által elfogadott Alaptörvény tette lehetővé, hogy kiderüljön: a KÖZGÉP tényleges tulajdonosa Simicska Lajos.

Állami támogatás vs. közvetett társadalmi költségek

Ligeti Miklós a beszélgetés következő szakaszában kijelentette: **„költsön jó sokat az állam pártokra, végső soron a demokráciára,” mert a tiszta és átlátható forrásból származó támogatás még mindig kisebb társadalmi költséggel jár, mint a tisztázatlan eredetű magántámogatás miatti korrupció, illetve a közbizalom hiánya.** A tiszta és átlátható forrás megteremtésére több modell is van, de magyarországi viszonyok között a közbizalom megerősítésére és a korrupció visszaszorítására a legalkalmasabb a pártok állami támogatása. Érdekességként említette meg a TI Magyarország jogi igazgatója, hogy például **az Egyesült Államokban nem alkalmazzák a politikai pártok állami támogatását, az Egyesült Királyságban pedig tilos a kormányzó párt állami támogatása.** A brit közvélemény tisztában van vele és elfogadja, hogy a hatalom birtokosa ilyen-olyan kreatív kerülőutakon, de megoldja saját maga támogatását.

„Ne kapjanak a pártok állami támogatást!”

- jelentette ki provokatívan Pócza István, **amely javaslatot a résztvevők egyöntetűen határozottan elutasítottak, a meghívott szakértők álláspontja szerint ez rossz irány lenne.** Varga Áron felidézte, hogy korábban voltak tervek az állami támogatás teljes megszüntetésére, de ez végül a parlamenti pártok közötti politikai alku miatt elmaradt. **Ha megvalósult volna, az gyakorlatilag ellehetetlenítette volna az ellenzéki pártok működését,** és helyrehozhatatlan károkat okozott volna a demokráciának.

Bodoky Tamás szerint kelet-közép-európai viszonyok között, ahol teljesen hiányzik a fundraising kultúrája, és a választópolgárok készsége az általuk támogatott párt anyagi támogatására, **az állami támogatás megszűnése gyakorlatilag a többpártrendszer megszűnését eredményezné.** Hozzátette, hogy egyébként az immáron két cikluson át tartó kétharmados országgyűlési többség olyan aránytalanságot eredményez az állami támogatások elosztásában a kormánypárt-ellenzék viszonylatban, aminek következtében **a többpártrendszer gyakorlati megszűnése már tulajdonképpen be is következett.**

Martin József Péter a fentiekhez még annyit tett hozzá, hogy **nem pusztán az állami támogatás léte-nemléte, illetve nagysága a fontos, hanem ugyanilyen kiemelt szerepe van az átláthatóságnak** (pl. közérdekű adatok nyilvánossága) illetve az ellenőrzésre jogosult állami szervek (pl. Állami Számvevőszék, választási bizottságok) **szankcionálási lehetőségeinek és szerepfelfogásának** (pl. ne utasítsák el a kettős ajánlások ellenőrzését erőforráshiányra hivatkozással).

* * *

A rendezvény zárásaként a közönség kérdéseire válaszolva Ligeti Miklós kifejtette, hogy tekintettel arra, hogy **csak jelölő szervezetek kezdeményezhetik az Állami Számvevőszék ellenőrzési eljárását**, ezért a TI Magyarországnak nem áll módjában ezek ellen fellépni, bár észrevételeiket természetesen megküldik az ÁSZ-nak. A közönségből érkező azon felvetésre, hogy akkor **a TI Magyarország el kíván-e indulni a következő országgyűlési választáson**, hangos nevetés volt a reakció mind a meghívott szakértők, mind pedig a közönség soraiban.

Tekintettel arra, hogy az EP-választásra és az önkormányzati választásra nincsen a pártok számára meghatározott költségplafon, a „Kampánykód 2” rendezvény egyben a TI Magyarország, a k-monitor és az atlatszo.hu kampánymonitorozási tevékenységének a lezárását is jelenti 2014-ben, de **folytatása következik várhatóan 2018-ban**.

Leszek Dziuba:
Társasági jogi szabályozások versenye Kelet-Közép-Európában?

Az Andrássy Gyula Budapesti Német Nyelvű Egyetemen 2014. május 22-én és 23-án “Társasági jogi szabályozások versenye Kelet-Közép-Európában?” címmel nemzetközi jog- és közgazdaságtudományi konferenciát rendeztek.

Prof. Dr. Martina Eckardt köszöntőjét követően *Prof. Dr. Christian Schubel* előadásában ismertette a konferencia alapjául szolgáló koncepcionális felvetéseket, valamint a konferencia tematikus felépítését. A konferencia központi felvetése az alábbiakban foglalható össze: abban az esetben, ha egy ország gazdasági társaságaira vonatkozó szabályok összességét – nemzetközi szempontból szemlélve – a vállalatok székhelyválasztását esetlegesen befolyásolni képes tényezőként szemléljük, akkor ennek a szempontnak a döntést befolyásoló súlya a 2004-ben csatlakozó országok esetében még jelentősebb, mint máshol.

A szervezők a konferencia a kérdéskörének meghatározásakor – annak fókuszát – a közép- és kelet-európai régió vizsgálatára helyezték. A fenti szempont alapján kiválasztott államok ugyanis az 1990-es évek kezdete óta, az akkor bekövetkezett mélyreható társadalmi és gazdasági átalakulásukat követően, társasági jogi jogrendjüket hasonló társadalomszerkezeti feltételek, adottságok között fejlesztették tovább. Schubel professzor úr szerint ezen országok társasági jogi fejlődését főképp az alábbi jellegzetességek határozzák meg: egyrészt a vonatkozó joggyakorlat folyamatos kikristályosodása, másrészt a deregulációs és az Európai Unió jogának való megfelelési törekvések. Schubel professzor úr a továbbiakban kiemelte, hogy az ebben a régióban az utóbbi évtizedekben megtapasztalt sebességű jogfejlődésben kiemelt szerepe van az intenzív tudományos jogösszehasonlító tevékenységnek, melynek gyakorlati eredményei a jogalkotásban hasznosultak. Ezen körülmények pedig összességükben olyan rendkívül innovatív szabályozási környezetet hoztak létre, amely nemcsak a gyakorlati kérdések szempontjából, hanem a tudományos kutatás szemszögéből is reális érdeklődésre tarthatnak számot.

A konferencia szervezői a kiinduló felvetést – módszertanilag – párhuzamosan két szempontból vizsgálva kívánták tárgyalni. Az első nap folyamán az előadók a „kínálati” oldalt megtestesítő nemzeti társasági kodifikációs folyamatok aktuális irányait, a konferencia második napján pedig a „keresleti” oldalt megjelenítő vállalkozások, illetve az azok megbízásában eljáró nemzetközi ügyvédi irodák, adótanácsadók, valamint könyvvizsgálók gyakorlati tapasztalatait ismertették.

Az első nap folyamán az előadások tematikusan több szekcióban zajlottak.

Az 1. szekcióban a nemzeti társasági jogalkotások aktuális munkálatainak irányát, illetőleg kiemelten a tőkevédelmi szabályozásokkal foglalkozó előadásokat hallgattak meg a résztvevők.

Elsőként *Prof. Dr. Kisfaludi András* (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapest) előadásában betekintést nyújtott az új magyar Ptk.-ba már beillesztett, és annak következményeként részben új koncepcionális alapokra helyezett magyar társasági jog aktuális alapkérdéseiről, a beillesztéssel összefüggő dogmatikai kérdésfeltevésekről, illetőleg a társasági tagokat megillető szervezetalakítási szabadságról. *Prof. Dr. Adam Opalski* (Varsói Egyetem) a lengyel korlátolt felelősségű társaságokra vonatkozó tőkevédelmi szabályozás legújabb kodifikációs folyamatába ismertette, bemutatva és értékelve a tervezet által bevezetendő újításokat. Ezt követően *Dr. Jana Duračinská* (Comenius Egyetem, Bratislava) elhangzott referátumából a jelenlévők részletes betekintést kaptak a gazdasági társaságok szlovákiai szabályozásába. A szekciót záró diszkusszióban pedig *Dr. Rita Sik-Simon, LL.M.* (Károly Egyetem, Prága) és *Daniel Hain, LL.M.* számolt be a cseh társasági jogi szabályozás legújabb fejleményeiről, az annak hátterében álló jogpolitikai elgondolásokról.

A 2. szekcióban, amely kifejezetten a társaságalapítás idő- és pénzbeli ráfordítási igényével foglalkozott, *Dr. habil. Krzysztof Oplustil* (Jagelló Egyetem, Krakkó) ismertette a Lengyelországban bevezetett gyorsított, online cégalapítási módot és annak tapasztalatait, melyeknek eredményeként a cégbíróságnak a benyújtástól számított 24 órán belül vizsgálnia kell a cégbejegyzési kérelmet. Előadását követően élénk eszmecsere bontakozott ki az alapítási fázissal szemben támasztható elvárások tekintetében.

A konferencia első napja 3. szekciójának résztvevői a gazdasági társaság tagjait – a társaságuk belső szervezetének vonatkozásában – megillető szabadság kérdéskörével foglalkoztak.

Elsőként *Prof. Dr. Csehi Zoltán* (Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest) adott áttekintést a szervezetalakítási szabadság fejlődéséről, annak irányairól és jelentőségéről a magyar társasági jogban. Ezt követően *Dr. Dobrin Gabriella, LL.M.* (Andrássy Egyetem Budapest) ismertette a szervezetalakítási szabadság koncepciójának megnyilvánulását a román társasági jogi szabályozásban.

A konferencia második napja a „keresleti” oldalnak, azaz a jogi szabályozás által közvetlenül érintetteknek – közgazdász professzoroknak, nemzetközi ügyvédi irodák, adótanácsadó cégek képviselőinek – biztosított lehetőséget szakmai nézőpontjuk kifejtésére, álláspontjuk bemutatására. A referátumok, az első naphoz hasonlóan, itt is három szekcióban zajlottak.

A konferencia 4. szekciója a társasági szabályozások versenyének gyakorlati szempontú tapasztalataival foglalkozott.

Ennek során *Sebastian Harschnek* (ügyvéd, BNT Rechtsanwälte Nürnberg) többek között a felelősség korlátozását, a vállalat adott országbeli piaci versenyképességét, valamint az ott teljesítendő közterhek mértékét emelte ki mint olyan, döntést alapvetően befolyásoló szempontokat, amelyek a nemzetközi piacon aktív kis- és középvállalkozások számára gazdasági társaságuk székhelyválasztásakor döntő szerepet töltenek be. *Siklós Márta* (partner, LeitnerLeitner, Budapest) részletes áttekintést nyújtott egy, nemzetközileg is tevékeny könyvvizsgáló és adótanácsadó társaság magyarországi

tapasztalatairól és szerepéről. Az előadás azt mutatta be, hogy tapasztalataik alapján elsősorban milyen szempontok, tényezők befolyásolják a székhely- és egy adott társasági jogi forma kiválasztását.

Az 5. szekció a vállalkozások üzleti tevékenysége nemzetköziesedésének lehetőségeivel és a rendelkezésre álló nemzeti társasági jogi formák versenyének intenzitásával foglalkozott.

Dr. Helke Drenckhan (Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften, Wintherthur) svájci nézőpontból vizsgálta a kis- és középvállalkozások nemzeti piacra lépésének lehetőségeit, folyamatának menetét: a vonatkozó szempontok elemzésével és példákkal alátámasztva. *Prof. Dr. Thomas Ehrmann* (Universität Münster) közgazdasági megközelítésű előadásában azt mutatta be, hogy a különböző társasági jogi formák hogyan járulnak hozzá a vállalatban belüli különböző érdekek kiegyenlítéséhez. *Dr. Lars Hornuf* (Ludwig-Maximilians-Universität München) előadásában amellet érvelt, hogy a különféle társasági jogi szabályozások közötti tényleges versengés manapság legfeljebb csak regionális keretek között, vagyis korlátozottan érvényesül.

A 6. szekcióban az előadók szintén közgazdasági szempontból vizsgálták egy, a társasági jogi rendszerek közötti hatékony, működőképes verseny előfeltételeit és annak konzekvenciáit. *Prof. Dr. Martina Eckardt* (Andrássy Egyetem Budapest) előadásában a társasági jogi formák közötti hatékony verseny előfeltételének jelölte meg azt, hogy a vállalkozóknak az egyes jogi formákra és az azokhoz kapcsolódó további járulékos szempontokra vonatkozó ismeretei, információi minél teljesebb körűek legyenek. Tekintettel azonban arra, hogy egy leendő társaság tagjai nem rendelkeznek teljes mértékben a döntésükhöz szükséges speciális ismeretekkel, emiatt szükségszerűen különféle szakértő-tanácsadó közvetítők szolgáltatásaira szorulnak. *Prof. Dr. Stefan Okruch* (Andrássy Egyetem Budapest) előadásában a különféle társasági jogi szabályozások közötti választás folyamatát egyrészt úgy, mint a társaság tagjának egyéni érdeke szerint döntését, másrészt a döntést annak társadalmi hasznossága szempontjából vizsgálta. Előadásában kiemelten, azt mutatta be, hogy milyen döntési lehetőségek fennállta esetén beszélhetünk egyáltalán tényleges választási, árjárhatósági lehetőségről a különböző szabályozási rezsimek között. Illetőleg, hogy a szabályozási verseny mennyiben szolgálja az egyéni érdekek minél teljesebb körű érvényre juttatását, és összességében milyen társadalmi hasznossággal bír.

A kétnapos konferencia zárásaként *Prof. Dr. Wolfgang Kerber* (Universität Marburg) összegezte az előadóknak a társasági jogi szabályozások versenyére és annak lehetséges terjedelmére, irányaira vonatkozó legfontosabb megállapításait, javaslatait. Ezt követően az előadók és a közönség aktív részvételével intenzív eszmecsere vette kezdetét. A szervezők és a résztvevők közös meggyőződése, hogy a konferencia témája nagyobb szakmai közönség körében is érdeklődésre tarthat számot. Ezért is üdvözlendő, hogy az előadások kiegészített leirata könyv formájában – remélhetőleg – még ez év végén, a németországi Nomos-Verlag gondozásában a nagyközönség számára is hozzáférhetővé válik.

A konferencia Prof. Dr. Martina Eckardt (a pénzügtudományok professzora, Andrassy Egyetem Budapest) és Prof. Dr. Christian Schubel (a polgári és gazdasági jog professzora, Andrassy Egyetem Budapest) tudományos vezetésével és a Baden-Württemberg Stiftung támogatásával valósult meg.

Bujdos Iván Ákos:
Helyszíni tudósítás egy nem kerek asztalnál tartott kerekasztalról

A Global Round Table 2014-es főeseménye „EU Quo Vadis?” címmel Budapesten került megrendezésre 2014. május 8-án és 9-én, a Nemzetstratégiai Kutatóintézet, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem és a Global Round Table közös szervezésében, a World Academy of Art and Science és a European Movement Split közreműködésével.

Globális Kerekasztal: Miért globális és miért kerek?

A Global Round Table (a továbbiakban: GRT) egy innovatív, újító szándékú, párttól független politikai kezdeményezés, amelynek célja a gazdasági és politikai döntéshozók számára rendelkezésre álló információk magasabb szintűvé, jobbá tétele. Ez a tevékenység egyfajta tanácsadásként, párttól független politikai véleménynyilvánításként is értelmezhető. Másodlagos célként fogalmazódik meg a fiatal generáció és a civil társadalom vezetőinek inspirálása.

A formátum tulajdonképpen – ahogy a név is utal rá – kerekasztal-beszélgetés, nyílt eszmecsere és vita, érvek ütköztetése bizonyos előre meghatározott témákról: tulajdonképpen közös munka a felvetett probléma megoldására. A meghívott résztvevők egytől-egyig a szakterületükön kiemelkedő hozzáértéssel és tapasztalattal rendelkező, olykor eltérő beállítottságú, más-más látásmódot képviselő szakértők, tudósok, politikusok, akik több különböző államból, különböző nyelvterületekről érkeznek, így a munkanyelv általában az angol.

Az idei esemény

Minden évben más-más aktuális téma kerül meg tárgyalásra a több napos rendezvényen, amely az idei évben a Szent György Fogadóban tartott nyitóvacsorával kezdődött.

A konferencia másnap reggel vette kezdetét a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának Szent II. János Pál Dísztermében. Az impozáns helyiségbe való belépéskor majdnem szabályos négyzet alakban elrendezett asztalok fogadták a vendégeket. Többekben megfogalmazódhatott, hogy az összerakott hatalmas, szögletes asztalt a mellette elhangzó bölcsességek ugyan kerek asztallá nem tehetik, kerekasztallá azonban minden bizonnyal.

A GRT elnöke, Dr. Gilbert Fayl nyitotta meg az eseményt, majd a Pázmány Péter Katolikus Egyetem rektora, Ft.Dr. Szuromi Szabolcs Anzelm OPraem tartott rövid bevezetőt.

Ezek után **Dr. Martonyi János külügyminiszter** osztotta meg gondolatait a pléniummal. Három igen elterjedt és átgondolandó köztévedésre hívta fel a figyelmet: a kiszámíthatóság illúziójára, arra, hogy az előrejelzések világában tulajdonképpen a

bizonytalanságunkat rejtjük az előrejelzések mögé, harmadikként pedig annak a képzetnek a hamisságára, hogy az államterület manapság irreleváns.

Martonyi véleménye szerint az államok szükségesek, az államterület pedig relevanciával bír, mivel többek között a biztonság is a területhez kapcsolódik. A kiszámíthatatlan ukrán válsághelyzetet elemezve a külügyminiszter elmondta, hogy Oroszország előtt több lehetőség áll, azonban szerinte még nem született politikai döntés arról, hogy melyik felé történjen az elmozdulás.

Martonyi szerint Európának vissza kell térnie gyökereihez, azokat el kell fogadnia. Kiemelte a keresztény értékek jelentőségét, külön hangsúlyozva, hogy ebben a helyzetben nem vallási, hanem kulturális kérdéssről van szó. Mindemellett utalt a globális kihívások és a jelenségek interrelevanciájának felismerése mellett a nemzeti dimenzió fontosságára is. Figyelmeztetett a Szerződések betartásának követelményére, amely a tagállamok egyenlőségét, a nemzeti identitás tiszteletben tartását, és a hatáskör-átruházás elvének fontosságát mind magában foglalja.

A külügyminisztert a Nemzetstratégiai Kutatóintézet vezetője, **Szász Jenő** követte a felszólalásban, aki többek között kiemelte, hogy „az Elbától keletre” a felzárkózás reménytelen várakozása kísérte a 2004-es uniós csatlakozást, sőt tulajdonképpen a XX. század általuk vélt igazságtalanságainak valamiféle jóvátételét is sokan várták az EU-tól, és nem is elsősorban területi, hanem morális szempontból. A közelgő európai parlamenti választásokkal kapcsolatban elmondta: reményteljes várakozás, hogy a választók egyharmada az urnákhoz járul majd. Hozzátette, hogy a kampányolók dolga igen nehéz, mivel a gazdaságorientáltság miatt a polgárról, az egyes emberről kevésbé van mondanivalója az Uniónak.

A bevezetők után következett az „**első blokk**”,¹ amelynek fő kérdése az volt, hogy vajon az EU jelenlegi intézményi szerkezete megfelel-e a demokratikus kíváncsnak; továbbá vita folyt az integrációs folyamat és az intézményesítés határaitól.

A vita résztvevői szerint leszögezhető, hogy a demokrácia feltétele a demokratikus cselekvés, az állampolgári részvétel, ahogy az is egyértelmű, hogy először a demokrácia kritériumait kell megtalálni, ez pedig mindenképpen több mint egyszerűen a többség megszerzése.

Megfogalmazódott, hogy nincs demokrácia démosz nélkül, azonban sokak szerint nem létezik európai démosz, így az európai demokrácia is ellentmondásos fogalom lehet. Tagállami szinten a demokratikus részvétel működik, uniós szinten azonban mindez sokkal nehezebben oldható meg.

Szó esett az esetleges bővítések kapcsán a határok kérdéséről, illetve a határok definiálásáról is. A határ fő funkciója az elválasztás, ez igaz a belső, regionális határokra is, ezért számos szakértő aggodalommal figyeli az esetleges unión belüli aprózódást, új határok létesülését.

¹ Moderátor: Dr. Erhard Busek, Ausztria alkancellárja (1991–1995).

A résztvevők egyetértettek abban, hogy az EU tulajdonképpen egy folyamat, mégpedig nem teljesen kiszámítható, annyi biztos azonban, hogy önkéntes alapon szerveződött meg és máig így is működik, ellentétben a nemzetállamok nagy részével, amelyek háborúk által formált határok mentén keltek életre. A békés folyamat bonyolultabb, mert szükséges a megegyezés, azonban az uniót ez különlegessé is teszi.

Komoly problémaként fogalmazódott meg az, hogy a nemzeti látásmód és igények rávetülnek az EU-ra, azonban a demokráciának egy új kultúrája jött létre, ennek elfogadása pedig komoly kihívás. Ebben az új demokratikus kultúrában fokozottan megjelenik a hatékonyság problematikája. Sokak szerint az Európai Parlamentben tulajdonképpen nem intuitív demokrácia folyik, a formális demokrácia elégtelensége pedig egyszerűen azt eredményezi, hogy az emberek nem mennek el szavazni.

Egy másik vélemény szerint többen járulnának az urnákhoz, illetve az európai demokrácia nagyobb érdeklődésre tartana számot, ha nem a funkcionalista modell szerint működne a „gépezet”. Az intézmények jórészt végrehajtók, igazgatási szervek, az állampolgárnak azonban láthatóság kell, érzékelnie kell az eseményeket, mindezek mellett azonban a demokráciának szükségszerűen kell, hogy egyen egy valódi, szilárd magja, ez pedig az embereket egymáshoz kapcsoló közös ügy, az érték, amely ha nem valós, hanem mesterséges, akkor túl elvont vagy üres.

Itt esett szó a külügyminiszteri nyitó gondolatok között már részben érintett alapértékekről, amelyek történeti értékeknek is nevezhetők. Ezek szerint az európai kultúrát a görögök indították útjára, a rómaiak hozzátettek, majd a keresztény kultúra ráépült a korábbi alapokra, a reneszánsz és a felvilágosodás pedig tovább alakította mindezt. Az így kapott kép tulajdonképpen olyan, mintha a Föld rétegeit látnánk.

Az '50-es évek óta folyamatosan csökkenő állampolgári részvétel is szóba került, amely végeredményben a politikai felelősséget kezdi ki, a legitimitást ingatja meg. Példaként állt itt az esetleges skóciai függetlenséggel valószínűsíthetően előálló majdani helyzet, miszerint az újonnan létrejövő államban az eddigiekhez képest megnő majd a demokratikus részvétel.

Már az első szekció megtárgyalásakor kitűnt a GRT igazi értéke és értelme: különböző gondolkodású emberek eszmecseréje és együtt gondolkodása sokkal több eredménnyel kecsegtet, mintha mindenki a hasonló gondolkodásúak körében hangoztatja nézetét hangos helyeslések közepette. Érezhető volt, hogy például – csak hogy két egymástól igen eltérő álláspontot említsünk – a föderalista nézeteket valló Dr. Ulrike Guérot² és a nemzetállamok nagyobb fokú függetlenségéért, a lazább integrációért kiálló John O'Sullivan³ alapfelfogás tekintetében teljesen mást képvisel; mégis, higgadt, e szűk

² Dr. Ulrike Guérot főként európai problémákkal foglalkozó elemző, publicista. A „res publica europaea” elkötelezett híve.

³ John O'Sullivan író, újságíró, Margaret Thatcher brit miniszterelnök egykori különleges tanácsadója, jelenleg a prágai Duna Intézet igazgatója.

körben folytatott vitáikból, érveik ütköztetéséből érték születik, ez pedig a GRT – és természetesen a résztvevők – nem kis érdeme.

A „**második blokk**”⁴ témája sem volt kevésbé kihívásokkal teli, mint az első. A fő kérdés az volt, hogy vajon a lehetséges előnyök túlsúlyba kerülhetnek-e a meglévő hiányosságokkal. A vita itt főképp a tagállami szuverenitásról, az európai alapértékekről⁵ és az európai szociális modellről⁶ szólt.

A szakértők részéről elhangzott, hogy európai szociális modell nem létezik, tulajdonképpen csak retorikai értelemben használatos és egyelőre csak úgy használható. Ugyanígy a „jóléti állam” sem jelenik meg az egész unió területén, csak a nyugati és északi területeken, míg keleten és délen csupán ábrándnak nevezhető. A szociális modell kapcsán felmerült, hogy el kell dönteni, milyen társadalmat építsen az EU. A társadalmi szerződés újragondolásának témájából egyenesen következett a különböző szociális modellek, a migráció, majd a szuverenitás kérdése. A tagállami szuverenitás örök probléma volt és marad, ez itt is kitűnt.

A „**harmadik szekció**”⁷ azt vizsgálta, hogy az EU struktúrája képes-e megfelelni a globalizáció kihívásainak. Ebben a körben a hosszú távú fenntarthatóság központi jelentőségű. A fenntarthatóság nélkülözhetetlen feltétele a szocio-ökonómiai kohézió állandó fenntartása, azonban problémaként jelenik meg az, hogy a politikailag kikényszerített, a közösség támogatását nem élvező integráció ilyen kohézió fenntartására kérdésesen alkalmas. Szem előtt tartandó a folyamatban lévő piacliberalizáció is, főképp, mivel legondolkodtató, hogy hasznos-e mindez egy olyan helyzetben, amelyben a tagállamok gazdasági ereje ennyire különböző. Megfogalmazódott az a kérdés is, hogy a megfelelő EU-kezdeményezések potenciális fenntarthatóságuknak megfelelően vannak-e kezelve.

A bürokrácia köztudott túltengésével szemben a résztvevők a keret-jogszabályok szélesebb körű megalkotásának szükségességét is megfogalmazták, továbbá a „köz” és a „magán” viszonyának újra-kiegyensúlyozását is szorgalmazták. Kiemelték a humán tőke felbecsülhetetlen értékét, felismerve, hogy a produktivitás új dimenzióba lépett, és új típusú iparosodás megy végbe. Mindezek ellenére látni kell, hogy a szociális biztonságért, a kiszámíthatóságért, a munkáért óriási harc folyik, bizonyos államokban a fiatalok munkanélkülisége és a bevándorlás kontrasztja is problémát okoz, a fejlődés akadozik. Nyilvánvaló, hogy a „mindenkire ráhúzható”, egyéniesítés nélkül egyenlősítő módszerek nem működnek. Olyan „játékteret” kell kialakítani, ahol mindenki egy szinten tud játszani, illetve meg kell teremteni a pozitív mobilitás lehetőségét.

⁴ Moderátor: Mark Dubrulle, a Római Klub EU Fejezetének elnöke.

⁵ Különös tekintettel az egyén primátusára; a minden emberi lényt megillető méltóságra és emberi jogokra; a férfiak és nők egyenjogúságára; a demokráciára és a szekuláris kormányzásra; a jog uralmára és a törvény előtti egyenlőségre.

⁶ Különösen: átfogó és hatékony jóléti rendszer, ehhez kapcsolva az egyenlőség és befogadás céljait.

⁷ Moderátor: Prof. Ernst Ulrich von Weizsäcker, a Római Klub társelnöke.

A „**negyedik blokk**”⁸ tulajdonképpen az uniós demokrácia egyik gyakorlati alapkérdését, mégpedig a választás és szavazás gyakorlatát tárgyalta. A fő kérdés az volt, hogy hogyan lehetne mozgósítani az embereket, illetve hogyan lehetne mozgásba hozni az uniós ügyekkel kapcsolatos közérdeklődést. Fontos problémaként merült fel a hitelesség kérdése, illetve annak a közösség bevonásával való kapcsolata. Vajon a demokratikus hitelesség fokozásán túl a jelentősebb társadalmi részvétel erősítené az uniót? Lehetővé teszi-e ezt a részvételt a jelenlegi struktúra? Van-e szükség új eszközökre akár nemzeti szinten, akár az unió oldalán?

A résztvevők szinte mindegyike egyetértett abban, hogy csak akkor érhető el magas részvétel a választásokon – előbbre tekintve pedig általánosságban nagyobb politikai aktivitás –, ha az állampolgár átérzi az elé kerülő problémát. Mindez nagyobb fokú kötődéssel lenne elérhető, azonban ehelyütt is felmerült a konferencián időről időre megjelenő probléma, mégpedig az, hogy nincs európai nép, hanem európai népek vannak, nemzetek, nemzetállamok, tagállamok. Volt, aki a gazdasági integrációt, a monetáris uniót olyan faktornak tekintette, amely közösséget formál – és mindez tény is –, azonban el kell gondolkodni, hogy elég-e a gazdasági, pénzügyi közösség ahhoz, hogy démoszként viselkedjen, és tartsa magát számon az EU lakossága. Olyan szakértő is volt, aki a jelenlegi, túlbürokratizált rendszer elégtelenségében látta annak akadályát, hogy a közösség nem képes démoszá fejlődni. Szerinte a megoldást a „mindenki számára egyenlő szintű játéktér” megalkotása, a föderáció felé való eltolódás jelentené. Megjelent az a nézet is, hogy a nemzetállamok által képviselt széttagoltság valójában sokszínűség, az integrációt pedig nem kell olyan mélységekig folytatni, hogy az a nemzetállamok szuverenitását sértse; elvégre az állam olyan, akár az egyén: folyamatosan cselekszik és kiteljesedni akkor képes, ha tevékenységét korlátoktól a lehető legnagyobb mentességben folytathatja.

A választásokat felfogástól függetlenül minden résztvevő kiemelt fontosságúnak tartotta, a minél magasabb részvételi arány pedig olyan célként fogalmazódott meg, amelynek eléréséért minden politikusnak és közéleti személyiségnek erőfeszítéseket kell tennie. A konferencia érdemi része tulajdonképpen a negyedik blokkal véget ért, azonban a meghívottak ott helyben elkezdték előkészíteni az esemény záródokumentumát. A teljes hosszúságú dokumentum jelen tudósítás lezárásáig nem látott napvilágot, azonban hétfőre megfogalmazásra került egy választáson való részvételre felszólító, szavazásra buzdító – eredetileg angol nyelven íródott – nyilatkozat:

„A Globális Kerekasztal nyilatkozata

Budapest, 2014. május 9.

VÁLTOZÁSRA VAN SZÜKSÉGÜNK – FEJEZZE KI VÁLASZTÁSÁT – SZAVAZZON!

Felszólítás cselekvésre

Ez a történelem egy döntő fontosságú pillanata.

⁸ Moderátor: Öexcellenciája Prof. Vaira Vīķe-Freiberga, a Lett Köztársaság elnöke (1999-2007).

Döntéseket kell hozni az eljövendő EU-ról, mi pedig felszólítunk minden EU-polgárt, hogy:

Teljes mértékben használja ki az európai parlamenti választásokon keresztül felajánlott demokratikus lehetőséget.

A Globális Kerekasztal politikai hovatartozására tekintet nélkül felszólít minden EU-polgárt, hogy teljes mértékben vegyen részt az Európai Parlament közelgő választásán.

A Globális Kerekasztal felszólítja az EU-polgárokat, hogy:

VONJÁK BELE MAGUKAT – VÁLJANAK TÁJÉKOZOTTÁ – HOZZANAK DÖNTÉST”

Konklúzió

Komoly tanulsága, üzenete volt a nem kerek asztalnál rendezett kerekasztalnak; olyan, amely messze túlmutat az elhangzott okfejtéseken, véleményeken. Az esemény szemléletesen mutatott rá, hogy olyanok között is létrejöhet józan politikai diskurzus az aktuális problémákról, akik az adott kérdésben akár szöges ellentétben álló felfogást képviselnek. A higgadt vita és annak eredménye pedig mindig érték.

Nekünk, magyaroknak pedig külön öröm, hogy egy ilyen eseménynek fővárosunk nem először adhatott otthont.⁹ Reméljük, hogy nem is utoljára.

⁹ A 2013-as eseményre nézve lásd: <http://www.magyarokurir.hu/hirek/pazmany-peter-katolikus-egyetemen-tartotta-uleset-global-round-table> (Letöltve: 2014.10.10.).

Ványa Bertalan:
Ház-ügyek: szakemberek a parlamenti működés új szabályairól

A MTA TK Jogtudományi Intézete a 2010-2014-es parlamenti ciklus befejeztével beszélgetéssorozatot rendez a közjogi rendszerünket nagymértékben átalakító sarkalatos törvényekről. A sorozat március 20-i állomásának középpontjában az Országgyűlés működését érintő változások, azaz a 2012-ben megalkotott országgyűlési törvény, valamint a ciklus végén elfogadott új határozati Házsabály álltak.

Meghívott szakértőként a beszélgetésen Papp István, az Országgyűlés volt főtítkárhelyettese, Szabó Zsolt, az Országgyűlés Hivatalának munkatársa, Smuk Péter és Sente Zoltán egyetemi oktatók, valamint Salamon László, korábbi országgyűlési képviselő, jelenlegi alkotmánybíró vett részt, a moderátor szerepét – ahogyan a sorozat alatt már megszokhattuk – Jakab András, a Jogtudományi Intézet igazgatója töltötte be. A beszélgetés résztvevői írásos anyagainak egy részét az Intézet honlapján¹ lehet elérni.

Első megszólalóként Papp István a legfontosabb változást a parlamenti kódex, az országgyűlésről szóló törvény megszületésében jelölte meg, amelynek igénye a rendszerváltás óta minden parlamenti ciklusban felmerült. Mivel az országgyűlési határozati formában megalkotott Házsabály csak magára az Országgyűlésre lehet kötelező erejű, több mint húsz évig komoly hiányosság volt tapasztalható a Ház külső szereplőket is érintő szabályozásában, így például a vizsgálóbizottságok előtti megjelenési kötelezettség kérdésében. A kódex mellett továbbra is a határozati Házsabályban kapnak helyet a sarkalatos törvényi szabályozást nem igénylő tárgykörök, melyek tekintetében az új, 2014-es Házsabály megalkotása szintén számos újítást hozott, ezek közül Papp István a gyökeresen átalakult törvényalkotási eljárást emelte ki.

A főtítkárhelyettes szerint az Országgyűlésre vonatkozó szabályozás átalakítása mögötti, nyilvánosan deklarált jogalkotói szándék, tehát a törvényhozási folyamat lassítása és minőségének javítása mindenképpen üdvözlendő. A szabályozás célszerűségéről kifejtette, hogy idő kell, amíg a változások tényleges hatásáról is nyilatkozni lehet – „a puding próbája az evés.”

Második hozzászólóként Szabó Zsolt az új törvényalkotási eljárással kapcsolatban kiemelte, hogy a legfontosabb változás a **hangsúlyeltolódás a plenáris ülésekről a bizottságok irányába**. Korábban a részletes vitán kívül például a beszámoló megvitatása, valamint a törvényjavaslatokhoz érkezett módosító javaslatokról való döntés is a plénum feladata volt, azonban most főszabály szerint ez is a bizottságokban fog történni, a bizottság által támogatott módosítókról egyben, mindössze egy gombnyomással fog szavazni a Ház. Ezzel az intézménnyel kapcsolatban Sente Zoltán felszólalásában később kifejtette, hogy a plenáris ülésen történő **blokkszavazás** a gyakorlatban példa nélküli Európában (bár Franciaországban korlátozottan lehetséges, de

¹ MTA Law Working Papers: <http://jog.tk.mta.hu/mtalwp> (Letöltve: 2014.12.10.).

minden esetben nagy vitát vált ki). Az, hogy ezt az új Hárszabály általánossá teszi, rendkívül antidemokratikus és csak az ellenzéki törekvések letörésére alkalmas. Szabó Zsolt szerint a fő célok, vagyis a plénum tehermentesítése és a parlament elmozdítása egy **“professzionális munkaparlament”** irányába, valamint a törvényalkotási folyamat lassítása, most megvalósulnak.

A következő hozzászóló, Smuk Péter szkeptikusabban állt hozzá a változásokhoz. Kiemelte, hogy nagyon fontos az egész közjogi rendszer változásaival együtt szemlélni az Országgyűlés működését érintő változásokat. Ebbe a körbe tartozik a választási rendszer átalakulása is, ami közel felére csökkenti a parlamenti képviselők létszámát. Smuk leszögezte, hogy az új Hárszabály kodifikációja nem előzmények nélküli, és abba az elmúlt évek tapasztalata és szokásjoga részben beépült. Aggályokat fogalmazott meg azonban azzal kapcsolatban, hogy **megfelelően vannak-e elosztva** az egyes tárgykörök a határozati és a törvényi szintű jogforrás között, amelyre példaként a frakciók szabályozását hozta.

Megfogalmazta azt is, hogy a törvényalkotási eljárás a laikus számára megemészthetetlenül bonyolulttá válik, emellett egyes kérdéseket – így például a vizsgálóbizottságok tevékenységét – továbbra sem sikerült kielégítően szabályozni, utalva ezzel a vonatkozó alkotmánybírói döntésre² és arra, hogy a jogalkotó szankciót nem fűzött a megjelenés elmulasztásához. A törvényalkotás bonyolultságát jól mutatja, amint Papp István a beszélgetésben későbbi részében kifejtette, hogy **az új eljárásban a zárószavazásnak tizenhét különböző kimenetele is lehet**, valamint, hogy az egyes esetekben olyan plusz tárgyalási körök vannak beépítve a rendszerbe, amelyek komoly szakértelmet és felkészülést igényelnek.

Smuk Péter nagyon aggályosnak tartotta a fegyelmi jogra vonatkozó új rendelkezéseket, mind a képviselői szabad mandátum, mind a véleménynyilvánítás szabadsága szempontjából. Kifejtette, hogy bár az Alaptörvény negyedik módosítása nyomán a Ház méltósága alkotmányos érték, ez nem szolgálhat alapjául az ellenzéki jogok korlátozásának, az erre vonatkozó precedensek pedig – jogorvoslat nem lévén a fegyelmi döntések ellen – már a strasbourgi emberi jogi bíróság előtt vannak.³

Negyedik felszólalóként Salamon László ismét kedvező megvilágításba kívánta helyezni az átalakítás mögötti célokat és eredményeket, valamint többek között a plenáris ülés részletes vitájának “funkciótlanságát” is. A részletes vita véleménye szerint nagyon kevés esetben volt érdemi, mivel sok esetben az általános vita kérdéseire nyújt vissza. Kiemelte továbbá, hogy a bizottság alkalmasabb terepként szolgál a szakmai viták lefolytatására, melyet a képviselők szűkebb körű vitáival magyarázott.

² 50/2003. (XI. 5.) AB határozat.

³ Szanyi a betiltott interpellációk miatt máris Strasbourghoz fordult: http://nol.hu/belfold/szanyi_a_betiltott_interpellaciok_utan_maris_strasbourghoz_fordult-1389645 (Letöltve: 2014.12.10.) Illetve: Strasbourgba mennek Kövér bírsága ellen: <http://nepszava.hu/cikk/660238-strasbourgba-mennek-kover-birsaga-ellen> (Letöltve: 2014.12.10.).

Az első szakasz utolsó megszólalójaként Sente Zoltán a korábban megszólalókhoz képest lesújtóbban nyilatkozott a legutóbbi parlamenti ciklus alkotmányos és az országgyűlési jogot érintő változásairól is. Megfogalmazta, hogy az Alaptörvény ugyan állít néhány követelményt, ami indokolja az Országgyűlés strukturális változását (például a népképvisellettől teljesen eltérő módon működő nemzetiségi képviseletet az Országgyűlésben), de összességében kevés indoka volt a változtatásnak: a Parlament működőképes és stabil volt. Úgy értékelte, hogy az Országgyűlés szerepe a kétharmados többségnek köszönhetően rendkívüli mértékben megnőtt, **a kormánytöbbség „elszabadult hajóágyúként” működött** az elmúlt négy évben, a független intézményeket sorra maga alá gyűrte, a jogrendszerbe pedig számtalan olyan korlátot épített be, melyek kétharmados parlamenti többség nélkül rendkívüli mértékben megkötik a mindenkori kormányok kezét. Kifejtette továbbá, hogy szembe kellett nézni azzal, hogy bizonyos „nyugati típusú” jogintézmények nem, vagy nem eredeti funkciójuknak megfelelően működnek Magyarországon. Példa erre a vizsgálóbizottságok intézménye vagy az interpelláció, ahol magyar sajátosságként megjelent a kormányt interpelláló kormánypárti képviselők, azaz az öninterpellálók jelensége, valamint az ellenzéki tevékenységet vizsgáló vizsgálóbizottságok.

A beszélgetés második felében a moderátor egyes kérdéseire, illetve egymás álláspontjára reagáltak a meghívottak. A nemzetiségek parlamenti képviseletével kapcsolatosan Jakab András felidézte, hogy a kormánytöbbség álláspontja szerint ezzel egy régi alkotmányos mulasztást orvosolt az Országgyűlés, ám véleménye – és az Alkotmány 68. § (3) bekezdése – szerint mindössze képviseletről, és nem országgyűlési képviseletről volt szó. Ez a nemzetiségi törvénnyel azonban már megvalósult, a szabályozás pedig a választások célegyenesében egyre több **problémát vet fel**,⁴ nemcsak a Parlament szempontjából vizsgálva a kérdést. Jakab szerint ezért egy mítosz volt az, hogy alkotmányos mulasztásban lett volna a törvényhozó a nemzetiségek parlamenti képviseletének hiánya miatt.

A plénum és a bizottságok kettősségének témakörében kifejtette, hogy a bizottságok munkájának átláthatósága és nyilvánossága kiemelt kérdés, ugyanakkor – részben Salamon Lászlóra reflektálva – felvetette, hogy a hatékonyságot zászlajára tűző bizottsági vitaszakasz nem von-e el a parlamenti tárgyalások legitimációjából is. Ez utóbbi dilemma álláspontja szerint már a parlament és a parlamenti vita alapvető funkciójával kapcsolatos kérdéseket érint, vagyis hogy a parlament egy törvénygyár vagy inkább legitimációs vitafórum.

A nyilvánosság problematikájára reagálva Szabó Zsolt kijelentette, hogy a nyilvánosság természetesen biztosítva lesz a bizottsági üléseken is – akár televíziós közvetítés is elképzelhető. Smuk Péter lehetséges ellenérvként kifejtette, hogy Jürgen Habermas „A társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása” című munkája nyomán szociológiai tény, hogy a parlamentekben a televíziós közvetítés, tehát a teljes nyilvánosság megteremtése után a képviselők már nem egymással, hanem a választóikkal kommunikálnak. Ez kevésbé konstruktív vitákat eredményezhet az egyes törvényjavaslatok szempontjából –

⁴ Havasi Eszter: Középpontban a választási rendszer. *Ars Boni*, 2014/1., 82-84. o.

alátámasztva a Salamon László által korábban elmondottakat –, azonban a nyilvánosság demokratikus, ellenőrző funkciója elvitathatatlan, így a nyilvánosság kizárása mellett nem lehet érv a hatékonyság.

A beszélgetés Sente Zoltán hozzászólásával zárult. Sente már felszólalása elején kifejtette, hogy több kérdésben nem ért egyet a korábban elhangzottakkal. Első problémaként azt emelte ki, hogy a magyar Hárszabály Európában egyedülállóan nagy mértékben preferálja a kormányoldalt: például egy kétórás időkeretben tárgyalat javaslat esetén a kormányoldalnak háromszor annyi beszédideje lesz, mint az ellenzéknek, amennyiben az adott javaslat egyéni képviselői indítványként kerül a Ház elé – ez pedig a legutóbbi ciklusban a javaslatok harmadára volt igaz. Salamon Lászlóra reflektálva hangsúlyozta, hogy a részletes vita új Hárszabály által bevezetett formája – vagyis hogy a plénum előtt egyáltalán nem lehet részletes vitát folytatni – külföldön ismeretlen megoldás. A vitának nemcsak szakkérdésekről kell folynia, hanem, ami ugyanennyire – vagy még inkább – fontos, a közügyek nyilvános megvitatásáról, amely nyugaton háttérbe is szorítja a parlament pusztán törvényalkotó funkcióját, így a vita értelmetlenségére való hivatkozás nem legitim érv. Magyarországon azonban az új szabályozás véleménye szerint még inkább **a törvénygyár-jelleget erősíti**. Zárásként a fegyelmi jog tárgykörében megjegyezte, hogy jelentősen szélesedik az ülést vezető elnök mozgásteret e kérdésben, ami az elmúlt négy év gyakorlatára tekintettel egyértelműen **a viták letörését és az ellenzék háttérbe szorítását** célozza, és egyben sajnálatos, azonban a nyitott kérdésekre majd Strasbourg adja meg a választ.

A 2014-es ciklus kezdetén debütáló új hárszabályi rendelkezések tehát még sok vitás helyzetet teremthetnek és számos lezáratlan kérdést tartalmaznak, melyeket a gyakorlat, illetve a későbbi módosítások rendezhetnek, akár többéves átmeneti időszak után.

Az új Polgári Törvénykönyv (új Ptk.) a szerződés tárgya szerinti csoportosítással, azaz a szerződés alapján kifejtendő magatartások szerint tartalmazza az egyes szerződések szabályait. E rendszerhez igazodva került megrendezésre az egyes szerződéstípusok bemutatásának céljával az ELTE-ÁJK Jogi Továbbképző Intézet aktuális szemináriuma, ahol Kisfaludi András, Fuglinszky Ádám és Takáts Péter elemezte a legfontosabb változásokat. Az előadók – és persze a jogalkalmazók – szerencséjére az általános szerződési szabályok olyan jól illeszkednek az egyes szerződési típusok, így különösen a tulajdonátruházó szerződések igényeihez, hogy lehetővé teszik a részletekbe menő szabályozás elkerülését, az eltérő normák megfogalmazását, sőt mindezek ésszerű keretek között történő összegzését is.

Az adásvétel legújabb sajátosságai

Különösen igaz e megállapítás az adásvétel szabályainak áttekintése tükrében. Példaként említhető az adásvételi szerződésre vonatkozó szabályok általánosodásaként a jogszavatosság, ami a szerződések általános szabályai között kapott helyet, hasonlóan a tájékoztatási kötelezettséghez vagy a vételár meghatározásához, ami feleslegessé teszi ezen szabályok megismétlését, ami nem az egyetlen újítás a már hatályos kódexben. Az új Ptk. ugyanis általános szerződéstípusként kívánja szabályozni az adásvételt, ami árutulajdon tárgyának átruházására, arra irányuló kötelelem átruházására kell, hogy alkalmas legyen. Ellenben az 1959-es Ptk.-val, az új Ptk. így nem szabályozza a szállítási és a mezőgazdasági értékesítési szerződést, mely szerződéstípusok fogalmilag eddig sem voltak teljes mértékben elhatárolhatóak az adásvételtől.

Teljesen egységesé vált adásvételtől azonban az ezt követőekben sem beszélhetünk. Magyarország az Egyesült Nemzeteknek az áruk nemzetközi adásvételéről szóló, Bécsben, 1980. április 11-én megkötött egyezményének továbbra is részese, így a Bécsi Vételi Egyezmény alkalmazási körébe tartozó esetekben továbbra sem az épp hatályban lévő Ptk.-t kell alkalmazni. A jogalkotó igyekezett tehát az egyezmény hatékonynak bizonyult megoldásait hasznosítaniban természetesen nem tartotta indokoltnak a nemzetközi adásvételi szabályok alkalmazását a nemzetközi elemet nélkülöző ügyletekre.

Struktúra

Az Ötödik és a Hatodik Könyv konkrét rendelkezéseinek vizsgálata alapján kijelenthető, hogy érdemes kiemelt figyelmet fordítani a tulajdonátruházásra, mint jogcímhez kötött származékos tulajdonszerzési módra. Látszólag ugyanis az új Ptk. eltérően szabályozza az eladó kötelezettségeit ingó esetében, ahol csupán a tulajdon átruházására van szükség; illetve ingatlanoknál, ahol tulajdonátruházás és birtokátruházás is szükségeltetik az adásvétellel elérni kívánt célhoz. Az 5:38. § alapján azonban ez az ellentét könnyen feloldható, hiszen ingók tulajdonának átruházásához már maga a dologi jogi normarendszer is megkívánja a birtokátruházást, értelmetlen lenne tehát az egyes

szerződések körében a szabály ismétlésére. Fontos kiemelni azonban, hogy főszabály szerint ingatlan átruházásához sincs szükség birtokátruházásra, ez a kötelezettség pusztán az adásvételi szerződésen nyugszik. Vagyis ez esetben a birtokátruházás teljesítésének csak kötelmi jogi hatása van, magához a dologi jogi hatás eléréséhez ez nem szükséges. Nem ez az egyetlen újdonság azonban a birtokátruházással kapcsolatban.

Fogalmi kérdések régen és most

Az 1959-es Ptk. az átadás fogalmát használta, amit a jogalkotó az új törvényben következetesen birtokátruházásra cserélt mind a dologi jogi, mind ezzel összhangban a kötelmi jogi szabályok terén. Ennek oka, hogy az eladó kötelezettségének teljesítését nem pusztán a dolog fizikai átadásával teljesítheti, hanem bármely más módon, ami a birtokátruházás fogalmi körébe tartozik. A birtokátruházás tehát egy ügyleti természeti jogi tényként definiálható, ami a felek akaratán alapszik. Szükséges ez alatt érteni a létező és ép akaratot, nem csupán a „fizikai odakerülést”. A Kisfaludi András által említett példával szemléltetve mindez azt jelenti, hogy egy gépjármű adásvételi szerződése esetében, amennyiben a vevő becsenget az eladó lakásába, ahol csak annak gyermeke nyit ajtót, majd ezt követően a vevő a gyermektől elkért kulcs segítségével elviszi a garázsból az ott parkoló autót, az semmiképpen nem tekinthető adásvételi átadásnak.

Nem érintik változások mindezekkel szemben a dolog fogalmát, ami megmarad a régi Ptk. általi formában, vagyis az – szűk kivételtől eltekintve – csak birtokba vehető testi tárgy lehet. Kardinális kérdés-e ez vagy sem mindannak tükrében, hogy tulajdonjog tárgya csak dolog lehet, adásvétel tárgya pedig csak az, ami tulajdon tárgya lehet. A válasz meglepően: nem. Mert bár az adásvételi szerződés a tulajdonátruházó szerződések között helyezkedik el a Ptk.-ban, az nem csak tulajdonátruházási szerződés lett. Így ugyan jogon és követelésen nem állhat fenn tulajdonjog, azok mégis szoros kapcsolatban állnak az adásvételi szerződés szabályaival, tekintve, hogy a jogátruházó és követelésátruházó szerződésekre a Ptk. az adásvétel szabályait rendeli alkalmazni.

„Jogalkotói túlkapás”?

Túl messzire ment-e a jogalkotó? A kérdés megválaszolásához – mint oly sok más esetben is – a Ptk. szerkezetében érdemes keresni a választ. Jól látható, hogy a törvény a Hatodik Könyv Harmadik Részében külön Cím alatt szabályozza a tulajdonátruházó szerződéseket, ellenben mindez közel sem jelenti azt, hogy a Ptk. más részeiben ne találhatna a jogalkalmazó tulajdonátruházásra alkalmas szerződéseket. Kiváló példaként említhető a társasági szerződés, ami azonban épp abban különbözik az egy közös helyen összegyűjtött társaitól, hogy funkciója nem elsődlegesen a tulajdonátruházásban keresendő. Érdemes tehát az esetlegesen felmerülő „jogalkotói túlkapást” is e rendszerben értékelni, amellyel kapcsolatban kontra érvként említhető a társasági jogi üzletrész-átruházási szerződés, amit a hasonlóságok ellenére sem illettek adásvételi szerződés elnevezéssel. Így habár – Kisfaludi András szavaival élve – „maradtak egyenlenségek”, a megoldás értéke épp az, hogy a változásokkal elérni kívánt cél a

megszokott és jól működő tulajdonátruházási struktúra legcsekélyebb felborítását vonja maga után.

Kis Anna Rita:

Búcsút vett egymástól a kártérítési felelősség két rendszere a Ptk.-ban

Miért volt szükség egy jól működő rendszer megváltoztatására? – teszi fel a kérdést Vékás Lajos professzor. Mi lehet a reform következménye? Hol találkozhatunk majd a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség új szabályozási elemeivel? Miben változott a deliktuális felelősség, és mire kell figyelnie a jogalkalmazónak? Az ELTE-ÁJK Jogi Továbbképző Intézetének az új Ptk. hatályba lépésére felkészítő tanfolyam-sorozata keretében április 4-én Vékás Lajos és Lábady Tamás professzorok „Kártérítési jog” címmel tartottak előadást, amelynek keretében a hangsúly az újdonságok magyarázatán és lehetséges gyakorlati hatásán volt.

A kontraktuális és deliktuális felelősség szétválása

Vékás Lajos a két felelősségi forma szétválasztását modernizációs lépésként értékelte. Szerinte a magántulajdonon alapuló piaci viszonyok között igenis meg kell különböztetni a két felelősséget, vagyis a tárgyalással, kockázatfelméréssel, tehát a felek magánautonómiáján, szerződési szabadságán alapuló kötelezettség megszegésével okozott károkért való felelősséget és a deliktuális felelősséget, amely a kontraktuális felelősséggel szemben véletlenszerű is lehet, és amit a mai viszonyok között nem lehet ugyanúgy, önként vállalt kötelezettség megszegéseként kezelni.

A szétválasztás döntő pontja a kimentés megszigorítására és a kártérítés mértékére vonatkozó új szabályozás. Egyrészt a 6:142. § szigorítja a kimentés lehetőségét: a károkozónak három konjunktív feltételt kell bizonyítania a mentesüléshez, tehát a továbbiakban csupán a felróhatóság hiánya nem lesz elegendő, ahogy adott esetben a vis maiorra hivatkozás sem. A károkozó akkor mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa. Ezzel tehát hármasként lép a generálklauszula helyébe, mely megnehezítheti, de egyben átláthatóbbá is teheti a bíróságok számára az ítéletek indokolását.

A Vékás professzor által a fent hivatkozott 6:142. § ikertestvéreként nevezett 6:143. § ugyanakkor korlátozza a károkozó felelősségét, azzal, hogy az előreláthatóság kritériumát a törvényszövegbe beemelve finomítja a teljes kártérítés elvét. Az új Ptk. így szól: A szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonában keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár mint a szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt.

Vegyünk egy példát. Ha a megrendelő nem tájékoztatja a tetőfedőt arról, hogy muzeális értékű bútorokkal fogja berendezni a lakását, akkor amennyiben beázás folytán megrongálódnak a bútorok, a tetőfedő felel ugyan az ebből származó károkért, de csak olyan mértékben, amelyben a szerződésszegés következményeként a kár mint a

szerződésszegés lehetséges következménye a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt. Ebből következően, amennyiben a jogosult nem tájékoztatta a piaci értéknél nagyobb kockázatról a tetőfedőt, a bútorok muzeális értékére tekintettel felmerülő kárért nem felel, hanem a kárt ebben a részében a jogosult köteles viselni.

Lábady Tamás a deliktuális felelősségről

Lábady Tamás a deliktuális felelősségről szólva elmondta, hogy a deliktuális felelősség kérdésében az általános kárfelelősségi szabály továbbra is a felróhatóságon alapul. Előadásában a sok újdonság mellett összefoglalta a nem jogellenes károkozás négy esetét. Lábady elmondta: méltányolható az a várva várt és külföldön sok helyen alkalmazott megoldás, hogy többek közös károkozása válik alkalmazandóvá akkor is, ha bármelyik magatartás önállóan okozhatta volna, de nem megállapítható, hogy ténylegesen melyikük okozta a kárt. Iskolapéldája ennek az a külföldi jogeset, mikor két vadász egyszerre lőtt, és nem tudni, melyikőjük sörétje okozta a harmadik társuk károsodását, mely vakságot okozott. A bíróság egyetemeslegesen marasztalta őket.

A deliktuális felelősség új elemeit vizsgálva Lábady felhívta a figyelmet a vétőképtelenség fogalmának a kódexbe történő beemelésére, a kártérítés mértékére vonatkozó szabályozás változására, az általános kártérítés „összezsugorítására” is.

A párhuzamos kártérítések viszonyának rendezése

A kontraktuális és deliktuális felelősség szétválasztása miatt rendezni kellett a párhuzamos kártérítési igények viszonyát is. Ezt a kérdést a régi Ptk. nem szabályozta, ugyanakkor a bírói gyakorlatban a károsultra kedvezőbbet alkalmazták, ami azonban a kockázatelosztást zászljára tűző új szabályozással már nem összeegyeztethető. Olyan felelősségi tényállásnál tehát, ahol az azonos alanyú egyetlen tényállás több felelősségi alakzat alá is tartozik, és ebből az egyik a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség, a jogosult kártérítési igényét a kötelezettel szemben akkor is a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint érvényesítheti, ha a kár a kötelezett szerződésen kívül okozott károkért való felelősségét is megalapozza.¹

¹ Lásd: Ptk. 6:145. §.

STRASBOURG FIGYELŐ

Klemencsics Andrea:

Felemás hét Strasbourgban, 6. cikk kontra Magyarország 1:1

Az Emberi Jogok Európai Bírósága által 2014. június 3. napján hozott ítéleteiben Magyarország szempontjából két ügy volt terítéken, a Harrison McKee kontra Magyarország és a Jáhny kontra Magyarország ügy. Mind a két esetben a kérelmezők az Emberi Jogok Európai Egyezményének 6. cikkelyének, azaz a tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértésére hivatkoztak.

Első esetben, Harrison McKee kontra Magyarország ügyben,¹ egy ausztrál állampolgár nyújtott be keresetet Magyarország ellen 2007. május 22. napján. A kérelmező 2003-ban indított pert a Fővárosi Ügyészség és annak ügyésze ellen, tekintettel arra, hogy az ügyész megsértette személyiségi jogait az ellene folyó büntetőeljárás során. A kérelmező kifejezetten, az ügyész által az ellene folyó büntetőeljárás során a Pesti Központi Kerületi Bíróságnak írt levelet sérelmezte, amely állítása szerint hamis információkat tartalmazott, amely megsértette az emberi méltóságát és jó hírnevét. A személyiségi jogi perben a kérelmező nem vagyoni kártérítés címén 390.000.000 forintot jelölt meg. A Fővárosi Bíróság 2005. szeptember 22. napján hozott ítéletében a Fővárosi Ügyészség tekintetében elutasította a keresetet és a fennmaradó részben pedig az ügyészt bocsánatkérésre kötelezte, azonban magát a nem vagyoni kártérítést elutasította, mivel aránytalannak és túlzónak érezte, kiváltképp, hogy a kérelmező nem tudta bizonyítani, hogy az ügyész által megfogalmazott állításokból tényleges kárra származott volna. A Bíróság a kereset elutasítására tekintettel pedig az illeték megfizetésére kötelezte a kérelmezőt, aki a döntés ellen fellebbezett a Fővárosi Ítéletáblához. Az ügyben végül a Legfelsőbb Bíróság döntött 2007. július 4. napján, mely döntésben a keresetet teljes egészében elutasította és a kérelmezőt 1.836.000 forint perköltség és illeték megfizetésére kötelezte.

Vizsgált Jogszabály és Felek érvei:

A strasbourgi Bíróság elsősorban az 1952. évi III., azaz a Polgári Perrendtartásról szóló törvény perköltség és perköltség viselésére, a költségkedvezményre vonatkozó szabályait vizsgálta. Továbbá vizsgálta az 1990. évi XCIII., azaz az Illetékről szóló törvény polgári eljárás illeték alapjára, az első polgári eljárások illetékének általános mértékére és a fellebbezés illetékére vonatkozó rendelkezéseket.

A Felek érveinek ismertetése előtt feltétlen megjegyezendő, hogy a fentebb jelzett Illetékről szóló törvénnyel összhangban az eljárás során az illeték mértéke a pertárgy értékéhez igazodik, míg jogorvoslati eljárás során a vitássá tett követelés mértékéhez. Ez alapján, minél nagyobb összeg kerül megjelölésre a keresetben az illeték mértéke is ezzel arányosan növekszik.

¹ *Harrison McKee v. Hungary* No. 22840/07 (3 June 2014).

A Felek érvei az eljárási illeték mértéke körül forogtak. A kérelmező érvelése szerint túlzott eljárási illetéket volt kénytelen fizetni, és ezáltal sérült a bírósági úthoz való hozzáférési joga. Ezen jog megsértése okán a kérelmében hivatkozott a Stankov kontra Bulgária ügyre.²

Ezzel szemben a kormány érvelésében vitatta a kérelmező álláspontját, és érvei szerint, önmagának okozta a kárt, tekintetbe véve, hogy alaptalanul és eltúlzott mértékű nem vagyoni kártérítést jelölt meg keresetében. A kormány érvelésében azonban külön kihangsúlyozta, hogy a kérelmező által hivatkozott bírósághoz való hozzáférési jog pedig ezáltal egyáltalán nem sérült.

A Bíróság érveiben kifejtette, hogy egyetért a magyar kormány érvelésével, amely szerint a kérelem túlzó volt és, hogy a kérelmező ezen magas illetéket saját felróható magatartásának következményeként köteles megfizetni. A strasbourgi Bíróság a fentiek fényében egyhangúan döntést hozott, amely szerint Magyarország nem sértette meg a 6. cikk 1 bekezdését.

Jáhny-ügy

A Jáhny Csaba kontra Magyarország ügyben³ viszont, elmarasztalta a strasbourgi Bíróság hazánkat, tekintettel arra, hogy 1994-ben kezdődő per 2005-ben ért véget. A korábban bemutatott döntések⁴ alapján pedig egyértelmű, hogy a strasbourgi Bíróság a 11 évig húzódó pereket egyértelműen az ésszerű idő követelményének megsértéseként értelmezi.

A fenti esetekből is láthatjuk, amely a statisztikának teljesen megfelel, hogy bár a legtöbb kereset Magyarország ellen a 6.cikk miatt érkeznek, azonban az elmarasztalások szinte kizárólag az eljárás ésszerű időkövetelményének megsértése okán történik.

² *Stankov v. Bulgaria* No. 68490/01 (12 July 2007).

³ *Jáhny v. Hungary* No. 25279/06 (3 June 2014).

⁴ Klemencsics Andrea : Romlik a szabadsághoz és biztonságához való jog, vagy a statisztika mást mond? *Ars Boni*, 2014/1., 77-79. o.

Klemencsics Andrea:
Legfelsőbb Bíróság elnökei Strasbourgban, avagy a 6. cikk mindenkit érint

Az Emberi Jogok Európai Bírósága 2014. május 20. napján a Baka kontra Magyarország ügyben¹ elmarasztalta hazánkat az Emberi Jogok Európai Egyezménye 6. cikk 1) bekezdésének és a 10. cikknek, azaz a tisztességes tárgyaláshoz való jognak és a véleménynyilvánítás szabadságának megsértése okán.

Magyarország az Emberi Jogok Európai Egyezményének 10. cikkét 1959-2013 között a Bíróság statisztikája² szerint mindösszesen 11 alkalommal sértette meg, ami a többi állam jogsértésével összehasonlítva átlagosnak mondható. Egyedül Törökország kirívó 224 elmarasztalással, utána következik Ausztria 34 míg Franciaország 30 esettel. Magyarország esetében a 10. cikk megsértése a hivatalos statisztika³ szerint az összes elmarasztalás 2%-át teszi ki, ami a többi országhoz viszonyítva elenyésző. A 6. cikkel kapcsolatos magyar statisztikáról pedig már korábbi cikkünkben⁴ beszámoltunk.

Baka András kérelmező a Legfelsőbb Bíróság (Kúria) elnöki mandátumának idő előtti megfosztását sérelmezte, amelyhez a kérelem szerint a véleményének és álláspontjának nyilvánosságra hozatala vezetett. Az ügy érdekessége, hogy az Egyezmény 36. cikke alapján a Bíróság engedélyezte, hogy az eljárásban a Magyar Helsinki Bizottság, Társaság a Szabadságjogokért, Eötvös Károly Intézet és a Lengyel Helsinki Alapítvány az Emberi Jogokért az eljárásban harmadik beavatkozó félként részt vegyenek. Az ügy másik érdekessége, hogy Sajó András magyar bíró nem vett részt az eljárásban, tekintettel arra azonban, hogy a nemzeti bíró akadályoztatása esetén a kormánynak lehetősége van ad hoc bíró kijelölésére, a magyar kormány Helena Jäderblom svéd bírót választotta a státuszra.

Az ügy körülményei:

A kérelmező 1991-2008 között az Emberi Jogok Európai Bíróságának bírója volt, később pedig az 55/2009. (VI. 24.) OGY határozattal megválasztották a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságának elnökévé 6 éves mandátumra, tehát 2015-ig szóló időszakra. A Legfelsőbb Bíróság, illetőleg az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnökeként négy ügyben folyamatosan fogalmazott meg bírálatot. Elsőként bírálta, hogy a legfőbb ügyész kiemelt ügyben bíróságot választhasson, másodikként a bírók nyugdíj korhatárának 70 évről 62 évre történő megváltoztatását kifogásolta, harmadrészt a Büntetőeljárás törvénykönyv módosítását, amely szerint bírói döntés nélkül a személyek az eddigi 72 óra helyett 120 óráig tarthatóak fogva illetőleg a legnagyobb és legerőteljesebb ellenvetést a bírósági rendszer teljes átalakítása ellen, nevezetesen a bíróságokról illetőleg a

¹ *Baka v. Hungary* No. 20261/12 (20 May 2014).

² Elérhető: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2013_ENG.pdf (Letöltve: 2014.11.07).

³ Elérhető: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2010_ENG.pdf (Letöltve: 2014.11.07), 4. o.

⁴ Klemencsics Andrea: *Vállásszabadság és az eljárások ésszerű idő követelményének megsértése, avagy mi minden történt a hetekben Strasbourgban?* Ld. jelenlegi lapszámunkban.

bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló törvényjavaslattal kapcsolatban fogalmazott meg.

Az Alaptörvény hatályba lépését követően a Legfelsőbb Bíróságot átnevezték Kúriára – a régi történelmi nevére – amellyel egyidejűleg 2012. január 1. napján megszűnt a kérelmező mandátuma, 3 és fél évvel korábban a kitűzöttnél.

Megjegyezendő, hogy az igazságszolgáltatást érintő intézkedések miatt az Európai Bizottság is eljárást kezdeményezett Magyarország ellen, amelynek eredményeként megállapították, hogy a magyar szabályozás ellentétes az uniós joggal, így további intézkedés megtétele szükséges. Végül a Bizottság 2012. július 7. napján keresetet nyújtott be az Európai Unió Bíróságához, tekintettel arra, hogy a magyar szabályozást ellentétesnek találta a 2000/78/EK irányelvvel.⁵ Az Európai Unió Bírósága végül elmarasztalta Magyarországot az igazságszolgáltatást érintő reformok miatt. Ugyanezen évben pedig a nyugdíjkorhatár leszállítása miatt 105 bíró az EJEB-hez kérelmet nyújtott be Magyarország ellen.

Vizsgált szabályok:

A strasbourgi Bíróság az 1949-es Alkotmánynak a Legfelsőbb Bíróságra vonatkozó 48. és 49. §-át vizsgálta a bíróságok szervezetéről és működéséről szóló 1997. évi LXVI. és a bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 1997. évi LXVII. törvényekkel összhangban.

Továbbá vizsgálata alá vonta az Alkotmánybíróság 33/2012. (VII.17.) AB határozatát, amelyben alkotmányellenesnek minősítette és ezért megsemmisítette a bírákra vonatkozó kötelező nyugdíjkorhatárt a bírói függetlenség követelményének fényében. A másik vizsgált alkotmánybírósági döntés a IV/2309/2012 számú, amelyben az Alkotmánybíróság elutasította a Legfelsőbb Bíróság elnökhelyettesének alkotmányjogi panaszát, amelyben az Alaptörvény hatálybalépésével tisztségének megszűnését sérelmezte.

A hazai jogszabályok és döntések mellett figyelembe vette az alkotmányjogászokból álló, Európa Tanács konzultatív szervének azaz a Velencei Bizottságnak a véleményét továbbá az Európa Tanács ember jogi biztosának és a Parlamenti Közgyűlésnek az állásfoglalását is. Továbbá a vizsgált releváns nemzetközi dokumentumok között szerepelt a hetedik ENSZ Büntetőeljárás és Elkövetők kezelésével foglalkozó Milánóban tartott kongresszus bírói függetlenségről szóló dokumentumai illetőleg még figyelembe vette az Amerika-közi Ember Jogi Bíróság ítélezési gyakorlatát is.

Bíróság döntése:

A strasbourgi Bíróság először azt vizsgálta meg, hogy köztisztviselő és állam közötti jogvitában jelen esetben a 6. § 1) bekezdése alkalmazható-e. Ennek vizsgálatához a

⁵ A Tanács 2000. november 27-i 2000/78/EK irányelve a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról.

Vilho Eskelinen és mások kontra Finnország ügyet⁶ vette alapul, amely szerint 6. § 1) bekezdés akkor alkalmazható, ha a hatékony bírósági felülvizsgálat nem biztosított. Mivel jelen esetben a kérelmező számára sem a rendes bírósági út, sem pedig az Alkotmánybírósághoz fordulás lehetősége nem volt biztosítva, strasbourgi Bíróság megállapította jelen cikk sérelmét.

A 10. cikk megsértésével kapcsolatban a strasbourgi Bíróság megállapította, hogy a kérelmező megbízatásának idő előtti megszüntetése ellenreakció volt a kérelmező által nyilvánosan kifejtett kritikákkal és nézetekkel szemben, amelyet az igazságügyi reformok kapcsán megfogalmazott. Ez azonban beavatkozást jelentett a véleménynyilvánítás szabadságának gyakorlásába, tekintettel arra, hogy a kérelmezőnek a Legfelsőbb Bíróság és az Országos Igazságszolgáltatási Tanács elnökeként nem csak joga, hanem kötelessége is volt véleményt nyilvánítani.

A Bíróság egyhangú döntése szerint a 6. cikk 1) bekezdés és a 10. cikk tekintetében Magyarország megsértette az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

A strasbourgi Bíróság döntésében hivatkozott a Harabin kontra Szlovákia⁷ ügyre, amelyben Stefan Harabin, a szlovák Legfelsőbb Bíróság elnöke perelte a szlovák államot, mivel fegyelmi büntetést kapott és fizetésének 70%-át megvonták, tekintettel arra, hogy a pénzügyminisztérium embereinek nem tette lehetővé a Legfelsőbb Bíróság könyvelésének és gazdálkodásának áttekintését.

A Harabin és a Baka ügy érdekessége, hogy strasbourgi Bíróság mindegyik esetben azért állapította meg az Egyezmény 6. cikk 1) bekezdésének a sérelmét, mert a tagállamok nem biztosították a Legfelsőbb Bíróság elnökei számára a megfelelő és hatékony bírósági eljárást. Azonban maga a tagállam belső eljárását és a köztisztviselőkre vonatkozó szabályozását egyik esetben sem vizsgálta.

⁶ *Vilho Eskelinen and Others v. Finland* No. 63235/00 (19 April 2007).

⁷ *Harabin v. Slovakia* No. 58688/11 (20 November 2012).

Klemencsics Andrea:

Tényleges életfogytiglani szabadságvesztés kontra felülvizsgálati kötelezettség (0:2)

2014. május 20. napján hozott döntést a strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága a Magyar László kontra Magyarország ügyben¹, melyben elmarasztalta hazánkat az Emberi Jogok Európai Egyezményének 3. cikk és a 6. cikk, azaz a kínzás tilalma és a tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértése okán. A kérelmezőnek 2000 euró nem vagyoni kártérítést ítél meg 4150 euró eljárási költség mellett.

A 3. cikk az Emberi Jogok Európai Bíróságának (továbbiakban: EJEB v. Bíróság) statisztikája² szerint négy részre oszlik: kínzás, embertelen vagy megalázó bánásmód, hatékony vizsgálat hiánya illetve a feltételes megsértés. A statisztika szerint 1959 és 2013 között eddig Magyarország összesen 11 alkalommal sértette meg az embertelen vagy megalázó bánásmód tilalmát, 4 alkalommal pedig a hatékony vizsgálat követelményét. Az előbbiben az Orosz Föderáció 454, Törökország 279 míg Románia 122 elmarasztalással a legtöbb elmarasztalást magának tudhatja be. A második esetben Törökország 171, míg az Orosz Föderáció 123 elmarasztalással szintén a legtöbb jogsértéssel az első helyet mondhatja magáénak. A fentiekből látható, hogy számszerű elmarasztalása a 3. cikk tekintetében más országokhoz viszonyítva elenyésző.

Az ügy körülményei:

A kérelmet Magyar László fogvatartott nyújtotta be a Magyar Köztársaság ellen 2010. december 9-én, aki jelenleg is a szegedi Csillagbörtönben tölti tényleges életfogytiglani börtönbüntetését. A kérelmező és kilenc másik bűntársa ellen 2002-ben büntetőeljárás indult különböző erőszakos bűncselekmények elkövetése okán, míg a 2003-ban benyújtott vádiratban 3 rendbeli emberölés, 19 rendbeli rablás, 19 rendbeli személyi szabadság megsértése, 4 rendbeli súlyos testi sértés, 4 rendbeli birtokháborítás és 3 rendbeli lopás miatt emeltek vádat. 2005-ben a Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság tekintetbe véve, hogy az elkövető többszörös visszaeső, tényleges életfogytiglanra ítélte a kérelmezőt, míg a jogerős döntés 2010-ben született meg a Legfelsőbb Bíróság döntése nyomán.

A Bíróság a tényleges életfogytiglannak az Egyezmény 3. Cikkelyébe ütközését, a nyolc éven át tartó eljárás jogosságát és a szegedi börtönnek a kérelmező által embertelennek minősített körülményeit vizsgálta.

A Bírósági döntési alapja

A Bíróság először megvizsgálta az 1978. évi IV. törvény (régí Btk.) vonatkozó rendelkezéseit, nevezetesen a 40. §-t, amely szerint: a szabadságvesztés életfogytig vagy

¹ *Magyar László v. Magyarország* No. 73593/10 (20 May 2014).

² Elérhető: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2013_ENG.pdf (Letöltve: 2014.11.07).

határozott ideig tart, utána az 1978. évi IV. törvény ide vonatkozó szabályait vizsgálta az Alaptörvény egyéni kérelemre vonatkozó rendelkezéseivel összhangban. Következő lépésként pedig az Európa Tanács, az Európai Unió és egyéb nemzetközi dokumentum alapján vizsgálták meg az életfogytig tartó szabadságvesztést, figyelembe véve a már kialakult strasbourgi gyakorlatot. Az utóbb említett kialakult gyakorlatot a Bíróság 2013. július 9-én meghozott Vinter és mások kontra Egyesült Királyság³ döntése szolgáltatta. Az ügyben Douglas Vinter, Jeremy Bamber és Peter Moore gyilkosságért életfogytiglani büntetésre ítélték esetében állapította meg, hogy az Egyesült Királyság gyakorlata ellentétes az Emberi Jogok Európai Egyezményének (a továbbiakban: EJEE) 3. Cikkével, tekintve, hogy az elítélteket megfosztja azon jogától, hogy ügyük bizonyos idő elteltével felülvizsgálásra kerüljön, és valamennyi esélyük maradjon a szabadulásra, ami nem jelenti a szabadon engedés kötelezettségét.

A fentiek alapján meghozott döntés értelmében a magyar szabályozás az EJEE 3. Cikkét sérti, tekintettel arra, hogy semmilyen kötelezettség nem terheli a bíróságokat, hogy a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést meghatározott időközönként felülvizsgálják illetve, hogy a köztársasági elnök diszkrecionális jogkörébe tartozik az Alaptörvény által meghatározott egyéni kegyelem gyakorlása is, így a tényleges szabadságvesztést töltők számára semmilyen törvényi garancia nem marad, így a szabályozás ellentétes az EJEE-vel.

Másodsorban a Bíróság pedig az eljárás hosszát vizsgálta, amelynek kapcsán ismertette, hogy az észszerű idő követelménye az ügy összes körülményét figyelembe véve függ az ügy bonyolultságától, a felektől és az érintett hatóságoktól. Bár Magyarországgal szemben is számtalan elmarasztaló döntés született korábban e cikkel kapcsolatosan, a Bíróság mégis az alapügynek mondható Pélissier és Sassi kontra Franciaország esetre⁴ hivatkozott, amely alapján megállapította, hogy a kormány érvelése nem elfogadható.

Döntés:

Az utóbbi magyar döntésekre nem igazán jellemző módon, a Bíróság a 3. és a 6. Cikk esetében meghozott döntésében egyhangúan marasztalta el hazánkat. Paul Lemmens, a tanács belga bírójának és egyben a Leuveni egyetem professzora azonban a döntéshez különvéleményét fűzött, amelyben nem értett egyet a kérelmező részére megállapított nem vagyoni kártérítéssel. Indoklása szerint, a kérelmezőt súlyos bűncselekmények miatt ítélték el, mint emberölés, személyi szabadság megsértése és súlyos testi sértés. Véleménye szerint megfelelő elégtétel lett volna az elítélt számára, hogy a Bíróság a 6. Cikk tekintetében megállapítja az Egyezmény megsértését.

Hatás:

A Bíróság döntésével véglegesen állást foglalt a szabadságvesztés kiszabása módjával kapcsolatban. Köztudottan a szabadságvesztés kiszabása esetén két fajta megoldás létezik: meghatározott a maximálisan kiszabható büntetés (pl.: Norvégiában bármilyen

³ *Vinter and Others v. The United Kingdom* No. 66069/09, 130/10 and 3896/10 (9 July 2013).

⁴ *Pélissier and Sassi v. France* No. 25444/94 (25 March 1999).

bűncselekmény esetén 21 év a maximum), illetve a másik megoldás, hogy nincsen felső határ, tehát tényleges életfogytiglan is a bíró döntésén múlik (pl.: Anglia, Magyarország). Utóbbi megoldás lehetőségét a Bíróság nem zárja ki, azonban megköveteli a felülvizsgálat lehetőségét. Ezzel a döntéssel így az időben pontosan meghatározott büntetés mellett foglal állást, ami azonban nem jelenti a szabadon engedés kötelezettségét, de mindenképpen garanciát épít a jogszabályi rendszerbe.

Klemencsics Andrea:

Vallásszabadság és az eljárások ésszerű idő követelményének megsértése, avagy mi minden történt a hetekben Strasbourgban?

Az Emberi Jogok Európai Bírósága az elmúlt hetekben tizenkét esetben marasztalta el hazánkat. Március 25. napján 11 olyan döntést hozott, melyben a 6. cikk, azaz a tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértése okán, míg április 8. napján az egyházak jogállásával kapcsolatos magyar szabályozás miatt marasztalta el Magyarországot. Döntése szerint a 2011. évi CCVI. törvény sérti az Emberi Jogok Európai Egyezményének 9. és 11. cikkét, azaz a gondolati-, lelkiismereti és vallásszabadságot, valamint a gyülekezési és az egyesülési szabadságot.

A március 25.-ei döntések esetében kivétel nélkül a 6. cikk, azaz a tisztességes tárgyaláshoz való jog megsértése kapcsán ítélték el hazánkat, azon belül is az eljárás időtartamának elhúzódása miatt. 2013-ban 25 alkalommal¹ marasztalták el hazánkat a 6. cikk ezen részének megsértése miatt, azonban Törökország 32 elmarasztalással így is vissza szorította Magyarországot a második helyre. Az összesített statisztika szerint (Magyarország 1993 óta tagja) összesen 223 alkalommal marasztalták el hazánkat, azonban 1187 elmarasztalással Olaszország, 563 elmarasztalással Törökország és 449 elmarasztalással Görögország mellett így is csak negyedik hazánk.

A 6. cikk, és ezen belül is az eljárás elhúzódásának a megállapítása mindig egyedi mérlegelés tárgya. Az esetek eldöntése kapcsán a Bíróság az egész hazai eljárást a vizsgálata alá vonja: polgári ügyek esetén a bírósági eljárás illetve a közigazgatási eljárás megindításától, míg büntető ügyekben pedig a vádemeléstől. Minden esetet egyedileg vizsgál, tekintetbe veszi az ügy bonyolultságát, a felek esetlegesen nagy számát, a felek illetőleg állami szervek eljárás elhúzódásához hozzájáruló magatartását. Az eljárás ésszerű idő követelményének a megsértését minden ügyben egyedileg állapítja meg, általánosságban egy 3-5 éves időtartam még nem sérti az Egyezményt, de ez alól természetesen kivételt képez a gyermekkel, szabadságvesztéssel/kényszerintézkedéssel vagy munkával kapcsolatos ügyek. Az állam ilyen esetekben nagyon kevésszer tud mentesülni az elmarasztalástól, tekintettel arra, hogy sem a bíróságok leterheltsége, sem a közreműködők (szakértő) késedelme, sem pedig a bíró cseréje nem mentesíti.²

A mostani döntések közül a Lambertné Bársony kontra Magyarország ügyben³ a kérelmező 1998. április 20. napján fordult keresetlevéllel a bírósághoz azonban jogerős döntés első fokon 2010. március 2. napján született. A Walch kontra Magyarország ügyben⁴ a kérelmező munkaügyi vita miatt fordult 2006-ban a Bírósághoz, míg végül

¹ Elérhető: http://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2013_ENG.pdf (Letöltve: 2014.11.07).

² Nagy Anita: *A tisztességes eljáráshoz való jog az Emberi Jogok Európai Bírósága Magyarországgal kapcsolatos gyakorlatában, különös tekintettel az ésszerű határidő követelményére.* Elérhető: http://www.debrecebijogimuhely.hu/archivum/3_2011/tiztessseges_eljarashoz_valo_jog_esszeru_hatarido_kovetelmenye/ (Letöltve: 2014.11.07.).

³ *Lambertné Bársony v. Hungary* No. 48689/10 (25 March 2014).

⁴ *Walch v. Hungary* No. 13711/09 (25 March 2014).

2013-ban az ügye a Kúriához került. A Lakat kontra Magyarország ügyben⁵ az eljárás 1986 óta folyamatban van, bár itt az eljárás több ízben megszakadt, azonban értelemszerűen ennek ellenére kimeríti az ésszerű idő követelményének megsértését. Az Abbas kontra Magyarország ügyben⁶, házassági felbontása és a közös vagyon megosztása iránti per 2004-től 2010-ig, a Kúria döntéséig tartott. Kovács Anna Sára kontra Magyarország ügy⁷ egy munkaügyi jogvita mely 2002-től 2013-ig tartott, Kulcsár kontra Magyarország⁸ 1999-től 2007-ig tartó felszámolási eljárás, míg a Bodor kontra Magyarország⁹ 2008-tól 2013-ig tartó házassági bontóper. A Raksányi kontra Magyarország¹⁰ 2001-től 2011-ig tartó per, a Ware kontra Magyarország¹¹ 2001-től 2009-ig tartó birtokvédelmi per, a Bartha kontra Magyarország¹² 1993-től 2007-ig tartó per, míg a Barna kontra Magyarország¹³ 2006-tól 2011-ig tartó kártérítési per.

A mostani döntésekből is kitűnik, hogy a Bíróság a munka, gyermek és kártérítéssel kapcsolatos ügyekre érzékenyebb és összességében megállapítható, hogy 6-7 éves per az eset körülményeitől függően már elmarasztalásra ad okot, míg egy 28 éves per esetén a mentesülés a körülményektől függetlenül már kizárt.

A Magyar Keresztény Mennonita Egyház és mások kontra Magyarország ügyben¹⁴ az 1990. év IV. törvényt felváltó 2011. évi CCVI. törvény, azaz a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló törvény Emberi Jogok Európai Egyezménybe ütközését mondta ki a Bíróság. A törvény csak a mellékletében felsorolt „bevett egyházak” egyházi státuszát ismerte el, a többi, korábban egyházi státusszal rendelkezők pedig egyesületi minősítést kaptak. Az egyházzá minősítést az Országgyűlés a bíróságok hatásköréből saját hatáskörébe vonta.

Az Alkotmánybíróság 6/2013. (III. 1.) AB határozatában a törvényt alkotmányellenesnek minősítette, tekintve, hogy az Országgyűlés egyéni mérlegelésébe tartozik, mely szervezeteket ismeri el egyháznak és melyeket nem. A döntésre válaszul az Országgyűlés az Alaptörvény VII. cikkébe foglalta a vitatott kérdést, megkerülve ezzel az alkotmánybírói határozatot.

A kérdés az egyházi minőségüket elvesztő szervezetek számára égető, tekintettel arra, hogy a jelenlegi magyar szabályozás szerint, bejegyzett egyházak kedvezményes bánásmódot élveznek, különösen az adózás és a támogatások területén (csak a bejegyzett egyházak jogosultak az egy százalékos személyi jövedelemadóra, adományra és a

⁵ *Lakat v. Hungary* No. 54289/09 (25 March 2014).

⁶ *Abbas v. Hungary* No. 36124/10 (25 March 2014).

⁷ *Kovács Anna Sára v. Hungary* No. 62552/10 (25 March 2014).

⁸ *Kulcsár v. Hungary* No. 22434/08 (25 March 2014).

⁹ *Bodor v. Hungary* No. 81099/12 (25 March 2014).

¹⁰ *Raksányi v. Hungary* No. 40478/10 (25 March 2014).

¹¹ *Ware v. Hungary* No. 8982/10 (25 March 2014).

¹² *Bartha v. Hungary* No. 33486/07 (25 March 2014).

¹³ *Barna v. Hungary* No. 353964/09 (25 March 2014).

¹⁴ *Magyar Keresztény Mennonita Egyház and Others v. Hungary* No. 70945/11, 23611/12, 26998/12, 41150/12, 41155/12, 41463/12, 41553/12, 54977/12 és 56581/12 (8 March 2014).

megfelelő állami támogatásra). A törvény módosítása miatt pedig ők csak a vallási közösség státuszt nyerhetik el, amely nem jelent az egyházakkal megegyező kedvező bánásmódot.

A kormány érvelése szerint a kérelem elutasításának lett volna helye, tekintettel arra, hogy nem merítették ki a kérelmezők a hazai jogorvoslatot (nem kérték elismerésüket a Parlamenteől, nem volt népi kezdeményezés). A kormány tartalmi érvei két csoportba sorolhatóak:

1. Nem sértette meg a rendelkezés a vallás és lelkiismereti szabadságot tekintettel arra, hogy nem befolyásolja vallás kinyilvánítását egyedül vagy másokkal, biztosítja a szülők azon jogát, hogy vallási meggyőződésükkel összhangban neveljék gyermekeiket, a vallásszabadságot az oktatás, a szociális ellátás, a gyermekgondozás és a büntetés-végrehajtási intézmények területén illetve a személyes adatok védelme tekintetében egyaránt.
2. A 9. cikk szerinti vallásszabadság nem jogosítja fel a különböző vallási szerveket állami támogatás igénybevitelére a költségvetésből, és a törvény pont az „egyházbusiness” visszaszorítására szolgál, tehát megakadályozni, hogy egy szervezet abból a célból alakuljon egyházzá és végezzen oktatás vagy szociális munkát, hogy az állami támogatásokat megszerezze.

A Bíróság az eset és az érvek vizsgálata során kifejtette, hogy a vallás és lelkiismereti szabadság biztosításához hozzátartozik, hogy az állam független marad és pártatlan szabályozást alakít ki a vallási közösségek tekintetében. Véleménye szerint azáltal, hogy a Parlament hatáskörébe vonta mely vallási közösségeket nyilvánítja egyházzá, megsértette az Egyezmény 9. cikkét (a Bíróság a Metropolitan kontra Moldávia ügyre¹⁵ hivatkozott).

Továbbiakban a Bíróság a 9. cikk 2. szakasz fennállást vizsgálta, tehát, hogy a korlátozás törvényben meghatározott-e illetve a közbiztonság, a közrend és a közegészség vagy az közérkölc, illetve mások jogainak és szabadságainak védelme érdekében került e sor. A Bíróság megállapította a 2011. CCVI. törvény általi korlátozás tényét, továbbá álláspontja szerint az állami pénzekkel való visszaélés megakadályozása, mint közérdek, megállja a helyét, azonban a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a korlátozás nem arányos az elérendő céllal, tekintettel arra, hogy a magyar állam intézkedése eltúlzott és felettébb szigorú. Magát a közérdeket azonban nem vonta kétségbe Strasbourg csupán egy enyhébb, a vallási közösségekkel jobban együttműködő és a Parlamenteől függetlenebb szabályozást tart kívánatosnak.

A kérdés nehézségét mutatja, hogy a Bíróság sem egyhangú döntést hozott: 5:2 arányban határozott a 9. és 11. cikk megsértéséről és Robert Spano izlandi/olasz bírő különvéleményt fűzött az ítélethez, melyben kifejti: nem látja bizonyítottnak, hogy a magyar állam a 9. és a 11. cikket megsértette volna, tekintettel arra, hogy a kérelmezők számára az Egyezményben foglalt jogokat biztosította.

¹⁵ *Metropolitan Church of Bessarabia and Others v. Moldova* No. 45701/99 (13 December 2001).

A vallásszabadság megsértése miatt történő elmarasztalás Strasbourgban elég speciálisnak számít, először erre példa 1993-ban Kokkinakis kontra Görögország ügyben¹⁶ ezen ország elmarasztalása volt (Magyarország ezen cikk miatt történő elmarasztalására, azonban még nem volt példa).

A mostani döntés ellentétes az általános strasbourgi joggyakorlattal tekintve, hogy a 9. cikk esetében a korlátozásokkal szemben megengedőbb, ha meghatározott állami cél áll mögötte. Annak ellenére, hogy meghatározott és Strasbourg által is elfogadott cél állt a korlátozás mögött, kiváltképp érdekességnek számít jelen döntés. A Bíróság összesített statisztikája is alátámasztja a csekély mennyiségű jogsértést ezen cikkel kapcsolatban, ugyanis 11 elmarasztalással Görögország sértette meg legtöbbször 1959 óta az Egyezmény 9.cikkét.

¹⁶ *Kokkinakis v. Greece* No. 14307/88 (25 May 1993).

INTERJÚK

Orbán Endre:

„Újraszabályozásra van szükség” – interjú Pozsár-Szentmiklósy Zoltánnal

Korábbi számunk Ars Fori rovatában az új választójogi rendszer került mérlegre.¹ A választások elmúltával arra voltunk kíváncsiak, hogyan teljesültek interjúalnyaink várakozásai. Ezúttal Pozsár-Szentmiklósy Zoltán alkotmányjogász, az ELTE Állam- és Jogtudományi Kar tanársegédje és Halmai Gábor (egyetemi tanár, az állam- és jogtudományok doktora, ELTE TáTK Európai Tanulmányok Tanszék; 2011-2014 vendégprofesszor, Princeton University) válaszol.

Mennyiben igazolódtak be előzetes elvárásai, hipotézisei?

A korábbi interjúban megfogalmazott állításaim szerint (a) problematikus az ajánlóívek rendszere, elsősorban a többes ajánlás lehetősége, (b) a politikai reklámokra és politikai hirdetésekre vonatkozó korlátozások alkotmányosan nem elfogadhatók, (c) az országgyűlési egyéni választókerületi beosztásra vonatkozó szabályozás mind formájában, mind pedig tartalmában újragondolásra szorul, (d) a magukat nemzetiségiként regisztráló választópolgárok esetében nem érvényesül a választójog egyenlőségének követelménye, amennyiben nemzetiségi képvisletük a politikai képvislet rovására valósul meg, (e) nem igazolható, hogy a magyarországi lakóhellyel nem rendelkező választópolgárok magyarországi lakóhellyel rendelkező polgártársaikkal ellentétben csak egy, listás szavazattal rendelkeznek, és (f) hasonlóképpen nem igazolható, hogy a magyarországi lakóhellyel rendelkező, de a szavazás napján külföldön

¹ Orbán Endre: Mérlegen a választójogi rendszer. *Ars Boni*, 2014/1. 132-160. o.

tartózkodó választópolgárokat (a magyarországi lakóhellyel nem rendelkezőkkel ellentétben) a szabályozás kizárja a levélben szavazás lehetőségéből.

Az országgyűlési választás tapasztalatai a korábbi állítások nagy részét visszaigazolták. A Fővárosi Törvényszék az elmúlt időszakban több perben kimondta, hogy a választópolgároknak jogukban áll megtudni, hogy személyes adataik mely pártok ajánlóívein szerepelnek – azaz visszaéltek-e adataikkal az azok átmásolása útján, amit a többes ajánlás rendszere sajnos lehetővé tesz. Sajnálatos, hogy a választási eljárási törvény legújabb módosítása erre úgy reagál, hogy a jövőben az ajánlóíveken szereplő adatokkal kapcsolatban csak a jelöltek és listák választási szervek általi nyilvántartásba vételének jogerőssé válásáig kérhető tájékoztatás – kiüresedik tehát az időben ezt túllépő bírósági jogorvoslat lehetősége. Az EBESZ választási megfigyelő missziójának előzetes megállapításai szerint a kampány alacsony intenzitású volt, elsősorban a politikai hirdetésekre és reklámokra, valamint a médiára vonatkozó korlátozások következményeként. A szervezet megállapítása szerint hasonló okból nem teljesültek a médiához való akadálytalan és egyenlő hozzáférés nemzetközi követelményei – ami elsősorban a választópolgárok jogait érinti. A választási eredmények alapján világossá vált, hogy a nemzetiségiként regisztrált választópolgárok szavazatai egyik nemzetiség esetében sem eredményeztek mandátumot, a választott szabályozási megoldás tehát a célcsoport részvételi hajlandóságára figyelemmel sem tekinthető sikeresnek. Lényeges megállapítás, hogy a levélszavazással összefüggésben a szabályozásban megjelenő különbségek az EBESZ megfigyelő missziójának értékelése szerint súlyosan veszélyeztették az egyenlő választójog elvének érvényesülését.

A választások fényében lát-e a szabályozásban módosítási, pontosítási szükségességet?

Az alkotmányos korrekció érdekében valamennyi, fentiekben érintett kérdésben körültekintő újraszabályozásra van szükség. Érdemes azt is hozzátenni, hogy a választójogi szabályozás és a kapcsolódó jogintézmények szabályozása komplex szakmai és rendkívül érzékeny alapjogi kérdéseket érint, megkerülhetetlen tehát ezt megelőzően a széleskörű szakmai egyeztetés. Az is világos követelmény, hogy a választásra vonatkozó szabályozás – mivel az alkotmányos normákhoz hasonlóan a politikai közösség fennmaradásához kapcsolódó legfontosabb kérdésekről szól – a versenyfeltételeket illetően konszenzust igényel a versengő politikai szereplők között. Az alkotmányos korrekcióra az idei országgyűlési választás tapasztalataira is figyelemmel, olyan időben kell sor kerüljön, hogy kellő idő maradjon a következő választásokra történő felkészülésre a választási szervek, a versengő politikai szereplők és a választópolgárok számára egyaránt.

Hogyan értékeli a nemzetiségi listák, illetve a levélben történő szavazás működését?

Technikai értelemben a választás új elemeinek előkészítése és lebonyolítása nem okozott különösebb nehézséget, azonban a szabályozás tartalmával összefüggésben megfogalmazott megállapításokra figyelemmel elkerülhetetlen annak korrekciója. Arra is érdemes figyelmeztetni, hogy a levélszavazás esetében – részben annak természetéből

következően – a szabályozás több vonatkozásban nem biztosíthatja teljes körűen a szavazáshoz kapcsolódó garanciális követelmények érvényesülését: a szavazatok leadása során nem érvényesül feltétlenül a titkosság követelménye, amennyiben pedig a szavazási levélsomagokat aktivisták vagy politikai szervezetek gyűjtik össze és továbbítják a választási szervek felé, úgy azok útja sem ellenőrizhető. Fontos eredmény azonban, hogy a szabályozás korábbi, szakmai és civil szervezetek fellépése nyomán kialakított korrekciójának köszönhetően a szavazatokat kísérő szavazási iratok vizsgálatának lehetősége útján a sajtó és a versengő pártok számára is ellenőrizhető a leadott levélszavazatok valódisága. A választás egyik fontos tanulsága, hogy – a nagyszámú érvénytelen levélszavazat alapján – nagyobb figyelmet szükséges fordítani a levélszavazás módjával kapcsolatos tájékoztatásra.

Mi a véleménye a győzteskompenzáció körül kialakult alkotmányossági kérdésekről?

A győzteskompenzáció, az egyéni választókerületben győztes jelölt relatív többségéhez szükséges voksokon felüli szavazatainak töredékszavazatként történő hasznosítása, kétségtől a szabályozás problematikus eleme. Funkcionálisan nem tekinthető kompenzációnak – sokkal inkább a győztes premizálásának –, a választási rendszer egészéből következően pedig alkalmazására a kormányzóképes parlamenti többség kialakítása miatt sincs szükség. Megfontolandóak azok az érvek, amelyek a leadott szavazatok súlyának meg nem engedhető különbsége alapján állítják a szabályozás alkotmányellenességét – arra figyelemmel, hogy a győztes egyéni választókerületi jelöltre leadott szavazatok lényegében kétfelé bontva, a választási rendszer egyéni választókerületi és listás elemében is mandátumot eredményeznek, szemben a többi jelöltre leadott szavazattal, amelyek (töredékszavazatként) kizárólag a listás ágon hasznosulhatnak. Az Alkotmánybíróság az érvelést részletesen kifejtő alkotmányjogi panaszt sajnos nem fogadta be, így egyelőre nem tudunk meg többet a kérdés lehetséges alkotmányjogi értékeléséről. Meggyőződésem, hogy a választott szabályozási megoldásnak az alkotmányos szempontok mellett a választási rendszer integritásának követelményére figyelemmel sincs helye a választási rendszerben.

Hogyan értékeli a választások technikai lebonyolítását?

Öröndetes, hogy a választások lebonyolítása különösebb szervezési vagy technikai problémák nélkül zajlott – ezt az EBESZ választási megfigyelő missziójának előzetes megállapításai is visszaigazolják. A professzionális szervezés azonban egy minden alkotmányos követelménynek megfelelő választásnak csak alapfeltétele, ami önmagában semmiképpen nem bizonyul elegendőnek.

Orbán Endre:
Tarthatatlan – interjú Halmai Gáborral

Mennyiben igazolódtak be előzetes elvárásai, hipotézisei?

Azt gondolom, minden nárcizmus nélkül mondhatom, sajnos teljes egészében. Az első körkérdés kapcsán azt mondtam, hogy bár a Fidesz kétségkívül meg fogja nyerni a választást, de győzelmének arányát erősen torzítani fogja részben a választási rendszerben a kormánypártok által egyoldalúan bevezetett változtatások, részben a média és a kampány manipulációja. Ezt nem csak én mondom, hanem az EBESZ független választási megfigyelőinek szokatlanul kritikus előzetes értékelése is. Ahogy mondtam, az ellenzék nem ezek miatt vesztette el a választást, de a Fidesz kétharmados győzelme egyértelműen az általuk kialakított politikai és jogi környezet eredménye. Ezek a praktikák nem a kétharmadhoz végülis szükséges egy, hanem legalább két tucat mandátumot hoztak a Fidesznek. Ezeknek az elcsalt mandátumoknak egy részét pontosan számszerűsíteni lehet. A győztes-kompensáció hat, a magyarországi lakhellyel nem rendelkező határon túliak választójoga további egy plusz mandátumot eredményezett, és a rendszer aránytalanságának növelése is legalább tíz parlamenti helyet hozott. Ennek a korábban is létező aránytalanságnak a méretei olyan radikálisan felerősödtek, hogy például egy LMP-s mandátum elnyeréséhez több mint háromszor annyi szavazatra volt szükség, mint egy Fidesz mandátumhoz. Ez az arány 2010-ben nem érte el a kétszerest. Az aránytalanság egy bizonyos mértékén felül már felmerül a választójog egyenlőségének kérdése. Azt gondolom a mostani magyar rendszer elérte ezt a mértéket. Erre még a 4. kérdés kapcsán visszatérek. Sokkal nehezebb számszerűsíteni a gerrymandering hatásait, de bizonyos, hogy ez is hozott néhány mandátumot a Fidesznek. Ami ennek kapcsán nyilvánvaló, hogy a kormánypártok a saját maguk által 2011-ben meghatározott szabályokat sem tartották be. Akkor ugyanis azt tették a törvénybe, hogy a választásokat megelőző év első napjától kezdve, vagyis 2013. január 1. után már nem

nyúlnak a választókerületek beosztásához. 2013-ben kétszer változtattak, és ehhez még csak a tilalmi szabályt sem módosították, mindössze annyit mondtak, hogy erre a választásra ezek nem alkalmazhatóak. Ugyancsak nehéz mérni a lakóhellyel nem rendelkező új állampolgárok és a rezidens, de külföldön tartózkodók eltérő szavazási szabályainak hatását. Annyi bizonyos, hogy az előbbieik számára, akiknek 95.5 %-a (egészen Hazafias Népfrent-os eredmény!) a Fideszre szavazott, a törvény minden könnyítést tartalmazott a regisztrációtól a gyakran az Erdélyi Nemzeti Tanács által szervezett nyilvános levélben szavazáson, illetve annak egyáltalán nem biztonságos Magyarországra szállításáig. Ezzel szemben a feltehetően a kormánnyal szemben kritikusabb, magyarországi lakóhellyel rendelkezőket minden eszközzel el kívánták téríteni a szavazástól, ami sikerült is, hiszen a két nagyjából azonos populáció tagjai közül az utóbbiak aránya kb. egynegyede volt az előbbieknél. Az elrettentés kezdődött a regisztráció jelentős megnehezítésével, majd folytatódott a levélszavazás lehetőségének hiányával, és ezzel komoly utazási terhekkel, végül befejeződött a személyazonosítás törvényellenes követelményeivel. Ez utóbbi sok megjelent regisztrált szavazó elutasításához vezetett, ahogy azt a New York-i konzulátuson személyesen megtapasztalhattam.

A választások fényében lát-e a szabályozásban módosítási, pontosítási szükségességet?

Szerintem az aránytalanságnak ez a mértéke már nem tartható. Ugyancsak nem tartható a győzteskompenzáció rendszere, valamint a külföldön szavazók eltérő szavazási szabályozása. A választókerületek beosztását független szakértői testületre kell bízni, és persze meg kell szüntetni annak kétharmados törvénnyel való bebetonozását. A szűken vett választójogi anyagi és eljárási szabályokhoz tartozik a Nemzeti Választási Bizottság egyoldalú összetételének, a médiakampány és a kampányfinanszírozás szabályozásának megváltoztatása, valamint a kis, „üzleti” pártok könnyű nyilvántartásbavételének megszüntetése. A kereskedelmi médiában lehetővé kell tenni a kampányt, és nem csak akkor, ha ezek hajlandók ingyen adásidőt biztosítani, mert mint láttuk, nem hajlandóak. A közszolgálati média egyoldalúságának megszüntetése persze túlmegy a választójogi szabályozás keretein. A jelölt- és listaállításnak semmi más célja nem volt, mint a választók megtévesztése a különböző ellenzéki jelölő szervezetekkel kapcsolatban. A lakóhellyel nem rendelkező új állampolgárok választójogával kapcsolatban végiggondolandó, hogy azon kívül, hogy ők biztosították a Fidesznek a 2/3-hoz szükséges egy mandátumot, mi a valódi értelme ennek, a még egyenlőségi szempontból is kérdéses a rendszernek. Az a képviselő ugyanis, aki ezeknek a szavazatoknak a révén a parlamentbe kerül – akit persze nem tudunk azonosítani – bizonyosan nem a határon túli választópolgárokat képviseli.

Hogyan értékeli a nemzetiségi listák, illetve a levélben történő szavazás működését?

A nemzetiségi listák kudarcot vallottak. Ez a szabályozás legfeljebb a roma és esetleg a német kisebbségnek biztosított esélyt a parlamenti helyekre, de láthatóan a pártlistás szavazatoktól való eltérítéstől való félelem még ennek a két kisebbségnek a képviselétét sem biztosította. Erre utal, hogy a Fidesz-barát Lungu-Drom látványosan lebeszélte

tagjait már a regisztrációról is. A levélben szavazás természetesen kiterjesztendő valamennyi külföldön szavazóra, de ehhez sokkal több garanciára van szükség. A jelenlegi rendszer rengeteg visszaélésre ad lehetőséget, és számos jel utal arra, hogy történtek is ilyen visszaélések, és sérült a titkosság is. A konzulátusokon tapasztaltakról már beszámoltam. A saját szemem előtt tagadták meg két olyan, a nyilvántartásban szereplő választópolgárnak a szavazást, akik érvényes lakcímkártyával és amerikai fényképes jogosítvánnyal, és egyikük még egy néhány napja lejárt magyar vezetési engedéllyel is igazolta magát. A külképviseleti szavazatszedő bizottság képviselője egy, az NVI által kizárólag számukra készített útmutató alapján követelt érvényes magyar személyazonosító igazolványt, annak ellenére, hogy a választási eljárási törvény csak azt írja elő, hogy a választópolgárnak igazolnia kell magát, anélkül, hogy specifikálná a dokumentumot, vagy utalna más jogszabályra ezzel kapcsolatban. Azon a napon csak azon a helyen 28 hasonló elutasítás történt.

Mi a véleménye a győzteskompenzáció körül kialakult alkotmányossági kérdésekről?

Ahogy korábban mondtam, a jelenlegi rendszer több szempontból felveti a választójog egyenlőségének sérelmét. Mindenekelőtt a rendkívüli aránytalanság miatt, de a győzteskompenzáció is annyiban, amennyiben ennek eredményeként egy szavazat az egyéni mandátum mellett még listás mandátum megszerzéséhez is hozzájárul, márpedig ezáltal a győztesre leadott szavazat nem egyenlő a vesztesre leadottal.

Hogyan értékeli a választások technikai lebonyolítását?

Rengeteg gyanús elem volt a választások lebonyolításával kapcsolatban. Ennek legfőbb szabályozási problémája, hogy a külföldről érkező szavazatokat kizárólag a választási irodák és nem választott bizottsági tagok végezheték. De a választások éjszakáján volt egy időszak, amikor a Fidesznek több mint 13 ezerrel több kompenzációs szavazata volt, mint a végleges adat. Azután az OVI vezetője a levélszavazatok mintegy tíz százalékának összeszámlálásakor tízszer annyi érvénytelen szavazatról beszélt, mint amennyi a végleges érvénytelen szavazatok száma volt.

Nagy Gergő:
„Senki sincs egyedül, aki ez ellen akar tenni” – interjú az AVM aktivistájával

A Város Mindenkié (AVM) csoportot¹ az egyenlő lakhatási jogért való küzdelem hívta életre Budapesten. Az elmúlt évek hajléktalansággal kapcsolatos jogalkotása, illetve az elhelyezés nélküli kilakoltatás elleni tiltakozó akciókkal több alkalommal is megjelentek a médiában. A megalakulása óta mozgalommá érett csoport a kezdetektől Utcajogász programot² is működtet, amely a jogi tanácsra szoruló hajléktalan embereknek, illetve más rászorulóknak kíván segítséget nyújtani, és önkéntesek jelentkezését várja.³ Az Utcajogász koordinátorával, Bognár Eszterrel beszélgettünk tevékenységükről, eredményeikről, kilátásaikról, és arról, leküzdhető-e egyáltalán Budapesten a hajléktalanság. Megkérdeztük azt is, mit tenne, ha ő lenne a miniszterelnök.

Hogyan határozná meg az AVM identitását?

Az AVM egy hajléktalan érdekvédelmi csoport, tagjai (kb. 80-90 fő) körülbelül 80%-ban hajléktalan emberek. A csoport egyben közösség is, különféle szabadidős programokkal, és arra épít, hogy ezek a kiszolgáltatott emberek is a kezükbe veszik a sorsukat. Tesznek önmagukért, egymásért.

Mennyiben válik el mindezen belül az Utcajogász program? Egyáltalán: a jogvédelem fő profil, vagy csak egy a sok közül?

Az Utcajogász gyakorlatilag az AVM egyik munkacsoportja, jogvédelmi, jogi tanácsadó csoportként működik. Ami a tagságot tekintve lényeges különbség, hogy míg a többi munkacsoportban résztvevők többségében hajléktalan emberek, az Utcajogászban majdnem mindenki “hivatásos” jogász. Egy olyan tag van a csoporton belül, aki

¹ Lásd: <http://avarosmindenkie.blog.hu/> (Letöltve: 2014.05.20.).

² Lásd: <http://utcajogasz.blog.hu/> (Letöltve: 2014.05.20.).

³ Lásd: http://utcajogasz.blog.hu/2014/08/08/onkentes_jogaszokat_keresunk_725 (Letöltve: 2014.05.20.).

hajléktalanként érintett, ugyanakkor éppenséggel jogász is. Másrészt fontos, hogy a hajléktalan emberek sok kiegészítő tevékenységben, így például az ügyfélfogadásban részt vesznek az Utcajogászban is.

Milyen szervezeti keretek között működik az Utcajogász?

Az az érdekes, hogy nincs meghatározott szervezeti keret, ez informális csoport. Fel is merül időnként, hogy maradjon-e így, de eddig mindig arra jutottunk, hogy sokkal kevesebb kötöttséggel, adminisztrációval, kiadással és hasonló dologgal jár. Ráadásul mivel mindenki önkéntes alapon dolgozik, nem is okoz problémát. Végso soron talán ez a legjobb megoldás.

Annak ellenére is, hogy például szervezeti keretek között, és például közhasznúvá minősítés mellett különféle kedvezményeket igénybe tudna venni az AVM vagy az Utcajogász? Nem lenne mégis előnyösebb jogi személyként megjelenni?

Azt mindenképpen fontos látni, hogy a szervezetnek nem az a célja, hogy pénzt keressen.

De az igazán hatékony érdekvédelmi, jogvédelmi tevékenységhez azért szervezetre és pénzre is szükség van.

Ezt mi is látjuk, éppen ezért megfontolás alatt áll, hogy az Utcajogász átalakuljon vagy valamilyen szervezeti formát öltson, jogi személyiséget kapjon. Ez a közeljövőben el fog dőlni, de maga az AVM egyelőre informális csoport marad.

Szervezet nélkül hogyan oldható meg a szervezett fellépés, a képviselet ellátása?

Az Utcajogász jelenleg nem lát el jogi képviseletet, legfeljebb jogi tanácsokat tudunk adni, segíteni beadványok, kérvények megírásában, és ha olyan ügyről van szó, ami az AVM-nek élesen a profiljába vág, akkor megpróbálunk szerezni jogi képviseletet. A legtöbb ügyfélnél elég lehet egy olyan jellegű segítség is, hogy felhívjuk az ügyintézőt, vagy hasonló kisebb dologban segédkezünk. Az ügyek kisebb csoportja igényel jogi képviseletet.

Vannak olyan szervezetek, akivel állandó partneri viszonyt sikerült kialakítani?

Bizonyos stratégiai jellegű ügyek illeszkednek például a TASZ (Társaság a Szabadságjogokért) vagy a NEKI (Nemzeti és Etnikai Kisebbségi Jogvédő Iroda) profiljába. Az ő jogászaik többször is láttak már el jogi képviseletet az AVM stratégiai ügyeiben. Más, kisebb, főleg polgári jogi, családjogi, rendészeti természetű jogi problémák kapcsán az eddigiekben egy olyan ügyvéddel kerültünk kapcsolatba, aki visz Utcajogász-ügyet. Tervbe van véve, hogy bővítsük ezt a kört, ezért szeretnénk majd egy felhívást közzétenni, amiben kifejezetten ügyvédek keresünk jogi képviselet ellátására, illetve ezzel kapcsolatos háttérmunkákra.

Egy tanács lehet jó és kevésbé szerencsés. Előfordulhat például, hogy valakit eltanácsolok a jogérvényesítéstől, miközben talán sikerre vihetné volna az ügyét. De igaz lehet ez fordítva is, beleviszem egy olyan eljárásba, amiből rosszul jön ki. Mit gondol az ezzel kapcsolatos jogász felelősség kérdéséről az Utcajogász kötetlen keretei között?

Azt gondolom, hogy nincs lényeges különbség ahhoz képest, mint ha bármilyen más ügyfélnek dolgozna az ember.

Az anyagi rászorultság mellett szellemileg milyen állapotban vannak az önközhöz forduló emberek?

Ez érdekes, mert az utcán nyilvánvalóan azok a hajléktalan emberek élnek, akik a legrosszabb helyzetben vannak, és az emberek hajlamosak azt gondolni, ennyit jelent a hajléktalanság. A hajléktalanság nyilvánvalóan testileg és lelkileg is iszonyúan megterhelő állapot. Nem gondolom, hogy szellemileg a társadalom egyéb rétegeihez képest nagy különbségek mutatkoznának. Persze árnyalja az egészet az is, hogy aki iskolázatlan, talán könnyebben lesz hajléktalan, de az is igaz, hogy ez a tendencia is megdőlni látszik, mert manapság teljesen különböző emberek kerülnek viszonylag könnyen ilyen helyzetbe. Ma Budapesten nagyjából tízezer, országosan pedig harmincezer hajléktalan ember él. És sokszor nem is gondolnánk a szembejövőről, hogy hajléktalan.

Mit gondol, a magyar társadalom általában véve hogyan viszonyul a hajléktalansághoz? Ellenszenv, együttérzés, netán aktív segítő szándék jellemző?

Erről egy érintettet lenne leginkább érdemes megkérdezni. Én azt érzékelem, hogy a szolidaritás nem túl nagy a magyar társadalomban, viszont az is igaz, hogy én csak pozitív visszajelzést kaptam, mióta itt dolgozom.

És a „lakhatás legyen alapvető jog” eszméjével a társadalom többsége vajon egyetért?

Nem tudom. Csak remélni tudom, hogy igen. Végül is abban is egyetértünk, hogy mindenkinek legyen mit ennie. Nyilván van egy olyan mechanizmus, hogy az emberek sokszor eltolják maguktól ezt az egész problémát, nem akarnak tudomást venni róla, ezért érdektelenek.

Az AVM-ről a 2010-es kormányváltást megelőzően nem igazán hallhattunk. Miért?

2010 óta egyértelműen romlott a hajléktalanok helyzete. Hogy mást ne mondjak, az Alaptörvénybe foglalták, hogy a hajléktalan embereket meg lehet büntetni amiatt, mert közterületen élnek. Azt gondolom, hogy ez világszinten is egyedülálló „vívmány”. A mai magyar kormány szegényellenes, ezt többek között a statisztika is igazolja. Az, hogy nő a szegények száma, és ma Magyarországon a népesség egyharmada kevesebb, mint havi

65.000 forintból él, mind ezt mutatja. Ráadásul ez egy romló tendencia. Szerintem ez borzasztó.

A budapesti önkormányzat különösen hajléktalanellenes, sokszor kezdeményezője a hajléktalan emberekkel szembeni jogszabályi fellépésnek. Többször próbáltunk kezdeményezni egyeztetéseket a fővárosi közgyűléssel, eredménytelenül, és a radikálisabb jellegű fellépéseink előtt is igyekszünk tárgyalásos alapon kapcsolatba lépni az önkormányzattal. Persze nehéz úgy, ha maga a főpolgármester az AVM-et rendbomlasztó anarchisták csoportjának tartja.

De mégis, 2010 előtt annyival jobb volt a hajléktalanok sorsa?

Jó nem volt. Valamivel jobb volt.

Volt szegénybarát kormánya Magyarországnak a rendszerváltás óta?

Nem.

Ha egy baloldali kormány lenne hatalmon, jobb lenne a helyzet? Nem illúzió ez?

Ha rendes baloldali kormányunk lenne, természetesen jobb lenne, de az az oldal, amelyik magát ma Magyarországon baloldaliként határozza meg, valójában nem túl baloldali. Hogy csak egy példát hozzak, a XIII. kerületi MSZP-s vezetés első körben tiltotta ki a kerületből a hajléktalan embereket, amint lehetősége nyílt rá. A korábban kormányzó, ma pedig ellenzéki pártok se tettek le sokkal többet az asztalra, mint a mai kormány. A rendszerváltás és az önkormányzati tulajdonú lakások tömeges privatizációja óta nincsen Magyarországon érdemi lakáspolitikai.

A hajléktalanság elleni küzdelem egyáltalán valóban állami feladat? Nem lehet azt mondani, hogy ez egy kizárólag civil szervezetekre tartozó terület?

A hajléktalanság lakhatási válság eredménye. Ahhoz pedig, hogy legyen elég megfizethető és emberhez méltó lakhatási lehetőség városokban és vidéken, országos szintű intézkedésre van szükség. Ezért a hajléktalanság elleni küzdelem állami feladat, ami nem merülhet ki hajléktalanszállók építésében. A lakhatáshoz való jog biztosítása kizárólag állami feladatként értelmezhető. De általánosan is, ha belegondolunk, sem megfelelő anyagi háttere, sem jogalkotási lehetősége nincs senki másnak, csak az államnak.

Próbál az AVM valamilyen módon lobbizni a politikusoknál, a jogalkotónál?

Számtalan javaslatunk van arra, hogyan lehetne a lakhatási válságon javítani. Ezeket elküldtük körülbelül az összes élő magyar politikusnak.

És mi volt a visszajelzés?

Nagyon kevés kivételtől eltekintve nem tudok visszajelzésről olyan döntéshozó részéről, akinek szava van a területen. Van sikeres kivétel is. Kőbányán két éve indult el egy lakhatási program, ami az utcáról lakásba költözést célozza meg. A kőbányai erdőkben élők kunyhóit akarták lerombolni, akkor az AVM élőlánccal védte a területet és közvetve a kunyhólakókat. Ezt követően indultak el a tárgyalások az önkormányzattal, hogy az emberek üresen álló kőbányai ingatlanokba költözhessenek. Az AVM aktivistái és más önkéntesek a Habitat for Humanity segítségével aztán különféle adományokból felújították a lakásokat.

Szándék kérdése a hajléktalanság elleni küzdelem? Gazdaságilag kivitelezhető egyáltalán, megérné a társadalomnak?

Mondok egy példát. Ott a kilakoltatások ügye. Ha egy család utcára kerül, ott vannak azok a szociális alapú ellátások, amiket az állam kifizet: a gyermekek nevelőszülőkhöz vagy intézetbe kerülnek, azért állami támogatás jár, a szülők pedig nyilvánvalóan igénybe veszik majd a hajléktalanellátást. Ezek az állam számára minden esetben kiadást jelentenek, komoly kiadást.

Hosszú távon viszont pusztán gazdaságilag sem éri meg a társadalom számára ennek a modellnek a fenntartása. Az állami gondozásban lévő fiatalok karrierkilátásai egyértelműen rosszabbak, mint azoké, akik teljes családban nőhetnek fel, ami azt is jelenti, hogy később a közteherviselésben is kevésbé tudnak majd részt vállalni. A hajléktalan felnőttek eltartása is komoly állami kiadást jelent. Aztán gondoljunk csak bele a saját életünkbe: milyen lenne tömegszállóból minden reggel az összes holminkkal elindulni munkát keresni? Nem biztos, hogy egyáltalán esélyünk lenne így munkát kapni. Ezért azt mondom, minden alapja a lakhatás. Bizonyos esetekben egyes tartozások szociális megfontolásból történő elengedésével, és szociális munka biztosításával pedig garantálva lenne a hajléktalanság küszöbére sodródott családok lakhatása, ami hosszú távon azt is jelentené, hogy a család tiszta lappal indulva együtt maradhatna, ami a társadalom számára is minden szempontból kedvező. Kétségtelenül állami kiadás egy például 700.000 forintos köztartozás elengedése, de az ezzel elérhető gazdasági előnyök hosszú távon ennél jóval jelentősebbek. Ha az állam több pénzt szánna erre a területre, több pénzt is kaphatna vissza belőle.

Ha ön lenne a miniszterelnök, mi lenne az első három intézkedése?

A legelső intézkedésemként az elhelyezés nélküli kilakoltatás tilalmát foglalnám törvénybe, különösen olyan családok esetében, ahol gyerekek is vannak. Nem gondolunk ugyanis bele, de ilyen esetekben a gyámügy azonnal viszi a gyerekeket, amit nem kell magyarázni, hogy miért borzasztó. Aztán ott a rengeteg kihasználatlan, üresen álló ingatlan, ezek lakhatási célú hasznosítására találnék ki egy programot. (Megjegyzem, ez utóbbira nagyon sok javaslata volt már az AVM-nek.) És természetesen megszüntetném a hajléktalanság kriminalizációját. Valószínűleg inkább ez lenne a legelső intézkedés.

Mit gondol az egyházak szerepéről? Van velük bármiféle kapcsolatuk?

Amikor tavaly ősszel a fővárosi közgyűlésben az aktivistáink étláncot alkotva tiltakoztak a hajléktalanság kriminalizálása ellen, abban részt vett többek között Bolba Márta evangélikus lelkész. A Szent Egyed katolikus közösség és Radnóti Zoltán rabbi is tiltakozott. Aztán maga Ferenc pápa is gyakran szól fel a szegény és a hajléktalan emberekért. Abban bírom, hogy a katolikus hívek gondolkodása is változhat ezáltal, mert bár nem lehet általánosítani egy ekkora vallási közösség tagjai kapcsán, de azért mégiscsak hallottunk olyan híreket, hogy egyes katolikus templomokból kiűzik a hajléktalan embereket. Miközben a keresztény gondolkodás mintha nem erről kellene, hogy szóljon.

Ön jogásként hogyan került közel az AVM-hez?

Kicsit több mint egy éve vagyok a programban. Olyan szakaszban voltam az életemnek, amikor nem tudtam pontosan, mit is akarok csinálni a továbbiakban, viszont szerettem volna valamiféle önkéntes munkát végezni. Így jelentkeztem végül toborzásra, ahogy bárki más.

Teljesen önkéntes alapú ez a tevékenység? Csinál mást is mellette?

Az AVM-ben senki sem kap fizetést. Korábban többek között ügyvédektem, jelenleg csak ezzel foglalkozom.

Mi a legjobb élménye, mióta itt dolgozik?

Volt egy nagyon kalandos ügyünk. Megismertem valakit, aki kerti munkáért cserébe egy szobában lakhatott valakinél. Egyszer csak megszűnt ez a lehetősége, ráadásul lábbetegség miatt amputálni kellett a lábát. A kórházban derült ki, hogy sok évvel ezelőtt holtá lett nyilvánítva, ezért az amputációt követő rehabilitációban sem tudott volna részt venni, és fennállt a veszély, hogy kiteszik az utcára. Megtudtuk, hogy a Monori Járási Bíróság nyilvánította holtá, gyorsan lerobogtunk, és intézkedtünk. Szerencsére sikerrel jártunk, így végül visszakerült az élők sorába.

És a legrosszabb élménye?

Mindig az, amikor valakit kilakoltatnak és nem tudunk neki segíteni.

Fel tudnak már mutatni konkrét, valóban kézzelfogható eredményeket is?

Az AVM-ben és az Utcajogász keretein belül nagyon sok embernek tudtunk segíteni már eddig is személyre szabott tanácsokkal. Aztán hogy mást ne mondjak, összeállítottunk egy kifejezetten hajléktalanoknak szóló jogi kisokost,⁴ ami a legalapvetőbb és számukra legtipikusabb élethelyzetekben segíti az eligazodást.

⁴ *Megjelent a köztéri jogi kisokos 2014-es kiadása!*

http://utcajogasz.blog.hu/2014/03/19/megjelent_a_kozteri_jogi_kisokos_2014-es_kiadasa (Letöltve: 2014.05.20.).

A jogalkotás szintjén is voltak komoly sikereink. A mi munkánknak is volt köszönhető, hogy 2012 végén az Alkotmánybíróság kimondta, hogy a közterületen élő hajléktalan emberek kriminalizációja alkotmányellenes. Az már egy másik kérdés, hogy a jelenlegi kormányzat erre úgy reagált (amihez volt is elég hatalma), hogy 2013-ban az Alaptörvénybe foglalta a közterületen élés szankcionálásának lehetőségét.

Mindent egybevetve az AVM legnagyobb kézzelfogható, bizonyítható sikerének mégis a már említett kőbányai lakásfelújítási program beindítását nevezném. Siker ez minden szempontból. Jól mutatja, hogy az önkormányzatnak az ilyen megéri, mert nő az ingatlan értéke. És természetesen jó az embernek is, hiszen van hol laknia. Nagyon sokan jöttek segíteni, a legszebb az volt, hogy a hajléktalan önkéntesek segítettek felújítani más hajléktalan emberek leendő otthonait. Mostanra több kerületben is született hasonló kezdeményezés, reméljük ezek is hasonló eredménnyel járnak majd.

Ön szerint felszámolható egyáltalán véglegesen a hajléktalanság? Optimista?

Remélem, hogy felszámolható. Rossz irányba haladunk, és félek, hogy ha így marad, nagyon nem lesz jó. De nagyon jó érzés, hogy senki sincs egyedül, aki ez ellen akar tenni.

Szabó Tibor Zsombor:
Közös utakon: (Jog)tudomány és hit – kutatói szemmel

Miként függenek össze első ránézésre összefüggés nélkülinek gondolt tudományterületek? Hogyan válhat a hit a tudományos dialógus alapjává, átszöve a gondolataink és érveink rendszerét? Hol van helye mindebben a jognak és mi a szerepe a jövőre nézve? Nézőpontok és vélemények kutatói szemmel: Deli Gergellyel beszélgettem.

Kigyűjtöttem néhány szakmai adatot és önéletrajzi „állomáshelyet” a pályafutásodról elérhető információhalmazból. Elsősorban azon elemekre koncentráltam, amelyek engem is érdekelnek. Anélkül, hogy most végigmennénk ezeken a kronologikus sorrendiséget tekintve összekevert fogalmakon, arra lennék kíváncsi – első kérdésként – hogy mivel foglalkozol ezek közül a legszívesebben?

Jog-Állam-Politika – Einführung in die Methodologie der Rechtsvergleichung – egyetemi docens – Arbor fuit Benedictus – American Law and Economics Association – Mathias Corvinus Collegium – Érték és valóság – Alkotmánybíróság – A jó erkölcsökről – Sólyom László által adományozott ösztöndíj 2014 – római jogi előadások és szemináriumok a Győri Széchenyi István Egyetemen – a Bencés Diákszövetség főtitkára

Kérdésed roppant jogos, mert egyrészt sajnálatos módon a címhalmaz meg státuszhalmozás Magyarországon nagyon elterjedt, másrészt nagyon veszélyes, harmadrészt pedig jómagam nagyon ellenzem ezt, és ennek ellenére – azért most jól saját magam ellen tudtam fordítani ezt a tört – nálam is olybá tűnik, mintha erről lenne szó. Valójában egész jó rendet lehet tenni ezek között a dolgok között és tulajdonképpen három nagy csoportba beosztható mindez. Az első csoport lenne a munka, vagy szebb

szóval a hivatás. A második csoport lehetne a kutatás. A hivatás fogalma a munkába és a kutatásba egyaránt belevág. A harmadik nagy csoport a társadalmi tevékenység, ami már nagyon közel áll Deli Gergőhöz, a személyhez. Az összes többi felülepítmények, de ahogy haladunk előre a munka-kutatás-társadalmi tevékenység hármasságán, egyre közelebb jutunk hozzám, mint személyhez, tehát van ebben a felsorolásban egy ilyen típusú mozgás is. A munka alá tartozik az Alkotmánybíróság és az egyetemi pozíció, tehát tulajdonképpen két állásom van. Ez már egy jóval leegyszerűsítettebb kép, de még így is nagyon nehéz mindkét helyen helytállni. A volt és a jelenlegi munkaadóimnak köszönhetem, hogy ezt a kettősséget eltűrik mindkét részről. Így lehet az egyik munkahelyem jelenleg az Alkotmánybíróság, a másik pedig a győri Széchenyi István Egyetem. Sokat dolgoztam és sok kompromisszumot kötöttem mindkét helyen azért, hogy ezt a kiváltságot megkaphassam, köszönöm érte a bizalmat. Így már egyből egy tisztább képünk van. A következő nagy kategória a kutatás, és ide tartoznak a jó erkölcsök, a jog közgazdaságtani elemzése, az érték és valóság általad említett hívószavai. Ebben a vonatkozásban is egy nagyon érdekes leegyszerűsítéssel élek már évek óta, mert különben nem tudnék létezni. Minden év elején meghatározok két kutatási témát és egész évben azokon dolgozom. Így már év elején világosan tudom, mivel fogok foglalkozni. Az egyik téma mindig római jogi, és azon belül is egyetlenegy rövid szöveghely a tárgya. Soha nem nyúlok átfogó témákhoz, mert tudom, hogy annak tisztességes kikutatására nem lenne időm. Egyetlenegy, általában öt-tíz soros, a Digestából vett fragmentummal foglalkozom egy egész éven keresztül. Úgy tapasztaltam, hogy ezen idő alatt erről a néhány sorról lehet olyan mélységű kutatásokat végezni, amelyek elég magas színvonalúak ahhoz, hogy azokat fel tudjam vállalni, azaz, hogy valamely nemzetközi fórumon megjelenhessek velük. A másik téma pedig általában jogbölcseleti jellegű, ahol nagy ívű háttérmagyarázatokkal foglalkozom. A kettő nagyon jól kiegyenlíti egymást: míg az egyik nagyon aprólékos munka egy kis szöveggel, és egy nagyon fókuszált, mikroszkopikus jellegű megközelítést jelent, addig a másik olyan, minthogyha egy óriási teleobjektívvel néznék bele a világba, ott a kis részletek elhomályosodnak és a nagy narratívák jönnek elő, például hogy jog és erkölcs hogyan mozdul el egymáshoz képest napjaink joggyakorlatában.

Mik ezek a választott témáid ebben az évben?

Idén a kis téma egy, a megbízás nélküli ügyvitelre vonatkozó fragmentum a Digestából. Ez önmagában is nagyon érdekes, mert kapcsolódik az idén választott nagy ívű jogbölcseleti problémafelvetésekhez is. E tekintetben idén azzal foglalkozom, hogy miképp alakulnak a szabad akarat és a determináció kérdései a jogtudományban, de főleg a magánjogban hogyan jelennek meg ezek a problémák. Azért roppant érdekes a megbízás nélküli ügyvitel e szempontból, mert ez a jogintézmény a jog és a társadalmon kívüli együttlétezés, tehát a jogon kívüli világ határán helyezkedik el. Mindmáig meglehetősen vitatott az, hogy jogilag milyen keretek között lehet egy olyan igényt kikényszeríteni, ami a megbízás nélküli ügyvitelből származik. Azaz, milyen mértékben kell tekintetbe vennünk annak a szabad akaratát, akinek érdekében, de kérése nélkül beleavatkoztak az ügyeibe, illetve mennyire elégedhetünk meg azzal, hogy objektív tényezők determinálják azt, hogy melyik kéréstlen beavatkozás volt számára hasznos vagy eredményes.

Vannak más olyan témák is, amelyek kapcsolódnak egymáshoz, vannak átnyúlások az egyik témából a másikba? Úgy értem, hogy ha megvizsgálász egy római jogi szöveget és arról „beugrik” valami a jogbölcseleti témához?

Abszolút. Akkor lehet egyszerre több dolgot hatékonyan csinálni, ha mindent mindennel összefogok, azaz lényegében egy fő dologgal foglalkozom csupán, amelynek attól ezer arca lehet. Sok időt vesz igénybe átállítani az agyat egy témáról egy másik attól különböző témára, és ezt nem is tudnám talán hatékonyan megcsinálni. De azt, hogy ugyanazt a pontot két oldalról, a mikroszkopikus és a teleobjektív nézőpontból is szemléljem, ez megvalósítható. Ezt véghez tudom vinni időhatékonyan, meg talán eredményorientáltan is. Szóval ez mindig így működik, mindig megpróbálom a nagy ívű narrációkat kis példákkal alátámasztani. Ez azért is jó, mert nem szeretek csak úgy filozofálgatni bele a levegőbe, egy nagyon absztrakt szinten, hanem mindig igyekszem konkrét példán keresztül bemutatni, hogy ezt miért gondolom így. Ez a munkamódszer sokkal plasztikusabb eredménnyel kecsegtet és sokkal érthetőbb is szerintem.

Kicsit visszakanyarodnék a metódusra, hogy hogyan fogsz neki egy munkának. Tehát év elején elkezded, és aztán hogyan kell elképzelni a további munkafolyamatot? Külföldi könyvtári kutatásokat is megvalósítasz, esetleg célirányosan ösztöndíjakat pályázol meg, amelyekkel kimehetsz külföldre kutatni? Mikorra érik be az éves munka? Be tudod-e fejezni általában év végére, amit év elején elkezdtl? Ha nem, továbbviszed-e a következő évre, vagy a kutatás adott állásánál lezárod, hogy a következő évben már egy új kutatásnak foghass hozzá?

Kialakult az évek során, hogy ha megvan a téma, mondjuk egy kisebb római jogi téma, ahhoz mindenképpen kell egy személyes érzelmi vonzódás, hogy alapvetően tessenek nekem a kiválasztott szöveg. E nélkül nehéz feláldozni az embernek az energiáit. Fantasztikus dolog, hogy tulajdonképpen szabadon választhatom ki, hogy mivel szeretnék foglalkozni. Ez mindennek az alapja, innen kezdődik az egész.

A szabad akaratnak a megnyilvánulása...

Igen, meg lehet találni ebben a szabad akaratot is, vagy éppen determinálni a választásomat, abból, ami körbevesz engem. Jelenleg erről az egészről azt gondolom, hogy csupán szűk látókörömből fakad ez a szabadság, hogy az ember csak egy nagyon kis részét tudja a világnak befogni, átlátni, befogadni. És aztán milyen messze van a befogadás az elfogadástól! Nyilván ez a „törpeség” az, ami lehetővé teszi, hogy szabadnak higgyük magunkat. Rengeteg dolgot nem látunk, ami bennünk munkál, még akkor is, ha tudományos kutatásról van szó. Általában januárban leadok itt a munkahelyemen egy szabadságolási tervet, hisz már akkor tudom, hogy melyik héten hova megyek. Idén januárban például már tudtam, hogy idén ősszel pontosan mikor megyek Nápolyba. Az időbeosztás mellett össze kell gyűjteni, hogy az adott szűk témában milyen szakirodalom van. Ezt ma már otthonról, egy sima internet-hozzáféréssel is elég jól fel lehet térképezni, hiszen a legnagyobb szakkönyvtárak katalógusai is hozzáférhetőek már az interneten, de egy sima google-keresés is rengeteg találatot hoz. Ebből összeáll mondjuk egy húsz oldalnyi bibliográfia, csak a címekkel. Ezután

valamikor az év elején el szoktam menni – idén épp januárban voltam – egy külföldi könyvtárba, ahol ezek a szakirodalmi tételek jó eséllyel megvannak. Majd jön az olvasás, és így számos tételt ki lehet szűrni, mert hamar láthatóvá válik, hogyha valami nem releváns. Így ebből a húsz oldalnyi irodalomból a végén az ember nem fogja elolvasni mind a tízezer oldalt, hanem mondjuk csak négyezret. Az olvasást megelőzően nagyon fontos, hogy az adott forrásszövegről ki kell alakítani a saját véleményedet. Ez a kulcsfontosságú első lépés. Ez roppantul fontos, mert különben elveszel a szakirodalomban és a különféle egymással ellentétes álláspontok félrevezetnek, és nem lesz eredeti gondolatod sem. Először a saját véleményedet kell kialakítani a primér forrás alapján. A tízsoros szöveget akár ötszázszor is elolvasom, lefordítom, és csak arra koncentrálok, hogy a szöveg írója mit akart kifejezni. Miután kialakítottam erről az álláspontomat, elolvasok mindent a szakirodalomból, ami erre a szövegre vonatkozik, és amit olvasok, ütköztetem azzal, amit én gondolok róla. Lehet, hogy mások véleménye meggyőző és akkor módosítom a saját álláspontom.

Sokszor volt már ilyen?

Persze, ez inkább a jellemző, nagyon sokszor kell „újrágombolni” a dolgokat. De sokszor úgy módosítok, vagy gondolom újra az álláspontomat, hogy a „támadást” kivédje. Úgy működik ez, mint a paradigmaváltások. Kérdés, hogy fenn tudom-e tartani a paradigmámat? Persze a saját véleményhez sem lehet csökönyösen ragaszkodni. Úgy vélem, egy kutató egyik legfőbb erénye az, hogy képes elengedni azt, amit írt. Ez egy nagyon fontos dolog. Képesnek kell lenned rá, hogy azt mondd, hogy amit kimondtál, az rossz. Így megy ez. Van egy elképzelésem, és a szakirodalmat már nem azért olvasom, hogy az elképzelésemet kialakítsam, hanem pusztán a primer források alapján állítok valamit, és azzal ütköztetem azt, amit mások mondanak. Ez egy jó módszer a véleményem szerint, amelyből sok friss dolog származhat, és talán emiatt kapok figyelmet külföldi konferenciákon is. Nem arról beszélek, amit ők is elolvashatnak a szakirodalomban, hanem új nézőpontból világítom meg a régi problémákat, ami annak köszönhető, hogy először csakis a forrásszövegekkel foglalkozom, és kezdetben nem érdekel az, amit előttem írtak róla, mert az már egy interpretáció. Ez már csak azután érdekes, miután saját interpretációt kialakítottam.

Kicsit térjünk vissza oda, hogy ütköztetted a véleményedet. Van-e olyan élményed ezzel kapcsolatban, amit katarzisnak szoktunk nevezni?

Igen. Amikor a heuréka-élmény megérkezik, az hatalmas, letaglózó élmény. Például tavaly napokig-hetekig gondolkoztam egy problémán, és határozottan éreztem, hogy van ott valami érdekes, de egyszerűen nem bírtam rájönni. Ilyenkor föl-alá sétálok morfondírozva az irodámban, és akkor vagy történik valami vagy nem. Amikor átvágom a csomót, az valami fantasztikus érzés. Azért szeretem ezt a nagyon koncentrált, egyetlenegy forráshelyre rögzített fókuszot, mert ott képes ez megtörténni. A római jogtudomány ma már annyira végletekig kidolgozott, mint általában minden tudomány, hogy meglehetősen nehéz erre a heuréka-élményre rátalálni. Ha azonban nagyon apróra szűkítesz, akkor még mindig tudsz áttörést elérni. Sokszor megtörténik, hogy rájövök valamire, és később olvasás közben tapasztalom, hogy háromszáz évvel ezelőtt már

valaki ugyanezt kitalálta. Az élményből egyrészt már ez nem vesz el, másrészt pedig nem is kell feltétlenül mindig arra törekedni, hogy újat mondjunk. Persze nagyon jó, ha tudunk, de az tulajdonképpen egy véletlen. Hogy a kutató elérje a célját, abban nagyon nagy szerepe van a véletlennek. A legnagyobb jelentőség persze a munkáé, hasonlóan ahhoz, ahogy Edison mondta, egy felfedezésben 99% a munka, 1% a zsenialitás. Esetemben zsenialitásról nincs szó, de 99% munkáról és 1% véletlenről viszont annál inkább.

Előfordult-e már olyan, hogy ez a heuréka-élmény annyira erős volt, hogy – maradva az éves időintervallumnál – ez már az évnek az elején megérkezett és így erről a témáról már esetleg egy konferencián beszéltél is abban az évben, esetleg a következőben? Tehát viszonylag frissen jött az eredmény, és a kutatási fázistól elkezdve minden ideális módon folyt le?

A kutatási folyamat úgy néz ki, hogy megvan az ötlet, amivel foglalkozom, megvan a saját elképzelésem, megvan a bibliográfia-jegyzékem, kiutaztam, kifénymásoltam, elolvastam, amit kellett. Ezek után jön a következő lépés, hogy hogyan írja meg az ember a tanulmányt. Szerencsés dolog, hogy vannak ritmikusan visszatérő konferenciák az életemben. Az egyik tavasszal van, általában kora tavasszal, a másik pedig kora ősszel. Az is szerencse, hogy a kora tavaszi fiatal kezdő tudósoknak szóló konferencia, tehát olyanoknak, mint én. Ott már meg merek jelenni egy nyers témával. Oda már úgy megyek, hogy 50-60 %-os készütségben vagyok. Talán van már egy ötlet, de ez még nyers, kidolgozatlan. A velem egyidős tudósoktól rengeteg impulzust és kritikát kapok, amelyeket alaposan át tudunk beszélni. Így a másik konferenciára, a SIHDA-ra, amely a római jogászok legfontosabb találkozója, már egy kiértelt anyagot tudok vinni. Általában húsz percet beszélhet az ember egy ilyen fórumon, az maximum öt gépelt oldal. Szeptemberben már készen kell lennem egy olyan anyaggal, amelyet fel lehet vállalni egy nemzetközi szakmai közönség előtt is. Ezen a konferencián a világ minden részéből vezető római jogászok vesznek részt és őket természetesen nem lehet banalitásokkal lekenyerezni. Ha csak ilyet tudnék tálalni nekik, akkor inkább nem tartok előadást abban az évben. De szeptemberre azért már össze szokott állni egy olyan anyag, amellyel föl tudok lépni. Az év hátralévő része arról szól, hogy ebből az öt oldalból megírok egy tizenöt-húsz oldalt, hiszen az előadásnak az anyaga egy írott folyószöveg, tulajdonképpen beszélt szöveg. Ebből kell megformálni egy írott megjelenésre alkalmas szöveget, amely irgalmatlan nagy munka, gondolok itt a lábjegyzet-apparátusra, a szakirodalmi hivatkozásokra, miegymás. Optimális esetben így néz ki egy év. Sajnos sokszor van torlódás, mert egy komoly szakmai folyóiratban fél évig is elhúzódhat egy cikk megjelenése. Hiába vagyok kész már decemberben az anyagommal, és adom le valahova, előfordul, hogy csak márciusban válaszolnak vissza, akkor érkeznek meg a peer review-k, ami alapján nem ritkán az egész cikket át kell dolgozni. Hiába, hogy már nem vagyok a témában annyira benne, már más témán dolgozom, mégis vissza kell lépnem az előző évbe, mert javításokat, átdolgozásokat kérnek. Így sajnos vannak időbeli átfedések, de az évnek mégis van egy fő menete és egy viszonylag szilárd váza.

Mi az a tudományos téma, amely jelenleg a legközelebb áll hozzád? Említetted, hogy szabad akarattal kapcsolatban választasz témákat. Nyilván olyasfajta tárgykört

választ magának az ember, amellyel szívesen dolgozik, illetve amelynek kutatásával napokat, heteket eltöltene egy könyvtárban, ha lenne rá ennyi ideje.

Kétféleképpen válaszolnék erre a kérdésre. Ami személyesen – beleértve az egész létezésemet – a leginkább izgat, az a hitünknek és létezésünknek a kérdése. Tulajdonképpen az a kérdés, hogy hogyan lehet értelmesen, szakszerűen, tudományosan artikulálva beszélni a jogbölcselet területén is hívő emberként. Ez a legfontosabb, egész személyemet megmozgató probléma. Fő életcélomnak tartom, hogy egy keresztény hit alapú diskurzust a maga teljesen egyenértékű jogán segítsek beemelni a jogtudományi diskurzushoz. A másik konkrét válasz pedig az, hogy leginkább a determináció, szabad akarat és a jogtudomány kapcsolata foglalkoztat. Ennek a problémának számos leágazása van. Összefüggésben áll mindez a jog közgazdaságtani elemzésével is, amely bizonyos értelemben szintén az ok-okozatiság problematikáját vizsgálja. A korszerű közgazdasági modellek alapját az egyéni preferencia képezi. Minden közgazdasági illetve jogi cselekvés megítélése végső soron erre épül. A piacon megnyilvánuló egyéni preferenciák képezik a végső legitimációs pontot a legtöbb közgazdaságtani elméletben. Mit választ az egyén? A preferencia is valahogy kialakul azonban, és itt jelenik meg a kérdés, hogy hogyan alakul ki? Determinálják a külső behatások, a neveltetés, az objektív környezet, vagy pedig van a preferencia-kialakításnak egy olyan magja, amely az egyén önálló szabad akaratában forrászik? Ezek a témák összeérnek valahogy és ez az, ami leginkább izgat.

Kezdeném a második témakörrel. A közgazdaságtudomány, mint szigorú értelemben vett tudomány a modern korban jelent meg. Miképpen tudod ezt a területet összehasonlítani a római joggal? Látsz olyan pontokat, amelyekeken keresztül az antik római jog és a legmodernebb közgazdaságtani elméletek például a viselkedési közgazdaságtani modell összekapcsolhatóak?

Közgazdaságtörténeti szempontból nem értek ehhez, de az teljesen világos, hogy a római jog klasszikus korszakában, tehát a Krisztus születését követő 1-3. században egy piacgazdaságot kiszolgáló jog volt. Ahogy ezt lekicsinylően is mondták róla később: „kalmár-szellemű jog”. Ami ott történt, az teljesen azt a célt szolgálta, hogy egy létező piacot szabályozzon. A római jog ezen tulajdonsága tette lehetővé, hogy a 11-12. században Észak-Itáliában a római megoldásokat újra felkarolják, és ez a „kalmár-szellem” volt az, amely miatt tulajdonképpen a római jog a kontinensen elterjedt. Az észak-itáliai városállamok a 11. században kerültek újra arra a gazdasági-kereskedelmi fejlettségi fokra, amit a rómaiak a principátus korszakában egyszer már megvalósítottak. Azért volt az olaszok számára annyira alkalmas a római jog, mert nem kellett egy új kódexet létrehozniuk a semmiből, hanem rájöttek, hogy a római szabályok alkalmazhatóak az ő kortárs viszonyaikra is. Végeredményben ez egy történelmi szerencse, hogy pont ott és pont akkor találtak rá Iustinianus császár Digestájára. Abban a történelmi korszakban arra a kódexre éppen szükség volt, mert újra felvirágzott a távolsági kereskedelem, a piaci alapú üzleti viszonyok megerősödtek. Ha azt látjuk, hogy van egy eladó és egy vevő, akik preferenciáik alapján kötnek vagy nem kötnek üzletet, akkor innentől kezdve a probléma univerzális és a római jogból hozott példának legalább olyan relevanciája lehet, mint egy tegnapi tőzsdei ügyletnek.

Maradva az univerzális jellegnél: miként lehet rávetíteni ezeket a 20. századi tudományos irányzatokat egy római jogi fragmentumra? Mi ennek a módszere?

A római jog és a közgazdaságtani gondolkodás kapcsán az összekapcsolást elősegíti, hogy a római jog egy kazuisztikus, esetről-esetre építkező jog volt. Ez teszi lehetővé azt, hogy egy nagyon újfajta közgazdasági gondolkodásmóddal közelítsünk hozzá, ez pedig a viselkedési közgazdaságtan módszertana. Ez az irányzat nagyon fiatal, az 1970-es években kezdődött el, és persze nem lehet egyértelműen, vagy legalábbis egyszerűen a római jogi forrásokra alkalmazni. Azért nem, mert a viselkedési közgazdaságtani modellek mögött statisztikai méretű adatbázisnak kellene állnia és ilyen a római jogban korlátozott mértékben áll csak a rendelkezésünkre. A forrásokat tekintve a Digesta már egy szelektált esetgyűjtemény, és még akkor is, ha az egy korszakhoz tartozó vagy az egy szerzőtől származó részleteket ki is gyűjtjük belőle, amelyek alkothatnak már ugyan egy statisztikai szempontból releváns tömeget, de sohasem tudjuk azt a kontextust, amiből a forrásokat kiszakították. Nem tudjuk az egészhez való viszonyukat és arányukat, ezért minden olyan konklúzió, amelyet a viselkedési közgazdaságtani gondolkodásmód alapján hozunk ki a római jogi forrásokból, korlátozott lesz és csak feltételezésnek, hipotézisnek minősíthető. A klasszikus közgazdaságtan nagy mechanizmusai, mivel a problémák univerzálisak, már a római jogban is megtalálhatóak és sikerrel alkalmazhatóak. Én egyébként azért a római joggal dolgozom, mert azt ismerem valamelyest. Az is egy előnye, hogy a világon mindenhol ismerik. Ha a magyar joggal foglalkoznék, a másik jogrendszerrel, amely valamilyen szinten szintén ismerős számomra, az nem igazán lenne érdekes senkinek Magyarországon kívül. Ha egy római jogi példát használok, az egyfajta közös érintkezési pontot képez. Azt lehet, hogy egy francia is elolvassa, vagy egy dél-afrikai vagy éppen kínai, ellenben ha arra koncentrálok, hogy a magyar jog mit gondol egy bizonyos kérdésről, az nagy valószínűséggel érdektelen lesz a számukra. Ebből a szempontból szerencsésebb a római jog. Igazából a római jog ezekben a típusú kutatásokban csak egy esetleges téma, amit az érvelésemhez felhasználhatok.

Most már jobban látom az összefüggést az univerzális jelleg és a római jog viszonyában. Áttérnék arra a témakörre, amit említettél, a fő életcélra, a keresztény hit és a tudomány összefonódására. A tudományos dialógusban valóban nem egy elterjedt dolog hivatkozni a keresztény hitre. Magam sem olvasok sűrűn arról, hogy a tudósok esetleg próbálnák a keresztény hitüket a tudományos gondolkodás részévé tenni, vagy hogy ez legyen a szellemi tevékenységük fundamentuma. Nyilván egy keresztény embernél nagyon fontos, hogy a „mozdulatlan mozgató” valahol alapja legyen az egész diskurzusnak. Mégis azt gondolom, hogy van számos keresztény értékrendet valló tudós, aki kutat, de nem mindenki szeretné a saját tudományágának alapjává tenni a keresztény hitet. Te a Bencés Diákszövetség főtítkára, a diákszövetség 2013-ban megjelent Almanachjának társszerkesztője is vagy. Mi ennek a meggyőződésnek az eredője?

Először kicsit általánosságban beszélnék a tudomány és hit kapcsolatáról. Szerintem azt feltételezni tudományosan, hogy nincs Isten, pont ugyanolyan abszurd állítás, mint azt feltételezni, hogy van. Tudományos-kritikai megközelítéssel úgy kell közelítenünk ehhez

a problémához, hogy ez a két állítás egymással egyenértékű: Isten van, Isten nincs. Ellenzem az ájtatos kereszténykedést a tudományban, hogy amikor nem tudunk valamit megmagyarázni, akkor elkenjük, vagy Isten közvetlen szerepét érzékeltetjük benne. Véleményem szerint a tudomány fejlődése pontosan abba az irányba halad, hogy egyre inkább pontosabban tár fel egy óriási hiányt azon a mezőn, amit körbe tud járni. Egyre pontosabban közelítünk meg egy óriási fekete lyukat. Mintha egy kör érintőit egyre szorosabban húznád meg, hogy azok már szinte maguktól kiadják a kör formáját. A természettudomány, a társadalomtudományok is fejlődnek. De ezzel csak az válik egyre nyilvánvalóbbá véleményem szerint, hogy egy óriási hiány van az egész konstrukció mögött. Metaforikus értelemben a természettudomány funkciója az, hogy rádöbbsen bennünket arra, hogy mezítelenek vagyunk. A természettudomány bizonyította be az évszázadok során, hogy mindannyian mezítelenek vagyunk. A társadalomtudomány feladata pedig az, hogy arra reflektáljon, hogy miképp dolgozzuk fel ezt a hirtelen támadt mezítelenségünket. Mezítelenségünk tudata értelmi képességünknek köszönhető. Az értelmünk segít hozzá ahhoz bennünket, hogy a mezítelenségünkre rájövünk. A bibliai bűnbeesés története is pontosan erről szól. Eszünk a jó és rossz tudás fájából, az értelmet megkapja az ember. Mi az első, amit észrevesz? Az, hogy mezítelen. Addig is mezítelen volt, csak nem vette észre. A természettudomány ezt teljesen egyértelműen bebizonyította nekünk. A társadalomtudományok pedig ezt a mezítelenséget értelmezik, azt a szégyenérzetet, illetve az arra való reakciót, amely a mezítelenség kapcsán feltámadt bennünk. A mezítelenség szégyenletes érzésének köszönhető, hogy a társadalomtudományok posztmodern tendenciái rendkívül dekadensek és általában szomorú végkicsengésűek. Ha elolvasol egy kortárs irodalmi művet, vagy megtekintesz egy képzőművészeti alkotást, ezek fő témája többnyire nem az öröm, a kiteljesedés, a boldogság, hanem a határhelyzetek, a szorongás, a félelem, a mezítelenség. Erről van szó. Azt gondolom, hogy mindezzel közelebb kerültünk Istenhez, és ebben a modern természettudományoknak és társadalomtudományoknak óriási jelentősége és szerepe van. Ezek eredményei nélkül soha nem jöttünk volna rá, hogy milyen mezítelenek vagyunk Isten előtt. Tulajdonképpen a természettudományok éppen nemhogy rombolják az Istenbe vetett hit alapjait, hanem közelebb visznek az Istenhez.

Reflektálnék arra a felvetésedre, hogy egy fekete lyuk rajzolódik ki azzal, hogy minél inkább rájövünk, hogy mennyire hiányzik Isten gondolata a tudományos diskurzusból. De mi van akkor, ha „a fekete lyukak találkoznak”? Kifejtem: számos tudósnak Isten maga egy fekete lyuk, azaz értelmezhetetlen. Milyen megközelítésmóddal oldod fel ennek a két fekete lyuknak a találkozásából fakadó feszültséget?

Nyilván van ilyen feszültség, és ezért nem általában a hitről beszélnek, hanem a keresztény hitről, mert azt gondolom, hogy a keresztény hit tartalmazza az igazságot ebben a vonatkozásban is. Ha belegondolsz, Jézus Krisztus soha nem mondta, hogy mi megérthetjük az Atyát, sőt éppen az ellenkezőjét állította. Azt nyilatkozta, hogy nem vagyunk képesek megérteni, nem vagyunk képesek felfogni. Az üzenetét sem értjük. Ennek a világnak a földi gondolkodásával értelmezhetetlen és megközelíthetetlen. Egyetlen összekötő kapcsunk van, mégpedig az ő személye, Jézusnak a személye. De az, hogy őbenne hiszel, már egy hitbeli kérdés. Az okozatiság vizsgálata, amellyel a

természettudományok közvetlenül, a társadalomtudományok pedig közvetve foglalkoznak, pontosan azért visz közelebb Istenhez, mert minél többet tudunk erről a földi szféráról, annál pontosabban látjuk a határait is. Azt nem is szabad várnunk, hogy Isten majd beleplántálja valakinek a fejébe az abszolút igazságot, aki majd leírja azt egy tudományos dolgozatban. Erről szó sincsen. Ha belegondolsz, minden, ami ebben a világban megjelenik, rögtön kétértékű, kétpólusú lesz. Nem úgy képzelem el a hit és tudomány egységét, mint a középkorban volt, ahol Istent valahogy ennek az egész rendszernek a részeként vagy ahogy te is mondtad, mozdulatlan mozdatóként képzeltek el, akire a tudományos problémák megoldása egy az egyben visszavezethető. Nem, szó sincs erről. Azt kell világosan látnunk, hogy a tudományos problémák közvetlenül Istenre történő visszavezetésének hiánya nem zárja ki Isten létezésének lehetőségét.

Ezt kifejténéd bővebben?

Valami olyasmit szeretnék kifejezni, hogy amint egy állítás megfogalmazódik és behelyeződik a tudományos diskurzusba, onnantól kezdve már ennek a természeti világnak, ami itt minket körbevesz, a részévé válik. Amihez lehet viszonyulni: lehet elfogadni, elutasítani, szeretni, utálni. Valaki elhiszi, valaki nem. Valaki látta, valaki nem. Valaki hallotta, valaki nem. Onnantól kezdve már ennek a földi életnek az eshetőségei közé van behelyezve, és innen, a földi élet esetlegességeiből vagy más megközelítésben meghatározottságaiból nem tudunk fölugrani arra a magasabb szintre, ahol ezek az eshetőlegességek megszűnnek. Kicsit másképpen: nagy állítása a modern természettudományos világképünknek, hogy minden, ami történik, okkal történik, van valami oka. Ha ez így van, akkor valahol végeredményben az egész nagy rendszer determinált, hiszen mindennek van oka, és az oknak is megvan a maga oka. Így létrejön egy okozati lánc, és ezek egymással összefonódva egy hihetetlen bonyolult okozati rendszert alkotnak. De ez a rendszer – legalábbis potenciálisan illetve egy bizonyos pontosságig – értelmezhető marad. Olyan értelemben legalábbis, hogy értelmezhető lenne, ha potenciálisan lenne kapacitásunk értelmezni. Potenciálisan ugyan értelmezhető, de az emberi elme számára nem átlátható a világegyetemnek ez az ok-okozatisága, bonyolultsága. A világ tudományos megismerése ésszel, értelemmel történik. Az értelemnek meghatározó tulajdonsága pedig, hogy a számunkra jelenleg hozzáférhető szintjén bináris alapon működik. Az értelem igaz-hamis, 1-0-s bináris alapon funkcionál. Ezt a klasszikus logika a „tertium non datur”-elvével fejezte ki. Az emberi értelem és gondolkodás bináris alapú és innentől kezdve már kényszerűen redukál, innentől kezdve minden egyes állítása kétértékű lesz. Vannak olyan posztmodern logikák, amelyek ezt áthidalni próbálják, de azok is a bináris kódokhoz viszonyulva építik fel a maguk rendszerét valahogyan. Másrészt, ahogy eltávolodnak ettől a bináris kódtól, úgy csökken állításaik igazságtartalmának határozottsága is. Éppen a legújabb természettudományos eredmények következtében ez a merev kételemű megközelítés felpuhulni látszik. Ezzel a bináris leegyszerűsítéssel mindössze azt szeretném kifejezni, hogy az a világ, amit a tudomány felépített magának, alapvetően egy bináris kódú világ. Csupán kételemű redukálása a valóságnak. Ha a tudomány beszél a világról, akkor nem magáról a világról beszél, hanem annak csupán egy leegyszerűsített, kételemű másáról. Olyan ez, mint amikor valakiről fénykép alapján beszélünk úgy, hogy soha nem láttuk. A tudomány alapvetően egy kétdimenziós kognitív tér és ezért per definitionem alkalmatlan az Isten

létének a bizonyítására vagy megcáfolására. De vegyük észre: mind a kettőre ugyanolyan mértékben alkalmatlan. Egyaránt alkalmatlan Isten létének megcáfolására és a bizonyítására is, mert Isten létéről alapvetően csak bináris kódban tud gondolkodni (azaz, hogy létezik-e vagy sem): ezt soha nem tudja meghaladni, holott éppen az a bizonyítandó tudományos hipotézisünk, hogy ő efölött a kételemű rendszer fölött áll.

Ezek alapján újra a hitnél találjuk magunkat. A hittel lehet áthidalni ezt a problémát. Csak a hit révén ennél a logikus lépésnél eltávolodunk a tudományos közegtől, mivel a hitre vonatkoztatunk valamit. Ez azonban nem szolgálhat tudományos bizonyítékkal. Úgy érzem, hogy csak elfogadásról és nem belátásról beszélhetünk ezen a téren, és ebben a formában már inkább érzelmi dologról van szó.

Igazad van, nem mentem végig teljesen az úton, de most megpróbálom tisztábban kifejezni, mire gondolok. Azért nagyon fontos, hogy keresztény hitről beszélünk, mert teljesen nyilvánvaló az, hogy Jézus felhívta a figyelmet a bináris gondolkodásra, és megadta azt is, hogy mit kell tennünk. Egy olyan utat mutatott, méghozzá a teológia nyelvén az irgalom útját, amely kivezethet bennünket ebből a bináris gondolkodásból. Mert igazából mi a legfőbb törvény, azon kívül, hogy szeresd Istent? A második legfőbb törvény az, hogy szeresd felebarátodat, mint önmagadat. Nagyon sok esetben tudsz aktívan tenni valamit egy másik emberért. De amit legalábbis potenciálisan mindig tudsz tenni egy adott helyzetben, akár magadért, akár másokért, az a lemondás. Van egy torta az asztalon. Rögtön van egy bináris viszonyulásunk hozzá: szeretem, nem szeretem, meg akarom enni, nem akarom megenni. Előtörnek az ösztönök, vágyak. Lehetőségem volna megenni, az enyém, vagy nincs rá pénzem, nem tudom megvenni. Másrésztől felmerül, kinek mekkora szelet jár belőle? Kié lesz a torta, azé, aki elkészítette vagy azé, aki az alapanyagokat adta hozzá? És így tovább. És ha ketten vitatkoznak a tortáról, akkor milyen alapon kinek juttassuk azt? Rögtön jönnek a kételemű kérdések minden vonatkozásban, méghozzá hihetetlen bonyolultságban. És mit mond erre Jézus? Le kell mondani róla. Tehát a lemondás, az alázat kivezet ebből a bináris logikából. Ha megütik a bal orcádat, tartsd oda a jobb orcádat is. Ha megütik a bal orcádat, mi a bináris válasz? Visszaütsz vagy nem ütsz vissza. Ez a bináris válasz. Ha megüt valaki és odatartod a másik orcádat is, kiléptél a bináris börtönből. A tudományban is meg lehet tenni ezt.

Konkrétan hogyan?

Ez egy nehéz feladat. Éppen ennek a kutatása az, ami mostanában foglalkoztat. Elsősorban a jogtudomány szempontjából vizsgálom a kérdést, és érintettem ezt a kérdéskört már az Irgalom törvénye, a Törvény irgalma című előadásomban is.

Hogy könnyebben érthető legyen, megpróbálok erre a bináris rendszerből való kilépésre egy konkrét jogi példát hozni. Itt van például a felelősség tanán belül a két nagy paradigma, az objektív és a szubjektív felelősség kérdése. Az objektív felelősség tulajdonképpen egyfajta eredménycentrikus megközelítést jelent. Megnézzük, hogy bekövetkezett-e a kár, és ha igen, akkor megállapítjuk a felelősséget. A szubjektív felelősség pedig elsősorban vétkességi alapú, amelynél azt vizsgáljuk, hogy a

bekövetkezett kár milyen viszonyba hozható a kár okozójával. Igazából ez a felosztás egy tipikus bináris alapú dualizmus, amelyből nem lehet kilépni, hiszen a szubjektív felelősséget is csak objektív tények alapján lehet megállapítani. Soha nem lehet teljesen azonossá válni a károkozóval, így annak tudati, belső szubjektív hozzáállását a cselekményhez csak külső, objektív jegyek alapján lehet megítélni. Végeredményben ez egy ördögi kört alkot. Ha pedig kizárólag objektív alapon gondolkozunk, nincs értelme felelősségről beszélni, mert akkor csak maga a történet számít. Ebben az esetben az is csak egy történet, hogy a felelősségre vonás megtörténik, aminek szintén objektív meghatározói vannak, többek között például az, hogy objektíven bekövetkezett valami. Hogyan lehet kitörni mindebből? Az alázatos hátralépésnek a jogban sokszor eszköze a méltányosság, amely nagyon sokfajta alakot ölthet. Jelentkezhet a bűnösség megállapításának elhagyásában is, vagy a bűnösség megállapítása után a büntetés kiszabásának vagy végrehajtásának elmaradásában is megnyilvánulhat. Néhány évvel ezelőtt volt egy nagy figyelemmel kísért eset Magyarországon, amely egy 14 éves magyar kislányról szólt, akit az édesapja folyamatosan bántalmazott, vert, megalázott. Ez a 14 éves kislány, Simek Kitti egyik este fogta magát és pisztollyal közvetlen közélről fejbe lőtte az apját. Felelősségre vonható-e ez a kislány? Szabad akaratából cselekedett-e így vagy pedig az őt ért bántalmazások determinatív ereje következtében? Objektíve nézve elkövetett egy emberölést. Szubjektív körülményei figyelembevétele mellett tette már teljesen más értelmet kap. Végül megállapították a lány bűnösségét, a köztársasági elnök, Mádl Ferenc, azonban kegyelemben részesítette. Azaz a büntetést már nem hajtották végre rajta. A bináris kódból (bűnös-nem bűnös) nem tudott végérvényesen kilépni a jog. Nem tudott kilépni, mert a jog e világ egy jelensége, így mindig itt kell, hogy maradjon. A méltányosság azonban például egy olyan eszköz, amely a bináris kód élességét tompítani képes. Elítélték ezt a lányt, de nem büntették meg. Ez talán egy szemléletes példa arra, amit keresek, a keresztény magatartásra alapozott megközelítés egy jele, a jogtudomány bináris kódjairól történő alázatos lemondás módszere.

Kicsit eltávolodnék ettől a problematikától, de összefüggésben maradnék az előzővel. Minek tudható be az objektív felelősség elterjedése manapság?

Ez annak a hozadéka, hogy egyes természettudományos körökben egyre hangosabb az az állítás, hogy nincsen szabad akarat, hogy minden determinált. Nyilván ez a mindennapi tapasztalatunknak is inkább megfelel. Erre a természettudományok részéről érkező kihívásra, hogy nincsen szabad akarat, a jognak is előbb-utóbb reagálnia kellett. Az objektív alapú felelősség igazából nem is felelősség, hanem egyfajta kárelosztás. A jog úgy válaszolt erre az iszonyatos erejű kihívásra, hogy egyre inkább teret ad az objektív alapú felelősségnek, azaz tulajdonképpen elosztja a kárt valamilyen módon az érintett felek között. Az objektív felelősség terjedése szerintem ennek a természettudományos kihívásnak a hozadéka, de nem vagyok benne biztos, hogy ez mindig így marad. Ahogy a természettudományok fejlődnek, ezek a nagyon élesen objektívnek tűnő dolgok valahogy előbb-utóbb mindig felpuhulnak és majd erre az elbizonytalanodásra is válaszolnia kell a jognak. Itt arra gondolok például, hogy nincsen olyan természettudományos eredmény, amely független lenne a kutatótól. Ha ez így van, akkor egy szubjektív elem „visszasettenkedése” már folyamatban van, és ezért a jog sem fog leragadni véglegesen az objektív felelősség primátusánál. Nagyon lassan, akár száz éves késéssel, de a jogba be

fog épülni a relativitáselmélet, vagy a Heisenberg-féle határozatlansági reláció is. Az objektív alapú megközelítések fel fognak puhulni a jogban is és ugyan nem fogunk visszatérni teljesen a szubjektív alapú felfogáshoz, de ismét közelíteni fogunk felé. Ugyanakkor nem gondolom, hogy az objektív felelősség jelenlegi térhódítása anakronizmus, hiszen ma nagyjából ez felel meg annak a korszaknak, amiben élünk.

Úgy gondolom, hogy nem állsz egyedül a világban azzal a gondolattal, hogy a hit és a tudomány összefonódása által valami egyedülálló születhet. Gondolkodtál már arról, hogy ennek az iránynak intézményi kereteket adj, hogy több emberhez is eljuttathatók legyenek ezek a gondolatok?

Mindenképpen szeretnék előbb-utóbb intézményi kereteket adni ezeknek az erőfeszítéseknek. Egyelőre ott tartok, hogy több emberrel beszéltem már erről a kezdeményezésről, itthon és külföldön is egyaránt. Nagyjából ősszel a közös munkának valamilyen intézményi kerete is lesz, feltehetően alapítványi formában. Viszonylag komoly eseménnyel fogunk indítani, mert elfogadta a meghívásomat a Harvard egyik professzora, Oren Bar-Gill. Az első beszélgetést vele tervezzük. Nem tudom, hogy ő hívó-e, de ez nem is érdekes, mert pont a párbeszéd a lényeg. Az, hogy olyan embereket tudjunk megszólítani, akik a tudományban a legmagasabb színvonalat képviselik. Így tudjuk csak felmérni, hogy az, amit mi képviselünk, vajon számára is érdekes, és a tudomány nemzetközi piacán versenyképes-e.

Van-e ennek az iniciatívának tere a Bencés Diákszövetségben belül, amivel te is előre tudnál haladni a terveid megvalósításában? A Bencés Diákszövetség 2015-ben megjelenő Almanachjának egyik társszerkesztőjeként milyen lehetőségeket látsz ezen a téren?

Az almanach esetében jelentős előrelépésként értékelem, hogy tematikus számokat készítünk. Egy ilyen komoly, igényes munka azonban nem egyéni teljesítményen alapul, idén például hárman fogjuk szerkeszteni az évkönyvet. Az érdekel bennünket egyrészt, hogy a maguk korában a bencés tudósok hogyan küzdöttek meg emberileg azzal, hogy tudósok is voltak, és hogy tudományuk látszólag lerombolja a hitüket. Ez talán egy szokványos kérdésfeltevés, de erre is ki kell majd térnünk. Ami pedig az igazán lényeges probléma, hogy a tudományos munkájukban van-e „hit alapú” érvelés, és ha igen, akkor ez a maga korában elfogadott volt-e, a tudományos diskurzus része lehetett-e vagy nem. Erre kell igazán figyelni a szerkesztésnél, mert ez a fontos momentum.

2014-ben a Sólyom László által adományozott ösztöndíjban részesültél. Miről szól ez az ösztöndíjprogram? Kérlek, mondj erről pár szót általánosságban.

Az első és legfontosabb dolog – hogy egy kicsivel nagyobb távlatban is bemutassam ezt a programot és abba a kontextusba is belehelyezzem, amiről eddig beszéltünk –, hogy Sólyom László legnagyobb érdemének nem csupán a láthatatlan alkotmányt és a kezdeti magyar alkotmánybíráskodás megteremtését tartom, hanem azt az attitűdjét, amellyel a fenntartható fejlődés és az élhető jövő, valamint a következő generációk problémáját állandóan aktualizálja. Szerintem az egykori Elnök úrnak jelenleg ez a legfontosabb

üzenete. Tulajdonképpen ez az ösztöndíja is a jövő generációk támogatásáról szól. Ez úgy kapcsolódik össze mindazzal, amiről beszéltünk, hogy számomra roppant érdekfeszítő kérdés az, hogy hogyan fog változni az ember és joga a véges erőforrások szorításában. Nem akarok kitérni a kérdés konkrét megválaszolására elől, de fontosnak láttam elmondani, hogy nekem e mögöttes koncepció miatt nagyon szimpatikus ez az ösztöndíj, és nagy megtiszteltetésnek érzem, hogy elnyerhettem. Sólyom László professzor úr a törvény alapján rendelkezésére álló pénzt tehetséges fiatalokra szánja. Ez egy fantasztikus dolog. Az, hogy megkaphattam ezt az ösztöndíjat, onnan eredt, hogy a doktori értekezésem könyv formájában is megjelent, amiből egy példányt neki is átadtam, hiszen amikor elkezdtem a kutatást, még ő volt a doktori iskola vezetője és így kezdeti lépéseimet is figyelemmel kísérhette. Mint később kiderült, tetszett neki, amit írtam, így egyszer csak kaptam egy telefonhívást az irodájából, hogy másnap menjek be hozzá és akkor ajánlotta fel ezt a lehetőséget.

Ez „A jó erkölcsökről” című kötet?

Igen, az ösztöndíj pedig egy kivételes lehetőség, hiszen egy viszonylag komoly pénzösszegekről van szó, amely egy éven keresztül lehetővé teszi, hogy az ember függetlenítse magát a munkahelyétől és csak a kutatásnak szentelhesse magát. Így én is erre a célra fogom használni. Több helyre megyek külföldre, kapcsolatépítés és különböző munkamódszerek megismerése céljából. Legalább három-négy helyre szeretnék hosszabb-rövidebb időre kiutazni. A jogösszehasonlítás módszertanával fogok foglalkozni, és egy tankönyvet szeretnék írni az ösztöndíj jóvoltából. Még kialakulóban vannak a pontos helyszínek, de jelenleg úgy néz ki, hogy Madridba, Párizsba és az Egyesült Államokba mindenképp eljutok majd a jövő évben.

Csak röviden említetted, hogy a doktori értekezésedet kiadták könyv formájában „A jó erkölcsökről” címmel. A keresztény hitnek elég szigorú morális értékei vannak, a jog pedig ezekkel rendkívül bonyolult kapcsolatban áll, legalábbis ideális esetben. Hogyan látod a jog és erkölcs viszonyát a világban? Mondhatjuk-e azt, hogy az erkölcsi értékek megvalósulnak a jogban? Képesek-e egyáltalán jogi értékmérőkké válni ezek az erkölcsi tényezők?

Mondok egy példát, hogy ez az egész érdekes és érthető legyen. Franciaországban történt az eset, egy aggastyán korú, 86 éves üzletember elhunyt. Túlélte őt a felesége, akivel hatvan éve házasságban élt és egy leánya. Nagy megrökönyödésükre kiderült, hogy az öreg üzletember a teljes vagyonát a 26 éves titkárnőjére hagyta. Természetesen megtámadták a végrendeletet, a francia bíróság azonban elutasította kérelmüket. Mindehhez tudni kell, hogy korábban is sok hasonló eset történt, de korábban mindig semmisnek tekintették az ilyen típusú, a közvetlen hozzátartozókat gyakorlatilag kisemmiző végrendeleteket jó erkölcsbe ütközés jogcímén. Ez az eset azonban egy precedens értékű paradigmaváltást jelentett. A francia bíróság először ekkor vélte fontosabbnak a végrendelkezéshez való szabadságot illetve a végrendelkező akaratának a tiszteletben tartását, a családi, morális, vérségi kötelékeknél, és az ebből származó kötelezettségeknél. A döntés tulajdonképpen hagyta kisemmizni a feleséget és a lányt a fiatal titkárnő javára, annak ellenére, hogy bizonyított volt, hogy a titkárnő

tulajdonképpen pusztán a pénzéért ragaszkodott az idős üzletemberhez és szexuális ellenszolgáltatásokért cserébe tudta ezt az előnyös helyzetet megteremteni a maga számára, valamint elérni azt, hogy az öreg az ő javára végrendelkezzék. Ez az eset a következő kérdéseket veti fel immáron absztrakt szinten a jog és az erkölcs viszonyában. Először is azt, hogy a jog egyre inkább megtisztul vagy semlegesebben fogalmazva, leválik a morális előítéletekről és általában az erkölcsi értékítéletekről. Egyre inkább közömbössé válik a jog számára az emberi cselekedetek mozgatórugóinak vizsgálata. Ez már önmagában nagy jelentőségű változás. A konkrét esetben a jog semlegességet mutat az ember szexuális vágyai iránt, nem kárhoztatja az öreg üzletembert amiatt, hogy kiszolgáltatottá vált kései szexuális vágyainak. A döntés üzenete: Carpe diem! Akár házasságtörés árán is, ami azért különösen érdekes a francia jogban, mert a Code civil házassági jogról szóló részében kifejezett előírás, hogy a házastársak hűséggel tartoznak egymásnak. Ennek ellenére hozta meg a francia bíróság az ítéletét. Csináld nyugodtan, és habár ösztöneid rabja lettél és olyan döntést hoztál, amellyel kisemmizted a saját lányodat és a feleségedet, azt is helybenhagyjuk. Mi áll azonban a másik oldalon? Igazából a jogi regulációnak a két legfontosabb területe a sex and money, vagy fennköltebben a luxuria et libido, a pénz és a szexuális vágy: történelmileg ez a két legfontosabb regulációs területe a jognak. Ebből a szex manapság úgy tűnik, kiesik. A szex szabályozását egyre inkább elengedi a jog. Egyedül a pénz marad, a pénzvágy, a pénzsóvárság. Ha vizsgálódunk erre az esetre, mit is látunk ebben az összefüggésben? Az ösztönök, a vágyak szintjén az öreg szexuális ösztöne és a fiatal 26 éves titkárnő pénz utáni sóvárgása áll szemben egymással. Egyrészt ez mind a kettejük számára előnyös tranzakcióban csúcsosodik ki: a nő szexuális kielégülést ad, az öreg vagyont. A jogvitában pedig miben áll a kontroverzió? Itt már csak a pénz utáni vágyakozásokat, a pénzsóvárságot találjuk: a 26 éves titkárnő a pénz utáni sóvársága áll szemben a feleség és a leány pénz utáni igényével. A jog tehát elhagyja az egyik legfontosabb regulációs területét, a szexuális erkölcs szabályozását és egyre inkább csak a pénz okozta emberi vágyakozásoknak, ösztönöknek és konfliktusoknak a szabályozására korlátozza magát. Ez azért nagyon érdekes, mert a pénz az élet minden területen egyre inkább az általános értékmérő szerepét játssza. Pénzben minden fajta áru értéke kifejezhető. Az áru pedig ma már szinte bármi lehet: egy emberi testrész, vagy épp az ember szexuális tevékenysége. Manapság szinte mindennek megvan a pénzben kifejezhető értéke, azaz a pénz ma már nem csupán az általános értékmérő szerepét tölti be, hanem sajnálatos módon univerzális értékmérővé válik.

Erkölcsi szempontból elég visszás dolognak tűnik, amit most hallok tőled.

Valóban. Nem állítom, hogy ez jó, hanem csak megpróbálom leírni, amit látok. Azt gondolom e folyamatról, hogy ez törvényszerűen van így. Afölött siránkozni, hogy ez rossz, teljesen fölösleges. Úgy vélem azonban, hogy ez nem feltétlenül van Isten tervei ellen. Teilhard de Chardin elmélete volt, hogy a világ fejlődése végeredményben egy Krisztus felé tartó fejlődés. És ahogy láttuk már korábban, a mi bináris világunkban minél erősebbé válik valami, természetszerűleg és elkerülhetetlenül annál erősebbé válik az ellentéte is. Minél feketébb egy körgyűrű, a közepén elterülő fehér mező annál fényesebben világít. A pénzre alapozott világrend önmagába fog beleroskadni, mint egy olyan nagy ház, amelyet annyira magasra emeltek, hogy nem bírja el a saját súlyát.

LegalUp!

Bajzik András:
Mielőtt céget alapítanál...

Készen állsz a startupper életre, így első lépésként mi mást tennél, mint céget alapítasz. Logikus, nem? Talán meglepő, de nem mindig van ez így. Számos olyan eset fordulhat elő, amikor nem a legcélravezetőbb rögtön beleugrani a cégalapításba. Nézzük tehát, mikor és mikor ne alapítsunk céget!

Sok kezdő vállalkozó esik abba a hibába, hogy mindenáron saját céget akar. Akkor is, ha a rendelkezésre álló források, a tevékenység jellege, vagy a jövőre vonatkozó tervei ezt nem indokolják. Mondjuk inkább egyszerűen, a cég önmagában nem biztosíték a sikerre, sőt.

A vállalkozás, az üzlet elsősorban a pénzről szól. Ha egy üzlet nem éri meg, azt nem érdemes csinálni, hacsak nem a gazdasági racionalitáson kívüli tényezők vezetnek valakit (például a régi családi üzlet érzelmi okokból történő fenntartása vagy gyerekkori álmom megvalósítása). Amikor azt mérlegeljük, megéri-e céget alapítani, ne csupán a szűk értelemben vett gazdasági tevékenységből elérhető bevételt, illetve a ráfordítandó költségeket vegyük számításba, hanem magának a cégnek az alapítási és fenntartási költségeit is.

Egy gazdasági társaság alapítása és fenntartása ugyanis jelentős összegeket emészt fel. Természetesen az aktuális kiadások a cég méretével, társasági formájával változnak, de általánosan elmondható, hogy a legkisebb betéti társaság létrehozása és működtetése is viszi a pénzt.

Az alapításkor jellemzően elsőként felmerülő kérdés, hogy az adott társasági forma minimálisan milyen nagyságú jegyzett tőkét igényel. A jegyzett tőke követelmények – az új Ptk. hatályba lépése óta – az alábbiak:

- Közkereseti és betéti társaság esetén nincsen kötelező tőkeminimum, azaz e társaságokat tetszőleges jegyzett tőkével megalapíthatjuk. Ez ugyan nagyobb mozgásteret ad az alapítóknak, hiszen nem szükséges jelentős összeget befizetni alapításkor, ám a valóságban nem jelent nagy előnyt, mivel a társaság indulásához szükséges tőkét így is be kell fektetni.
- Korlátolt felelősségű társaság esetén minimum három millió forint törzstőkét szükséges a társaság rendelkezésére bocsátani.
- Zártkörűen működő részvénytársaságok alapításához öt millió forint szükséges, míg nyilvánosan működő részvénytársaságok esetén az összeg már húsz millió forintra emelkedik.

(Erről a kérdésről a cégalapítás szabályairól szóló következő LegalUp! cikkben részletesen írunk.)

A jegyzett tőkén felül azonban további költségekkel kell számolni a cégalapítás során. A legtipikusabb, minden társaság esetében felmerülő költségek az alábbiak:

- az alapítás költségei (ügyvédi munkadíj, cégbírói illeték, díjak, esetleg egyéb tanácsadók díjai, kötelező jegyzett tőke összege);
- könyvelő, ügyvéd és minden egyéb tanácsadó rendszeres vagy alkalmi munkadíja;
- alkalmazottak munkabére, megbízottak megbízási díja;
- esetlegesen irodabérlés, irodai berendezések, egyéb készletbevételek;
- adminisztratív költségek, közterhek (adó, díjak, járulékok, illetékek).

A cégalapítás adminisztratív (jogi) költségei

Jogi szempontból elsősorban az adminisztratív költségek, valamint az ügyvédi munkadíj jelentik a legnagyobb tételeket. Nézzük, mit is jelent mindez:

Illeték

Iratmintás alapítás esetén, azaz, ha a cégalapítás egy egyszerűsített, gyors eljárásban történik, az alábbi eljárási illetékekkel kell számolni:

- a) zártkörűen működő részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság esetén 50.000 forint,
- b) közkereseti társaság, betéti társaság esetén 25.000 forint,
- c) egyéni cég esetén 15.000 forint.

A nem iratmintás, normál eljárásban történő alapítás esetén az eljárási illeték a következő:

- a) zártkörűen működő részvénytársaság, korlátolt felelősségű társaság esetében 100.000 forint,
- b) közkereseti társaság, betéti társaság esetén 50.000 forint,
- c) egyéni cég esetén 30.000 forint.

Közzétételi díj

Az eljárási illeték megfizetésén túl, szükséges egy egyszeri 5.000 forintos összeg megfizetése a Magyar Államkincstár számára, ami biztosítja azt, hogy a cégalapításunkról szóló hirdetmény megjelenjen a Céglönlönyben.

Ügyvédi munkadíj

Természetesen nem elhanyagolható az ügyvédi munkadíj sem. Az ügyvédi munkadíj minden esetben egyéni megállapodás tárgya és számos körülménytől függ. Összegét tekintve nincs biztos formula, sokszor akár nagyságrendi különbségek is lehetnek az egyes ügyvédek, ügyvédi irodák munkadíjai között. Általában véve a várható munkadíj átlagosan 50-100.000 forint körül alakul (mely tartománytól lefelé és felfelé is jelentős eltérések tapasztalhatók).

Ezek az adminisztratív (jogi) költségek egyszeri tételek, és már a cégalapítás kezdetétől terhet jelentenek a vállalkozónak. Ezeket a költségeket minimum fedeznie kell az alapításra elkülönített összegnek, míg a működtetés költségeit a cég operációjából keletkező bevételnek kell kitermelnie. Ha az alapításkor még az adminisztratív (jogi) költségek fedezete sem biztosított, nagy bizonyossággal elmondható, hogy túl korai vagy kiforratlan volt a cégalapítás, a számtanpélda vége pedig az, hogy nem éri meg megalapítani a céget, pusztán azért, mert túl nagy ráfordítást igényel a cég struktúrájának felállítása.

Startupok alapítása

Klasszikus startupok esetében azonban kicsit más kontextusban vetődik fel a probléma. A jellemzően innovációt, tudást, szakértelmet igénylő, tanácsadókat igénybe vevő, gyorsan fejlődő, a fejlesztésre hangsúlyt fektető kezdő vállalkozások „gyárilag veszteségesek” az induló fázisban, sokan a későbbiekben is (a Twitter például a mai napig alig tud érdemi profitot felmutatni). A startupoknál az ortodox iskola szerint a dinamikus fejlődésen van a hangsúly, nem a rövid távú profitabilitáson (a lényeg, hogy legyen *traction*). Ha visszatérünk a költségek fedezésének gondolatához, startupoknál jellemzően nem az operáció biztosítja a fedezetet, hanem a befektetők pénze, amely gyakran úgynevezett FFF pénz (*friends, family and fools*), illetve *seed* fázisú befektetés. Ha a működés finanszírozásának forrása (azaz a tőkebevonás lehetősége) nem adott, megint eljutunk a szomorú konklúzióhoz, hogy a vállalkozást nem lesz érdemes megalapítani.

Lehetséges alternatívák

A cégalapítás elhalasztása

Akkor mit is tegyünk? Ne kezdjünk vállalkozni? De, kezdjünk, mert vállalkozni jó és alapvető szükséglet egy kapitalista gazdasági rendszerben. Viszont érdemes végiggondolni, milyen formában tesszük ezt. Általános tanács, hogy minden döntés előtt

számoljunk és legyen több tervünk. Ez igaz a cégalapításra is. Ha nem éri meg céget alapítani, ne tegyünk. Hosszabb távra tervezve, lehet, hogy jobban jár a vállalkozó, ha elhalaszt egy megalapozatlan cégalapítást és egy későbbi időpontban, több tőkével, jobb üzleti tervvel, stabil alapokon vág bele. Az alábbiakat érdemes átgondolni.

Egyéni vállalkozó

Amennyiben nem a szó szoros értelmében vett startupot akarunk indítani, azaz konvencionálisabb üzletben gondolkodunk (tegyük fel, kerékpárboltot szeretnénk nyitni), ha kevés a bevételünk vagy rendszertelenül végzünk gazdasági tevékenységet, valószínűleg jobban megéri egyéni vállalkozóként tevékenykedni. Ebben az esetben az adminisztráció is jóval egyszerűbb, nem kell ügyvédhez fordulni a cégalapítás miatt, nem kell cégeljárási illetéket, közzétételi díjat fizetni, elég csupán az egyéni vállalkozói tevékenységet bejelenteni az okmányirodában, vagy elektronikusan az ügyfélkapun keresztül. Az egyéni vállalkozónak nem kell foglalkoznia egy önálló szervezet, entitás működtetésével, nincs taggyűlés és egyéb belső adminisztráció. Az adózás is egyszerűbb lehet, bár ez egy összetett kérdés.

Vannak azonban az egyéni vállalkozói működés ellen szóló érvek is. Elsősorban üzleti, stratégiai szempontból hasznos lehet, ha vállalkozásunk gazdasági társasági formában működik, mivel az üzleti partnerekkel, potenciális befektetőkkel egészen más helyzetből lehet tárgyalni egy ügyesen felépített cég tulajdonosaként. Kissé leegyszerűsítve, akadnak olyan helyzetek, amikor egy cég „optikailag” jobban mutat.

Más társasági forma

Ha mégis cégalapítás mellett döntünk, esetleg jól járhatunk egy betéti társasággal, nem kell feltétlenül korlátolt felelősségű társaságot alapítani. Nem elhanyagolható szempont, hogy betéti társaság esetén nincsen kötelező jegyzett tőke minimum, így nem kell három millió forintot leszurkolnunk, mint a kft-k esetében. Ha mégis kft-t alapítunk, általában meg lehet elégedni egy szerződésmintás cég alapításával, amellyel ügyvédi munkadíjat és cégbírói illetéket spórolhatunk, illetve általánosan egyszerűbbé teszi az alapítás folyamatát. A lehetőségek itt nagyjából kimerülnek, ugyanis a kezdő vállalkozók nem fognak részvénytársaságot gründolni, bár meglepő próbálkozások azért akadnak.

Érdemes azonban megfontolni, hogy sem az egyéni vállalkozókat, sem a közkereseti, betéti társaságok tagjait nem védi a korlátolt felelősség intézménye, így akár személyes vagyonuk is veszélybe kerülhet, ha a dolgok rosszul alakulnak.

Startup helyett: csapatépítés

Ha klasszikus startupot kívánunk indítani (mondjuk egy alkalmazást fejlesztő tech céget), elsősorban az alapításkor rendelkezésre álló tőkét kell biztosítani akár saját forrásból,

akár külső finanszírozással. Ha bizonytalan, hogy összejön-e a kezdőtőke, illetve, ami a klasszikus startupok esetében sokkal fontosabb, a későbbiekben lesz-e valaki, aki hajlandó pénzt tolni a vállalkozásba (seed befektető), gondoljuk át, érdemes-e rögtön belevágni és azt a kevés rendelkezésre álló pénzt is elégetni a cég szervezetének felállítására.

Sokan leírták már, hogy fejleszteni, ötletelni, csapatot építeni vállalkozás nélkül is lehet, sőt tanácsos is. Egyrészt gyorsan kiderül, hogy működőképes-e a társaság együtt, másrészt hasznos visszajelzéseket lehet szerezni a termékkel kapcsolatban, így tisztábban látszik, hogy mennyi potenciál van a startup elindításában. Ha valamelyik paraméter hiányzik, inkább maradjunk a további ötletelésnél, tervezésnél, lehet, hogy később valami sokkal nagyobb vállalkozás születik majd, azért, mert jobb feltételekkel vágunk bele.

Összefoglalásul, ha gazdasági társaság alapításán gondolkoztok, előbb alapos számításokkal, tervekkel támasszátok alá, szükséges-e egyáltalán céget alapítani. Ha igen, akkor pedig fontoljátok meg, milyen társasági formát szeretnétek, azaz ne legyen túl nagy a kabát, ne járjatok úgy, mint a kilencvenes évek magyar vállalkozói, akik mindenáron részvénytársaságot szerettek volna, hogy egy kicsit is komolyan vegyék őket.